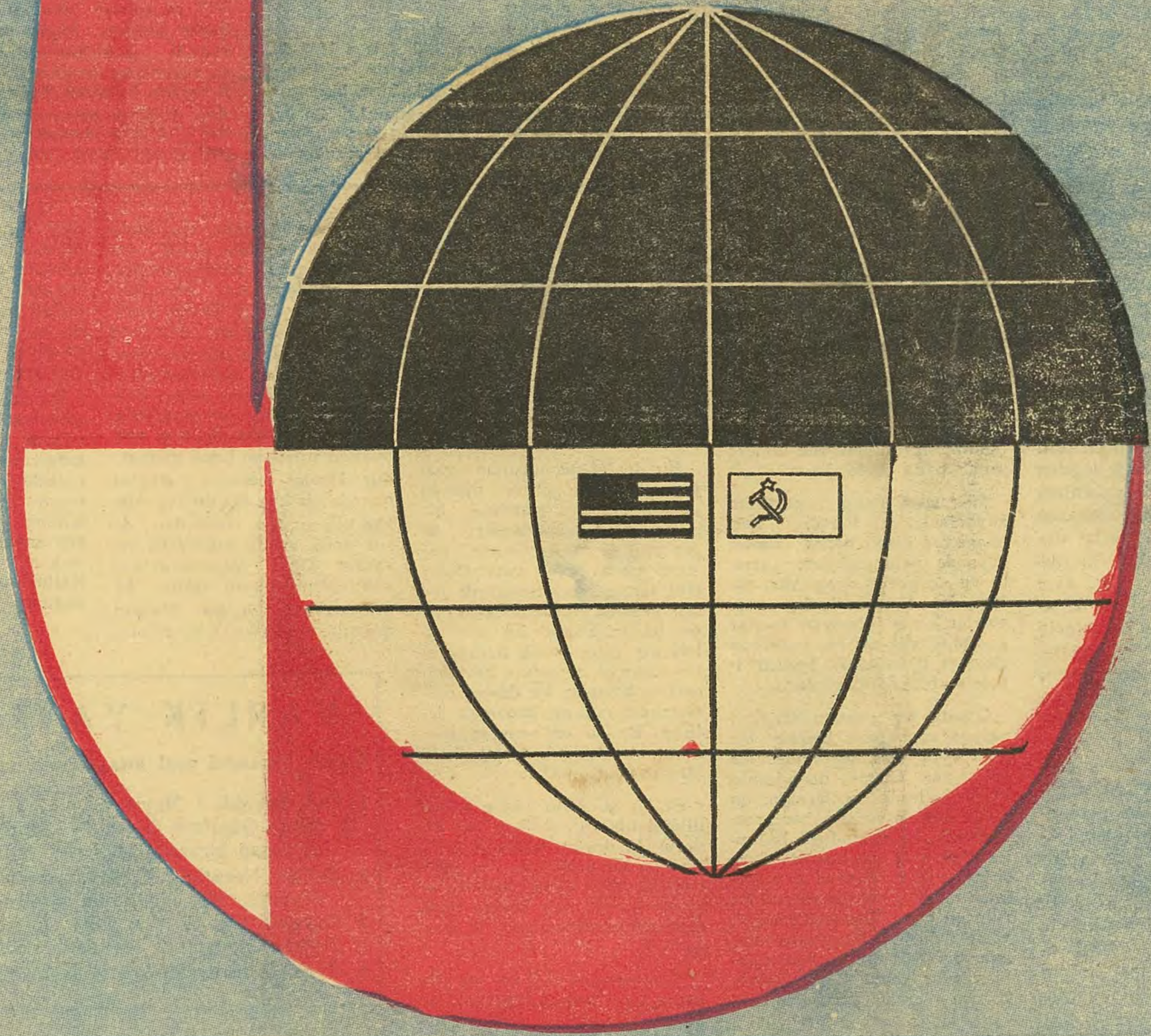

KAPİTALİST - KOMÜNİST İŞ ORTAKLIĞI

Yıl: 6 – Sayı: 215 12 MAYIS 1967 125 Kuruş

OKUYUCUDAN YÖN'E

BİR BİLDİRİ VE BİR ANLAYIŞ

17 Nisan Köy Enstitülerinin kuruluş yıldönümü dolayısı ile yirmiye yakın öğretmen, öğrenci ve ilerici kuruluş kısacık bir bildiri yayınladı. Türk kamuoyuna seslenen bildiride, Köy Enstitülerini «okuyan ve aydınlanan insanların kolay sömürülemiyeceğini anlıyan çıkarcı çevrelerin halkın bilinçlenmesini önlemek için kapattıkları» belirtilmekte ve Türk kamuoyu ve iktidar Köy Enstitülerini yeniden açmaya çağırılmaktadır.

Yayınlanan bir çok bildiriler gibi bu bildiri de unutulup gidecektir. Ne halkoyu Köy Enstitülerinin açılması için çaba gösterecek, ne iktidar Köy Enstitülerini açacaktır. Ve daha önemlisi bildiriyi yayınlıyan kuruluşlardan hiç biri bu konuda ciddi bir çabaya girişmiyecektir. Bildiri yayınlama ve nutuk atma ilericiliğiyle ve hele gerici bir iktidarı ilerici bir iktidarmış gibi Köy Enstitülerini açmaya davet etmek, akıl alacak saflıklardan değildir. Şu kolay ilericilikten vazgeçelim artık. Gerçekten halkın yararları için halkı uyarmak, halkı bilinçlendirmek istiyorsak, biraz aklımızı kullanalım, biraz terleyelim, biraz halkın içine girelim onu dinliyelim. Bu yapılmıyor ucuzculuğa, kolaycılığa kaçılıyor. Örneğin söz konusu bildiriye imza atan on yedi kuruluş tutmuşlar hepsi bir tek salonda tören yapıyorlar. Ve her kuruluş adına birer kişiden onyedi kişi konuşturuyorlar. İşte kolaycılık, ucuzculuk dediğim budur. Köy Enstitüleri madem ki köylülerimizin okuyup, aydınlanması, bilinçlenmesi için açılmış ve sonra buna engel olmak için kapatılmış bunu her şeyden önce köylü sınıfımıza anlatmalıyız. Bu da hiç olmazsa 17 Nisan günü köylere dağılmakla olur, düşünün onyedi kuruluş onyedi ayrı köye ya da daha çok köye üçer beşer kişilik ekiplerle dağılsa köy gerçeğimizle, köylümüzle doğrudan doğruya temasa gelse, çok daha olumlu olurdu. Ve salon ileriliğinin, çeyrek porsiyon devrimciliğin ise yaramadığı görülürdü. Köylünün sadece okuma yazma problemi olmadığı anlaşılırdı. Ama bu kolay değildir. Ciddî bir halk sevgisi, halkcı yüreği ister Ve bizde eksik olan geleneği olan halkla temas yokluğudur. Halk adına biz istiyoruz, halkın haberi yok. Halk kendisi istemeli, halka avukatlık değil, öğretmenlik gerekir.

Gerçekten halkı seven kuruluşlar her halk yararına çabada artık salonlardan ve gazete sutunlarından halka inmeli, halka karışılmalıdır. Büyük şehirlerden küçük şehirlere, kasabalara, köylere taşmak, halkla, işçi ile yani emeği ile geçinenlere ulaşmalıdır.

G. EMEKÇİ

MEMUR VE POLİTİKA

Sakarya Milli Eğitim Müdürü, «merak saiki ile de olsa» öğretmenlerin siyasi parti toplantılarını izlemelerini yasaklamış, gazeteler yazdı. Bu yasaklama memurun, memurluk sıfatı dışında ve üstündeki vatandaşlık hakkına indirilen ağır bir darbedir. Hiç bir hukuk dveletinde benzerine rastlanamayacak olan bu kararın anlamı şudur:

Yurdun kalkınması için farklı görüşler etrafında birleşen siyasi partilerin mensuplarını, her şeyden önce birer yurttaş olan öğretmenlerin dinlememeleri, onların yurt kalkınması ile ilgilenmemeleri demektir ki, bu öğretmene yakıştırılamayacak bir eylemdir. Seçim zamanı oy veren öğretmen, nereye oy vereceğini saptamak için olsun istediği taktirde siyasi parti toplantılarını izlemek zorundadır. Böylesine bir kısıtlama öğretmenin yurt sorunlarından habersiz, kişiliksiz, kendi temsilcisini dinlemekten men edilmiş kısır kafalı bir yurttaş olmasını istemektir ki bu ulus için, yurt ve yuttaş için oldukça acı sonuçlar doğuracak bir başlangıçtır. Daha Temel Haklar yasası çıkmadan bu denli temel hak ve özgürlüklere darbe indirilmesi adı geçen yasanın çıkarılmasından sonraki havayı göstermesi bakımından ilginçtir.

Sakarya Milli Eğitim Müdürünün yasaklamasına uygun biçimde bir de İçişleri Bakanlığının bir tamimi var. Evlere şenlik o da şöyle diyor:

Memurlar siyasi partilere kaydolamazlar. Partili herhangi bir kişiyi hedef alarak beyanda bulunamazlar; gazete ve dergilere siyasi yazı yazamazlar. Her ne kadar memurlar siyasi olmayan yazılar yazabilirlerse de bu yazılarda «hizmet disiplinini» bozucu ifadeler bulunduramazlar...

Ortada bir «hizmet disiplini yasası» veya buna benzer bir yasa veya yasa değerinde bir belge yok. Hizmet disiplininin hangi hallerde bozulacağını da tâyin edecek makam her memurun bağlı bulunduğu bakanlık. Bakanlıkların başında siyasi kişiler bulunduğuna göre, onların mensup olduğu siyasal kuruluşun ekmeğine yağ sürecek yazılar «hizmet disiplinine» uygun düşecek, kınar durumdaki yazılar «hizmet disiplinini» bozucu olarak yorumlanacaktır. Yani memursunuz, bağlı bulunduğunuz bakanlığı eleştirmeniz suç, haksızlıklar, yolsuzluklar deryasında olsanız da.

Bakan diyor ki:

Hizmet disiplinini bozucu yazılar yazanlar, beyanlarda bulunanlar idari yönden cezalandırılacaktır.

Bir devlet memurunun yazı yazması resmi görevi dışında yaptığı iştir ve görevine bir zararı dokunmamaktadır. Eğer yazdığı yazılarda suç unsuru varsa diğer vatandaşlar gibi serbest mahkemelerde hesap vermek durumundadır. Ama İçişleri Bakanı bu gerçekleri bir yana iterek muhayyel bir «hizmet disiplini» kavramı ortaya koyuyor ve devlet memurunun ağzını kapamak istiyor. Bu da en azından memur vatandaşların temel haklarına saygısızlıktır.

Bütün bunların böyle emredildiği bir gerçek iken biz diyoruz ki devlet memuru politika ile bir politikacı gibi uğraşmasa bile siyasi kanaatlarını her yerde, her zaman açık açık söyleyebilmelidir. Nedeni şu:

Türkiye geri kalmış bir ülkedir. Geri kalmış ülkelerde okuma, yazma oranı da oldukça düşüktür. (Söz gelişi yurdumuzda okur yazar oranı yüzde otuz dokuzdur). İlkokulun üstünde bir okul bitiren yurttaş mutlaka devlet dairesine kapılanmakta ve geçimini devlet bütçesinden sağlamaktadır. Bütün okuyanların amacı devlet dairelerinde memuriyettir. Bunun için bizim okumuş yazmışımızın hemen hepsi memurdur. Devlet memuru statüsü dışında bir kaç bin doktor, bir kaç bin avukat, onlardan biraz daha az da mühendis vs. vardır. Okur - yazarların büyük çoğunluğunun ağzını kilitleyeceksiniz de bu ülkenin doğrularını halka kim anlatacak? Üç - beş doktor, avukat, mühendis mi? Onlar anlatabilseler, anlatacak olsalar anlatırlardı şimdiye kadar. Demekki ya anlatamıyorlar, ya da anlatmak istemiyorlar. Ülke de az gelişmişliğini sürdürüp gidiyor.

Yukarda söz ettiğimiz tamim ve emirnamelerle de yapılmak istenen şey, ağzını tutamayıp gerçekleri söyleyiveceklerinden korktukları memura gözdağı vermek. Oysa ülkenin kurtuluşu okumuşların, memurların kanaatlarını açık açık söyleyebilmesindedir. Hatta politika ile uğraşmasındadır...

M. Nuri AYVALI

MİZAH

Son Havadis

28 NİSAN OLAYLARI

Tekin Erer

28 Nisan 1960 olayları, Demokrat Parti'yi yıkmak için, C.H.P. tarafından hazırlanmış, plânlanmış bir tertipti. O kadar tertipti ki, C.H.P.'nin bir ihtilâl hazırladığını öğrenen Yüce Meclis, bunun doğru olup olmadığı için, 27 Nisan 1960 günü kendi üyeleri arasında bir «Tahkikat Komisyonu» kurmağa karar vermişti. Bu hareket, 28 Nisan 1960 sabahı henüz gazeteler piyasaya çıkmadan C.H.P.'li gençler tarafından protesto edilmeğe başlandı. İstanbul'dan otuz kilometre uzakta, Büyükdere Orman Fakültesinde leylî okuyan Turhan Emeksiz adındaki C.H.P. Gençlik Kolları üyesi, sabah saat dokuzda İstanbul Hukuk Fakültesinde bulunuyordu. Çünkü C.H.P. yeraltı teşkilâtı geceden bunları haberdar etmişti. Komünist «Bizim Radyo» nun sık sık, «Türkiye komünistlerinin fedaisi» olarak isimlendirdiği Turhan Emeksiz'in seken bir kurşunla sırtından vurulmasiyle, C.H.P. tertibinin meyvesi çabucak toplanmış, Demokrat Partiyi imha etmek mümkün olmuştu. Sanki Yüce Meclis ilk defa bir «Tahkikat Komisyonu» kuruyordu. Bir iktidarı yıkmak için, ortaya atılan bu bahane o kadar gülünçtür ki, sonradan kurulan Yasıada Mahkemeleri bu gülünç durumu ortadan kaldırmak için, Tahkikat Komisyonuna şöyle bir dokunmuş, ağırlığı, yolsuzluk, suistimâl, bebek dâvası, köpek dâvası gibi suçlamalara istinat ettirmişti. Bütün mesele, İnönü'nün kinlerini tatmin etmek, intikamını almaktı.

★ ★ ★

Aradan yedi sene geçti. 28 Nisan 1967 de ikinci defa «28 Nisan olayları» na şahit olduk. Dâvacı yine İnönü'ydü. Yine intikamlar alınacak, kinler tatmin edilecekti. Bu defa Malatya'lı Turhan Emeksizin yerine, Kayserili Turhan Feyzioğlu sırtından vurulacaktı. Ama bu, seken kurşunla değil, İsmet Paşanın hançeriyle olacaktı. Aynı gün, aynı hâdise. Fakat bu defa imha edilen, Demokrat Parti değil, Cumhuriyet Halk Partisidir.

Yine tertipler, tertipler, tertipler... Koca bir parti, Atatürk'ün, Bayar'ın kurduğu Cumhuriyet Halk Partisi, çatır çatır çatırdıyor. Bunun yıkılışı, zorla, baskıyla, mahkemelerle değil, bütün hayatı, şahsî kaprislerinin, ihtiraslarının giderilmesiyle geçmiş İnönü tarafından yapılıyor! C.H.P.'nin yıkılışı iki koldan yürünerek çabuklaştırılıyor. Biri, partinin en güzide elemanlarını tasfiye yoluyla, diğeri, partinin istinat ettiği temel fikirlerin ortadan kaldırılmasiyle...

★ ★ ★

Sosyalizm nedir? Komünizm nedir? İkisinin de bir kelimelik cevabı vardır: Devletçilik! Devletçilikte ne kadar ileri giderseniz, o kadar Sosyalist olursunuz. Herşeyi Devletleştirdiğiniz anda, komünistsiniz! Bunun başka izahı var mı?

28 Nisan 1967 günü, İnönü, kendi partisini parçalamak için yaptığı konuşmada aynen şöyle söylüyordu:

«— Biz ortanın solundayız. Aslâ sosyalist parti olmayacağız. Komünizmin karşısındayız. Fakat biz, herhangi bir sosyalist partiden çok daha ileride Devletçiyiz.» Sosyalist partilerden daha ileride Devletçi olmak açık açık komünizmi ilân etmektir. İnönü'nün bu açık beyanı karşısında biz, «Ortanın solu Moskova'nın yolu» derken ne kadar çok haklıymışız.

Artık, açıkça anlaşılıyor ki, bunlar memleketi komünist yapacaklar, komünist idareyi getirecekler. Adına da «Ortanın Solu» diyecekler. Tıpkı, bugünkü Doğu Almanya'ya «Demokratik Alman Cumhuriyeti» denildiği gibi...

İşte, C.H.P. böyle yıkılır, bu kafayla, bu gidişle yıkılır. Bir ,aşırı solcu Bülent Ecevit'i ve onların takımını tatmin etmek için başka isimler, başka namlar, başka adlar altında, komünizm hedefine varmak yolunda yürünürse, başında İnönü de olsa, bu parti ayakta kalamaz. Kalır ama, iskelet hâlinde. Milletin oy'larından mahrum olarak Böyle ayakta durmaktansa, Demokrat Parti gibi şerefli ölmek, çok daha müreccahtır.

HAFTALIK FİKİR VE SANAT GAZETESİ

Kurucuları: Cemâl Reşit EYUBOĞLU. Mümtaz SOYSAL, Doğan AVCIOĞLU, İmtiyaz Sahibi ve Sorumlu Yazı İşleri Müdürü: **Doğan AVCIOĞLU**

ADRES: Her türlü yazışma için Adres: **P. K. 512 — İstanbul**
Ankara Bürosu: Emekli Sandığı İşhanı Kat: 4-401/Kızılay (Temsilci: İlhami Sosyal) Telefon: 17 69 89
İstanbul Bürosu: Mollafenâri Sok. 30/32 Cağaloğlu/İstanbul Telefon: 22 95 70

ABONE: Bir yıllık (52 sayı) 60 TL. 6 aylık (26 sayı) 30 TL. 3 aylık (13 sayı) 15 TL. Yurt dışı abonelerde bu fiyatlara posta pulu bedeli kadar ilâve yapılır. Geçmiş sayıların fiyatı 2.5 liradır.

İLÂN: Beher sütunda santimi 25 TL.dır Sürekli çıkacak ilân ve reklâmlar ile yayın ilânları için özel indirimler yapılır. İlân ve reklâmların yayınlanmasından ötürü hiç bir sorumluluk yüklenilmez. Basıldığı yer: Vatan Matbaacılık A.O.

Sosyalizmde ciddiyet

27 Mayıstan sonra sosyalist düşünce birdenbire fışkırdıysa, bunda biraz da ileri sürülen fikirlerin ağırlığı ve inkâr edilmesi mümkün olmayan olaylara ve rakamlara dayandırılması rol oynamıştır. Gelir dağılışı, petrol, maden, dış ticaret, yabancı sermaye, dış yardım, Amerika ile ilişkiler v.s. gibi konularda ortaya konan gerçekler, toplum hayatının kilit noktalarında bulunan genişçe bir çevreyi büyük ölçüde etkilemiştir. Bir avuç sosyalist, bu ciddi tutum sâyesinde, küçümsenemiyecek bir güç teşkil etmişlerdir.

Ne var ki, son zamanlarda mübalâgaya, hafifliğe ve demagojiye hiç ihtiyacı olmayan bir hareketin bazı temsilcilerinin ciddiyetten uzaklaşma eğilimleri gösterdiklerini üzüntü ile izlemeketyiz. Düşüncemizi birkaç örnekle belirtelim: Meselâ, topraklarımızda bulunup bulunmadığı dahi kesinlikle bilinmeyen ve Savunma Bakanı tarafından bulunmadığı ileri sürülen nük leer mayinler konusunda, herhangi bir patlama olmadığı halde, bu mayinlerin «Doğu Anadolu bölgesini kirletilmiş bölge hâline getirdiği, 32 milyon Türk'ün ölüme mahkûm edildiği» ısrarla yazılmaktadır.

Başka bir örnek verelim: Memleketimizde haklı bir endişe uyandıran besinlerin ışınlandırılması meselesinde, Amerikan emperyalizminin Türk halkını kobay olarak kullanmaya kalkıştığı -hiç bir delile dayanmaksızın- ileri sürülmektedir. Hemen bütün dünya dev letlerinin katıldığı Milletlerarası Atom Enerjisi Ajansı, Birleşmiş Milletler Özel Fon Teşkilâtı ve Birleşmiş Milletler Gıda Yardım Teşkilâtı gibi kuruluşların yardımlarıyla yürütülen ve atom enerjisinin barışçı amaçlarla kullanılmasını öngören bir projenin, sağlık açısından sakıncalar taşıması mümkündür. Bunun üzerinde hassasiyetle durulması yerindedir. Ama insanî amaçlı ve milletlerarası nitelikte bir teşebbüsün muhtemel tehlikelerini belirtmekle, Amerikan emperyalizminin Türk halkını bu konuda kobay olarak kullandığını iddia etmek arasında büyük bir fark olsa gerektir.

Son bir örnek daha: Orta Doğu Teknik Üniversitesinde hocalık ya pan barış gönüllülerine, evvelce Türkiye'de bulunmuş arkadaşlarının gönderdiği bir mektup ele geçirilmiştir. Genç Amerikalı, ülkemizde solcu yazarların tevkifinden duyduğu üzüntüyü belirtmekte ve çeşitli konularda görüşlerini açıklamaktadır. Üzerinde durulmaya değmiyecek bir mektup, CIA'nın «Türkiyedeki Barış Gönüllülerine verdiği talimat» diye yayınlanmıştır. Bu yakıştırma, en azından en geliştirilmiş metodları uyguladığı bilinen CIA'ya hakarettir!

İnsan akıl ve mantığı ile alay eden, ciddiyetten uzak bu yakıştırmalar sosyalizme herhalde itibar kazandırmamaktadır.

ORTANIN SOLU VE BAZI SOSYALİSTLER

Bir kısım sosyalistlerin ortanın solu hareketine karşı tutumu da -tutumun doğruluğu yanlışlığı bir yana- çok zigzaglı ve tutarsız olmuştur. Başlangıçta denmiştir ki, bu bir aldatmacadır, hâkim sınıfların bir oyunudur. Bir sosyalist profesör, sonbaharda, bu görüşü şöyle dile getirmekteydi: İktidara geçmesi bahis konusu olan tek muhalefet partisinin TİP olması, mevcut ekonomik ve sosyal yapının olduğu gibi devamında çıkarı olan çevreleri tedirgin etmiştir. Bu tedirginlik, AP'nin karşısına iktidara namzet olarak, bir de ılımlı bir sol partinin çıkarılması ihtiyacını yaratmıştır.» Bu görüş, «burjuva revizyonizmi» deyimi ile ifade edilmiştir. Ayrıca, sosyal yapısı aynı kalan bir partinin, ileri sözler söylemekle değişmiyeceği ileri sürülmüş ve bu sebeple, ortanın solu hareketi, «ayçiçeğinin olduğu yerde dönmesi» sayılmıştır.

Ortanın solu hareketinin ancak son günlerde anti emperyalist ve milliyetçi bir nitelik taşıdığı, sekizler hareketinin ise, Filipin tipi demokrasi dengesini yeniden kurma amacı güttüğü kabul edilmiştir. Bu, ilk teşhislerden esasta ayrılan, yeni bir değerlendirmeydi.

Eski ve yeni tez, uzlaştırılmaya çalışılmıştır. Özetle denilmiştir ki, «Ecevit hareketi, bir yandan antiemperyalist niteliktedir. Öte yandan ise cılkı çıkmış ve rezil olmuş bulunan komprador burjuvazisine yeniden meşruiyet kazandırmanın tek yoludur». Hem antiemperyalist olacaksınız, hem de emperyalizmin uşağı bir komprador burjuvaziyi meşrulaştıracaksınız... Uzlaşmazları uzlaştırmak, tabiatiyle mümkün olmamıştır.

Bu hafta içinde ise, gerçekten hayret verici yeni bir tez ortaya atılmıştır. İddia edilmektedir ki, CHP'nin sol milliyetçiliğe kayışı ile antiemperyalist cephe değil, işbirlikçiler partiden ayrıldıkları için emperyalist cephe güçlenmiştir! Bu görüşe göre, işbirlikçileri saflarında «idare eden» bir CHP, antiemperyalist mücadelede zaman zaman AP'ye karşı dikilebilir ve en önemlisi AP ile TİP arasında bir tampon olarak kallanılabilirdi. TİP üzerindeki AP baskısı, tampon CHP sâyesinde hafifletilebilirdi. Halbuki CHP, şimdi birdenbire ortasından bölünmüş ve partinin etkenliği azalmıştır. Böylece sosyalist strateji tartışmalarında, CHP'nin önemli bir antiemperyalist rol oynayabileceği görüşünü savunanların yanıldıkları ortaya çıkmıştır. Bu hatalı tutum sahipleri, CHP'yi yanlış yola iterek, antiemperyalist güçleri zayıflatmışlardır.

Kısaca özetlemeye çalıştığımız bu yeni tez, yazarının kendi ifadesiyle şöyledir: «Sosyalist örgüt mihverinin hizasını ihmal ederek antiemperyalist bir cephe kurmak çabasına katılanlar, antiemperyalist cepheyi güçlendirelim derken, emperyalist cepheyi adamakıllı genişletmişler ve Mecliste Anayasayı bile değiştirebilecek bir çoğunluğa çıkartmışlardır (....)

Oysa CHP'yi gereğinden daha fazla zorlamadan sosyalist örgütün etkisi altında bırakarak, kendi niteliği içinde tutmak daha hesaplı ve basiretli olurdu...

Bundan sonra da yine CHP'yi taşımaya hazır olmadığı yükü taşımaya zorladıkça birçok fire verecek ve nihayet ya sosyalist örgütün çok gerisinde kalacak, ya antiemperyalist cepheden iyice kopacaktır (...)

Onu (Ecevit'i) bu kadar sert ve bol fire karşılığında bir mücadeleye sokmak yerine, CHP'yi AP'ye karşı tampon olarak kullanma çer çevesinde tutmak çok daha yerinde olurdu.

Hızla değişmekte olan Türkiyede satılmışlar kanadı yeni kadrolar bulmakta zorluğa uğrarlardı. Ve son bölünmeyle emperyalistler yoğunlaşacağına entiemperyalistler CHP'yi tümüyle zaman zaman da olsa AP'nin karşısına dikebilirdi.

Şimdi ise saflar çok erken bölünmüştür ve bu bölünme CHP'nin antiemperyalist kanatta almaya çalıştığı yeri önem bakımından zayıflatmıştır. İsmet Paşanın siyasî hayattan ayrılmasıyla bu önem da ha da zayıflayacaktır.

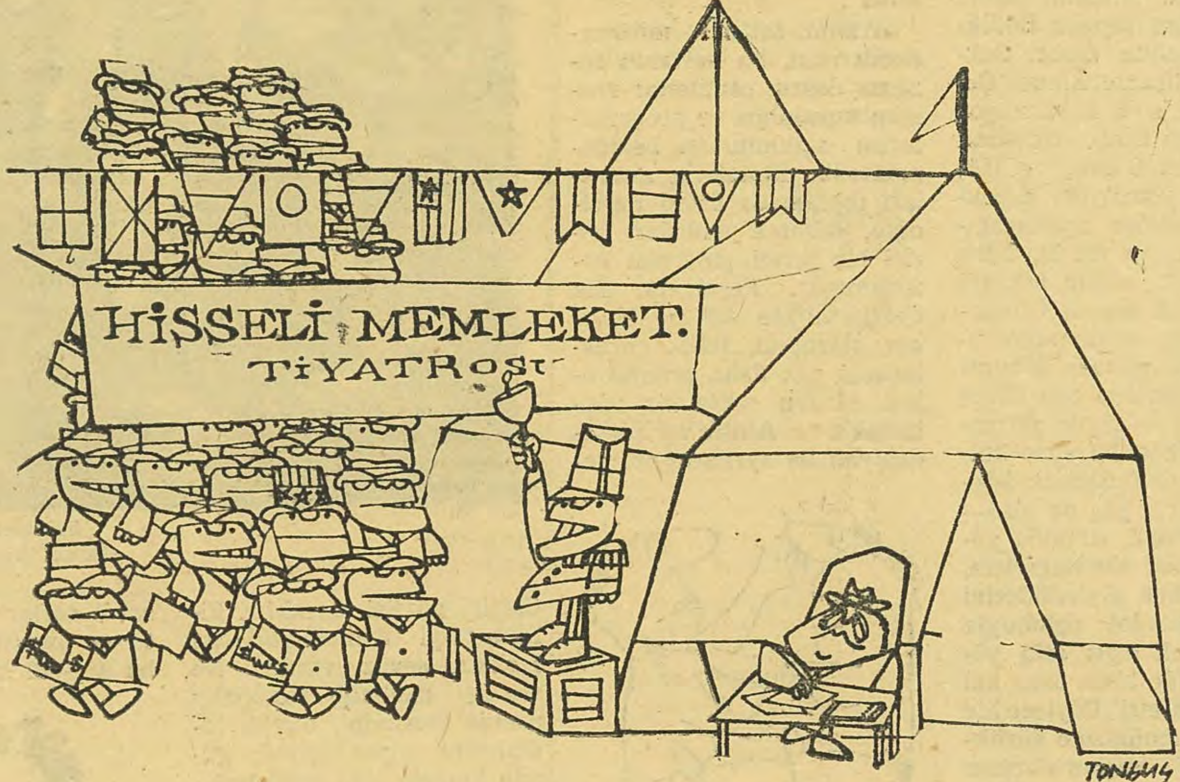
Örgütler, dokularının dayanamıyacağı yönlere itilmemelidir. İtildikleri takdirde, ayni hacmi ve ayni etkenliği sürdüremezler (...)

Ayranı mürekkep yapmaya kalktın mı, ayrandan da olursun, mürekkepten de...»

Görülüyor ki, birkaç ay önce «CHP sola kayamaz» dendikten sonra, bu yeni tez ile CHP'nin sola kaydığı kabul edilmektedir. Yalnız bu sola kayış, işbirlikçilerin par tiden ayrılmasına yol açtığı için zararlı ve antiemperyalist mücadeleyi zayıflatıcı sayılmaktadır. Ne tuhaftır ki, Tunçkanat'ın açık ladığı CIA raporunda da «Çetin Ceviz» in sola kayışı, emperyalizm açısından en büyük tehlike olarak gösterilmektedir. CHP içindeki ve dışındaki işbirlikçi takım da, bu sola kayış yüzünden telâşa kapılmışlardır. Şimdi tamamen farklı nedenlerle de olsa, bir kısım sosyalistler, CHP'deki sola açılışı, tıp kı CIA ve işbirlikçiler gibi zararlı bulmaktadır! İki taraftan birinin fena halde yanıldığı muhakkaktır.

Bazı sosyalistlerin bu yeni tezi hakkında söylenebilecek çok şey vardır; ama asıl belirtmek istediğimiz, sosyalistlerin ciddi ve tutarlı olmak zorunda bulundukarıdır.

Doğan Avcıoğlu

KISSADAN HISSE...

Türk Politikasında Saflar Beliriyor!

Çok partili hayata girdiğimizden beri, partilerini terkedenlerin istifa gerekçesi daima «diktatorial eğilimlere karşı çıkma» biçimindeydi. Şimdi buna «Parti sola kayıyordu» iddiası eklenmiştir. Nitekim Millet Partisi adını taşıyan Bölükbaşı Partisinin Genel Sekreter Yardımcısı Ahmet Çebi, partisi sola kaydırılıyor diye istifayı bastı. Ardından ünlü Kasım Gülek, «CHP, aşırı sola yöneliyor» gerekçesiyle partiden ayrılacağını açıkladı. Ne var ki, Türk politikasının sabun köpüğü kadar renkli siması Gülek'in aşırı sol suçlamaları uzun ömürlü olmadı. Kayserili Feyzioğlu'nun onu ikinci adamlığa bile lâyık görmediğini, sadece bir süre kullanıp kenara fırlatmak istediğini —biraz geç de olsa— anlayan Gülek, sırtında yumurta küfesi olmadığı için, bir gün önce söylediklerini Brigitte Bardot üslûbuyla yalanlayarak aşırı sola yönelen partide biraz daha kal mayı tercih etti. Böylece hiç değilse, «komünizme sürüklenen CHP» suçlamalarının gerisinde nelerin yattığını gösteren somut bir örnek vermiş oldu.

Şimdilik görünüş odur ki, Feyzioğlu Partisi, Amerikalıların bir zamanlar çok sevdikleri, fakat Feyzioğlu gibi büyük kabiliyetlerin zuhuru üzerine çok görmeye başladıkları Kasım Gülek olmadan kurulacaktır. Doğrusu Melen, Öztrak, Paksüt, Kırca gibi ikinci keman bakımından hayli kalabalık bir partide, birinci keman olma hayalleri kuran Kasım Gülek tipi bir ikinci keman fazlaydı. Ama Feyzioğlu ekibi ile Amerikanvari bir pazarlığa girişen Gülek'in, bu nikâhı isteyen ağababalarının baskısıyla, bir kez daha fikir değiştirmesi her an mümkündür. Zira politika pazarındaki «aldım, sattım» müzayedesi her an değişebilir.

«Aldım, sattım» müzayedecilerinin, bu haftanın sonuna doğru partilerini resmen kurmaları ve programlarını açıklamaları beklenmektedir. Elmalarla armutları toplamada üstad Feyzioğlu, yalnızca yaldızları ileri bir gerici programı hazırlamıştır. Feyzioğlu, Mc Carthy'cilikte AP ile beraber olacağını, fakat görüşlerinde çok daha samimî olan AP'den sahte bir ıslahatçılık ve Atatürkçülük edebiyatı ile ayrılacağını, çeşitli demeçlerinde belirtmiştir. Feyzioğlu, gerçek ismiyle ÇEP'in, AP'den farkını şöyle belirtmektedir:

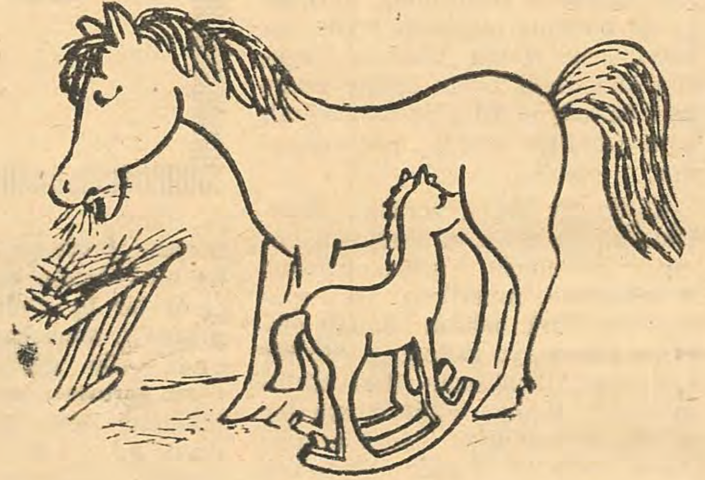
«Komünizm tehlikesine karşı uyanık olmak hususunda bazı partilerle yakınlığımız, birçok başka noktalarda ve ıslahat tedbirlerinde beraber düşünmemizi gerektirmez».

Demek ki, AP muhafazakâr McCarthy partisi ise, Feyzioğlu'nunki ıslahatçı Mc Carthy partisi olacaktır. Filipin tipi demokraside bu farklara cevaz vardır. Ne var ki ıslahatçı McCarthy partisi kendisini, büyük iddialarına uygun biçimde, günün konusu olan millî bakiyenin kaldırılmasına rıza gösterecek güçte görmekte midir? Millî bakiyenin, TİP'i geliştirir diye ateşli düşmanlığını yapan ve «Millî bakiye kalkarsa TİP'e yazık olur» dedi diye İnönü'yü suçlayan Feyzioğlu, bu satırların yazıldığı âna kadar, yeni partinin millî bakiye tutumunu açıklamış değildir. İnönü, «Geçen yıl, millî bakiye sistemi için iktidarla bizim aramızda bir anlaşma olmasını arzulayan arkadaşlar, şimdi bizden ayrıldılar ve millî bakiyeye muhtaç haldedirler» sözleriyle Feyzioğlu'na «Hodri meydan» demiş, fakat Feyzioğlu anlamazlıktan gelmiştir. CHP de kendi getirdiği millî bakiye sistemi konusunda, AP iktidarına karşı geçen yılkine benzer biçimde çok sert bir muhalefet yapmıyacağını belirtmektedir. İktidar partisi ise, millî bakiyeyi kaldırmıya kesinlikle kararlıdır. Yalnız önce Senato seçimlerinin, sonbaharda mı yoksa 1968 Haziranında mı yapılacağını kararlaştırmak durumundadır. Eğer Senato seçimleri 1967 sonbaharında yapılırsa, AP, millî bakiyeyi kaldıran Seçim Kanunu tadil teklifini acele Meclise getirecektir. Seçimler gelecek yıla kalırsa —ki Parlâmentoda çoğunluğun eğilimi bu yöndedir— millî bakiye kavgası, yaz sonrasına kalacaktır. Her hâlükârda, artık saflar ortaya çıkmıştır ve önümüzdeki günlerde bir sağ-sol mücadelesi, Türkiye'de ilk kez en açık biçimde seçim meydanlarında verilecektir.

Sekizler bir arada
«İkinci keman» bolluğu!.

BİR TEKLİF:
Feyzioğlu partisi için amblem!

Gülek, Sekizlerden Alpaslan'la öpüşüyor
Brigitte Bardot üslûbu!.

ULU EVDEN GÖRÜNENLER

Bir ulu ev Türkiyem,
Bir ulu dağ üstünde.
En yakınından ta en uzağına ulu günde.
Hep kötülük, hep pislik, ışıyan ulu günde.

Orda biri, ağa derler, taş yürek,
Yutmuş topraklarını açların kürek kürek.

Bir ulu ev Türkiyem
Bütün yönlere doğru açık pencereleri.
Erzurum'da, İspir'de, Yozgat'ta, Erzincan'da
Ta uykularına dek görürüm nereleri.

Orda biri ulusun yeryağını çalmada,
Biri güzel yurdunu satarak alçalmada.

Bir ulu ev Türkiyem,
Gönderinde al bayrak.
Kırkbin köy, kırkbin aç,
Kör olurum bakarak.

Biri sırtlan, biri kurt, biri kaplan, biri fil,
Orda biri Türk'leri yönetirken Türk değil.

Fazıl Hüsnü Dağlarca

Ali Faik Cihan'ın Yargıtay dâvası

Fikir suçlarıyla ilgili önemli bir dâvâ, olağanüstü CHP Kurultayının gürültüsü içinde basının gözünden kaçtı. Trabzon Ağırceza Mahkemesi tarafından «Sosyalist Türkiye» kitabında 142. madde suçu işlediği için 7,5 yıl hapse mahkûm edilen hâkim Ali Faik Cihan'ın Yargıtay'daki duruşması, basında tek satırla olsun yer almadı. Duruşmada hâkim Cihan'ın avukatı Cemal Reşit Eyüboğlu, ilgi çekici bir savunma yaptı. Eski Yargıtay Başkanı Halil Özyürük'ün 1951 yılında 141 ve 142. maddeler dolayısiyle giriştiği uzun açıklamalara dayanarak, komünizmin ve sosyalizmin ne olduğunu, 141 ve 142. maddelerin neyi yasakladığını, neyi yasaklamadığını anlattı. «Sosyalist Türkiye» kitabının, Marksist-Leninist bir nitelik taşımadığını, Lenin'den örnekler vererek gösterdi. Eyüboğlu, Anayasa Mahkemesinin 141 ve 142. madde gerekçesi karşısındaki tutumunu ele alarak şunları söyledi:

«Anayasa Mahkemesinin 15 yüksek yargıcından 7'sine göre, fikirleri suç sayan bir kanun maddesi, mevzuatımız arasında yoktur. Diğer 8 yüksek yargıca göre de, fikirlerin ne gibi hallerde suç teşkil edeceği iki yıllık süreden beri düşünüldüğü halde henüz bir kesinlik kazanmamıştır... Sosyalist Türkiye adlı kitapta yazılı fikirlerin suç teşkil edip etmediği de, profesörler ve yüksek yargıçlar tarafından fikir birliğine varılmamış bir konudur.

Kitap, T.C. Anayasası ve T.C.K. hükümlerine göre suç sayılması mümkün olmıyan, tüm vatansever bir gayretle, Türkiye'nin toplumcu metodlarla, insancıl, demokratik ve en kısa süre içinde kalkınmasını araştıran bilimsel bir eserdir.

Burada Türk halkının insanca yaşama savaşına inanmış, bu uğurda Anayasa, Hukuk ve Devrim savaşı yapan bir Türk yargıcının savunmasını yapıyoruz.

Türk toplumu, bugün dahi uzay çağında, insanlarını ortaçağın ekonomik yaşantısından kurtaramamıştır.

Bu sorunun üzerinde durmak, hepimizin borcudur. Bu borcu yerine getiren yazar, 7.5 yıl ceza isteyen bir kararla önünüze getirilmiş bulunuyor. Bir kişinin değil, bir toplumun yargılamasını yapıyorsunuz.

Düşünce özgürlüğünün seli karşısında ne demir kapılar, ne idam sehpaları dayanmıştır.

Yazar, Türk toplumunun yaşama hakkına inanmışsa, mahkûmiyet hükmü, karanlıkta işler çevirmemiş, yabancı devlet ajanlığı yapmamış yazara, ancak bu halk için görevini yapmış insanların gururunu verecektir.

Hâkim Cihan'ın avukatı Prof. Turan Güneş de çelişik durumu gözler önüne serdi : "Kitapta ne marksist ve ne de komünist propagandası yoktur.

Şu kitap Karl Marks'ın eller yakan kitabıdır. Karl Marks bir Almandır, komünisttir. Bu kitap piyasada bulunacak, satılacak, bir Türk yargıcının doğru veya yanlış fikirlerini söylediği kitap satılmıyacak. Suudi Arabistanın güneyindeki bazı şeyhliklerin yasaklayabileceği bir şeyi biz yapamayız. Almanın yazdığı, Yunanın yazdığı kitap Türkiyede yayınlanacak, bir Türk hâkiminin fikirlerini söylediği kitap yayınlanamıyacak. Buna katılmama imkân yoktur. Bir de

Ali Faik Cihan

şu vardır, şöyle denilmek isteniyor : Üniversite hocalarının anlayacağı bir şekilde yazın, fakat vatandaşın anlayacağı şekilde yazarsanız suç olur. Bu görüş hâkim olursa, o zaman özür dilerim. Türkiye'de hakikaten egemen, sömürücü sınıfların bulunduğuna bendeniz de kani olacağım".

Orman dâvâsı

AP iktidarının yeni Orman Kanunu taslağı, Temel Hak ve Hürriyetleri Koruma Tasarısı taslağına yakın bir tepki yarattı.

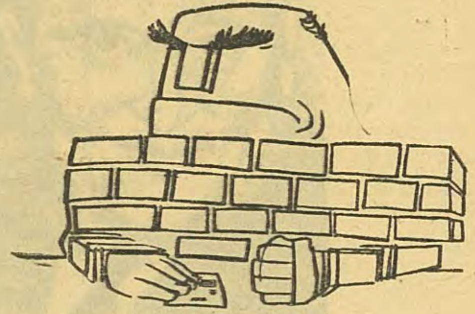
Tasarı taslağı, kamulaştırılan ormanların, yeni sınıflandırmada orman sayılmadığı takdirde sahiplerine bedelsiz verilmesini öngörmektedir.

Bir kısım ormanların «bunlar orman değil» diye eski sahiplerine verilmek istenmesi, eski bir taleptir. 1957 yılında 40 kadar DP milletvekili, bunu sağlamaya uğraşmışlarsa da başarıya ulaşamamışlardır. Bu sefer de kamu oyunun hassasiyeti karşısında, başarıya ulaşılması çok şüphelidir. Üstelik şimdi Anayasa, önemli bir engel teşkil etmektedir. Anayasa Mahkemesi üyelerinin çoğu bu konuda hassastır.

Ne var ki, orman yağmacıları kadar, orman savunucuları da şimdiye kadar tatmin edici bir orman politikasını sahneye koyabilmiş değillerdir. Orman koruma hassasiyeti, ormanların tahribini önleyememiştir. Üstelik, fakir orman insanı ezilmiştir. İnsanı da, ormanı da gözeten pratik çözüm yolları nasıl bulunacaktır? Ormanlık bölgede yaşayan milyonlarca köylünün başka yerlere nakli, bugün için bir hayaldir. Türkiye'de milyonlarca fakir insan, daha uzun süre, ormandan yaşama zorunda kalacaklardır. AP'nin orman yağmacılığı ile insanı ormana feda eden Falih Rıfkı tipi orman tabuculuğunu reddeden bir orman politikası bulma çarelerini araştırmalıyız.

NATO'nun kara listesi!

Bilir miydiniz ki, NATO, bir ülkede «Komünist» etiketini yapıştırdığı kişileri «hini hâcette» toplamak için plânlar yapmaktadır? Sanki NATO, Sovyetler Birliği ve Doğu Avrupa ülkelerine karşı savunma amacıyla değil, NATO üyesi ülkeler içindeki solculara karşı savunma amacıyla kurulmuştur!

Yunan darbesi dolayısiyle, New York Times'in ünlü yazarı C.L. Sulzberger'in Atina'dan gönderdiği yazıdan öğrenmekteyiz ki, NATO, gerektiği anda solcuları tasfiye için «kara liste»ler hazırlamıştır! NATO gibi bir askerî savunma örgütünün «kara liste»ler hazırlayabilmesi için, CIA ile, NATO ülkelerinin millî emniyet örgütleri ile ve sağcı çevreleri ile çok sıkı bir işbirliği yapması gereklidir. NATO, ülkelerin değil, sağcıların savunma örgütüdür!

Güçlü haber alma kaynaklarına sahip Sulzberger açıklamaktadır ki, Atina'daki darbeciler, NATO'nun komünist bir ülke ile çatışması hâlinde tehlikeli olabileceği varsayılan kişilerin peşinen toplanmasını öngören bir NATO plânını uygulamışlardır. «Promete» adı verilen NATO plânı çerçevesinde hazırlanan «kara liste»ye göre komünistleri ve öteki solcuları tevkif etmişlerdir.

Bir çatışma hâlinde, içerde düşman yararına faaliyet gösteren kişi ve teşekküllerin yok edilmeleri normaldir. Güvenlik örgütlerinin tehlikeli saydıkları kişileri barış zamanında tesbiti de normal sayılabilir. Ama düşman hesabına en ufak bir faaliyette bulunmayan, hattâ düşmana karşı savaşmaya hazır kişilerin, «Efendim, belki yıkıcı faaliyette bulunurlar, sabotaj yaparlar, darbe düzenlerler» iddiasıyla, hiç bir şey yapmadıkları halde peşinen tevkifini öngören NATO plânları hazırlanması, özgürlüğü savunmak amacıyla kurulduğu söylenen bir örgüte herhalde yakıştırılamaz. Üstelik özgürlük savunucusu NATO örgütü, CIA ve benzeri örgütlerin, Amerikan emperyalizmine karşı seslerini yükselten bütün millîyetçileri komünist sayan faşist «kara liste»lerine dayanmaktadır! Bunun içindir ki, Sulzberger'in açıkladığı Promete Plânı, NATO'nun milletleri değil, kapitalizmi ve kapitalist sınıfları savunduğunu gözler önüne seren ibret verici bir vesikadır.

Yunanistan'da faşist darbeciler, faşizme karşı demokrasiyi savunacak ve halkı direnmeye çağıracak vatanseverleri tevkif etmek isterken NATO «kara liste»sini kullanmışlar ve Sulzberger'e göre, listeye «solcu olmayan» pek az kişinin adını eklemişlerdir. Demek oluyor ki, NATO'nun «tehlikeli kişiler» listesi ile faşist darbecilerin «tehlikeli kişiler» listesi arasında pek az fark vardır! Emperyalizme karşı çıkan ve Filipin tipi sahte özgürlüğü reddederek gerçek demokrasiyi savunan her kişi, yalnız kökü dışarda faşist darbeciler için değil, demokrasiyi kurtarma iddiasındaki NATO için de tehlikelidir! Ünlü New York Times, gazetecilik gayretiyle, bu acı gerçeği istemeden gözler önüne sermiş ve Atina'da Promete kara listeleri hazırlayan NATO'nun, Tunçkanat'ın açıkladığı CIA raporunda belirtilen biçimde, Türkiye'de de «Fatih Sultan Mehmet nötralizasyon listeleri» düzenleyebileceğini hatırlatmıştır.

New York Times yazısının ortaya koyduğu bir başka gerçek, darbenin CIA'ya çok yakın subaylar tarafından düzenlenmiş olmasıdır. Darbenin liderlerinden Papadopulos, karüı istihbarat servisinin eski şefidir. Daha sonra Genelkurmay «politik eğitim» şubesinin başına gelmiştir. Darbenin öteki lideri Makarezos da istihbarat servislerinde çalışmaktadır. Ne var ki, yalnız istihbaratçılar tarafından darbe düzenlenemezdi, tanklara da ihtiyaç vardı. Sulzberger, büyük bir sâfiyetle durumu şöyle açıklamaktadır: «İstihbarata sahip olmak ve propaganda usullerini kullanmasını bilmek, bir darbe için yararlıdır, ama darbede tanklar şarttır: Tank yoksa, darbe de yoktur. Patakos, Zırhlı Birlikler Eğitim Merkezinin başında bulunmaktaydı ve Atina civarındaki tanklar onun kumandasındaydı.»

Demek ki darbeyi CIA'dan doğrudan doğruya para aldığı ve CIA ile içiçe bulunduğu daha önce yetkili bakanlarca açıklanan istihbarat servislerinin gözde kişileri ile hükûmet merkezindeki tankların kumandanlığına lâyık görülen «güvenilir» General Patakos düzenlemiştir. Darbedeki CIA parmağı, bundan daha veciz bir şekilde belirtilemezdi.

Tabii ki Sulzberger, Amerikan parmağını reddetmektedir. Ona göre, iki istihbaratçı ve bir «mutemet» tankçıdan ibaret üç kafadar, «muhtelif zamanlarda Amerikalılarla temas aramışlardır, fakat bu teşebbüsler görmezlikten gelinmiştir.» Darbeden sonra da üç kafadar, «Promete plânı hakkında bir şeyler söylemekten dikkatle kaçınmışlardır. Zira potansiyel hasımlara, darbe yapma tekniklerini açıklamak istememektedirler.»

Şükürler olsun ki, Atina'daki Amerikan yetkilileri ve baş darbecilerle uzun uzun konuşan ünlü yazar, Sulzberger, NATO'nun Promete plânını, kara listesini ve bunları uygulayan CIA'nın çok yakını darbecileri dünya kamu oyuna duyurmuştur.

Daha ne söyleyelim... Atina'da oynanan oyun, görmek isteyen gözler için o kadar açıktır ki...

TRT-Demirel

TRT'ye karşı gürültülü bir savaş veren MP lideri Bölükbaşı'nın bu mücadeleden sâdece eğlenceli bir ünvanla çıkmasına rağmen, TRT'ye karşı savaş yolunda direnen başka politikacılar da mevcuttur. Bunların başında AP lideri Süleyman Demirel vardır. İktidarda olmanın sağladığı bir sükûnet içinde yürütüldüğü için, yüreklerde Bölükbaşı'nınkinden hiç de az olmayan öfkeler yaratan bu savaşın belirtileri kamu oyunun gözüne pek çarpmamaktadır.

Nisan başında bir gazetecinin «Halk TRT'nin nesinden şikâyetçi» sorusuna, «Nesinden olacak... Her şeyinden Programından ve yayınlarından» cevabını veren Demirel, TRT'ye duyduğu öfkeyi, 27 Nisan günü açığa vurdu.

Vakit gecenin onu. Yer, Ankara'nın hava limanı Esenboğa... Alanda Ankara'nın seçkin simaları hazır... Bu seçkinler, daha çok da AP liler... Bunlar, dört saat önce Almanya'dan dönen ve az sonra da Pakistan'a uçacak olan Süleyman Beyi uğurlamaya gelenler Komutanlar ve bazı yüksek askerî erkân da haz'rûn arasında... Tabiî gazeteciler de var... Uçuş saatinin yaklaştığı bir sırada TRT muhabirlerinden biri, pistin bir köşesinde, bir grup uğurlayıcısı ile konuşan Süleyman Beye yaklaşır. Amacı, Pakistan yolculuğu arifesinde Başbakandan gezi ile ilgili bir demeç almaktadır.

«BEN KİMİM SÖYLE BAKAYIM!»

Başbakan TRT muhabirini görünce birden yüzünün güleçliği kaybolmuş, sert ve dik bir sesle sorar: «Ondokuz haberlerini Kim yazdı?» TRT muhabiri şaşırır. Şaşkınlık içinde ve çekingen bir şekilde, «Bir acayiplik mi oldu efendim?» der.. Süleyman Bey sinirlidir. Daha dik, daha sert âdeta gürler gibi: «Ben bu memleketin Başbakanı değil miyim?» Muhabir ne desin, «Şüphesiz efendim, Başbakansınız.» cevabını verir. Ama Süleyman Beyin tepesi atmıştır bir kere, sesini daha da yükselterek haşlamaya devam eder! «Peki bunlar kim? Bunlar, bu memleketin komutanları değil mi?» Eliyle, üç beş adım ötede duran kuvvet komutanlarını, generalleri göstermektedir. TRT muhabiri iyiden iyiye şaşırmıştır. İçine bir şüphe düşer, acaba saat ondokuzda yayınlanan haber bülteninde komutanların komutanlıklarını unutan bir takım lâflar mı edildi? Ama olur mu? muhabir bunları düşünürken Süleyman Bey baklayı ağzından çıkarır ve şöyle gürler: «Kim karşıladı beni? Beni komutanlar karşılamadı mı? Ben askerî törenle karşılanmadım mı? Neden askerî törenle karşılandığımı yazmadınız? Haberi kim yazdı söylesenize. Hem neden Almanya dönüşümle ilgili bir röportaj yayınlamadınız?» Demirel içini boşalttıktan sonra yanındaki AP'lilere döner, gülümser ve yarım kalan sohbetine devam eder.. TRT muhabiri haslanmasına rağmen, sabırlı bir insan olarak, Başbakana bir kere daha, Pakistan gezisi arifesinde TRT aracılığı ile bir söyleyeceği olup olmadığını sorar. Sanıyor ki, Süleyman beyin şiddeti geçmiştir. Ama aldanmıştır. Demirel bir kere daha hışımla döner ve sorar: «Nerde teypin? Yok mu teypin? Niçin teyp yok?» Sonra sırtını dönüp cebinden çıkardığı bir kâğıdı az ötede duran bir koruma polisine uzatarak. «Bakın bakalım, Anadolu Ajansı muhabiri yok mu, bunu ona verin» der. İki AA muhabiri fırlayıp Süleyman Beyin yazılı demecini alıp giderler. Süleyman bey artlarından, hıncını almış bir insan rahatlığıyla «Sonra TRT'ye de verirsiniz» diye buyurur.

TRT — İktidar ilişkileri, bu minval üzre yürümektedir!

siyasî notlar

Kıbrıs ve Sovyetler

Sovyet Basını, Yunan darbesinden çok Kıbrıs'ta ayni biçimde bir darbenin sahneye konması üzerinde durmaktadır. Pravda'dan sonra Izvestia da şunları yazmaktadır:

«Kıbrıs hâlen bir askerî darbe tehdidi altındadır. Kıbrıslılar, Sovyet desteğine güvenebilirler.

Yunanistan'daki Kral - Asker darbesi, bu tehdidi özellikle görünür hale getirmiştir. Bu iki komplo NATO menşelidir. Atina darbesini düzenleyenler, işler ters gittiği takdirde, NATO askerî yardımı konusunda direkt garanti almışlardır.»

Le Monde gazetesi Sovyet tutumunu şöyle yorumlamaktadır: «Sovyet resmî çevreleri, Atina askerî rejimine bağlılığını bildiren Kıbrıs'taki Yunan Kuvvetleri Kumandanı General Grivas ile Atina rejimi hakkında ihtiyatlı bir sessizliği sürdüren Makarios arasında, görünüşe göre, bir kuvvet denemesini beklemektedirler.»

General Grivas
Kıbrıstaki ayak!..

Lefkoşede yayınlanan Teleftea Ora gazetesine göre, darbeciler, başlangıçta Kıbrıs'ta bulunan Yunan birlikleri vasıtasiyle, darbeyi Kıbrısta da genişletmek istemişlerdir. Albay Patakos'un plânına göre, Grivas kuvvetleri, 23 Nisan günü Lefkoşede bütün hükûmet binalarını işgal edecekler ve Kıbrısın dünya ile ilişkisini keseceklerdi. Hükûmeti «nötralize» ettikten sonra, bir subay grubu Adayı yönetecekti. Fakat Makarios'a sâdık Millî Muhafız Teşkilâtının darbeye karşı koyacağının anlaşılması ve bundan yararlanarak Türkiyenin müdahele etmesi ihtimali üzerine teşebbüsten vazgeçilmiştir. Sovyet kaynakları ise, bu tehlikenin hâlâ mevcut olduğunu ileri sürmektedir.

Sovyet endişeleri ne ölçüde gerçeğe uygundur, bilemeyiz. Ama «Gitti Makarios, geldi Grivas» oyunundan hayallere kapılmak Ankara için herhalde akıllıca bir tutum olmasa gerektir.

Amerikan Askerî Posta Ofisleri

Yeni Gazete yazıyor:

«Türkiye'de Amerikalıların istifade ettikleri A.P.O. (Army Post Office) teşkilâtının kaldırılmasına Türk Hükûmetince karar verilmiş, fakat hemen ardından yine Hükûmetçe verilen bir kararla, bu teşkilâtın çalışmaya devam etmesi uygun görülmüştür. Tesbit edebildiğimize göre, verilen birinci karar gereğince, Army Post Office teşkilâtı, 1 Mayıs 1967 gününden itibaren faaliyetten alıkonulmuş olacaktır. Ancak, hükûmetçe 29 Nisan günü verilen yeni emirde «tatbikata eskisi gibi devam edilmesi» istenmiştir. Ankara'da bulunan Amerikan resmî çevreleri de Army Post Office teşkilâtının faaliyetinde hiç bir aksama veya kesiklik olmadığını kesinlikle ifade etmişlerdir.»

İlerici aydınların çavuş çıkarılması

İlerici aydınları çavuş çıkarma biçimindeki eski bir gelenek, yeniden hortlatılacağa benzemektedir. Tuzla'daki Yedeksubay Piyade Okulunda, altı aydır eğitim gören üç ilerici aydının subaylık hakları ellerinden alınmış ve çavuş olarak kıtaya sevkedilmişlerdir. Bunlardan biri tanınmış hikâyeci ve avukat Demir Özlü'dür. Öteki de TİP sempatizanı diye öğretmenlikten çıkarılan Necmettin Yazıcı'dır.

Çavuş çıkartma gerekçesi diye «sınavlarda başarısızlık» gösterilmiştir. Ama Okul Müdürlüğü, sınav kâğıtlarının yeniden gözden geçirilmesi talebini reddetmiştir. İlerici aydınların avukatları, işlemin durdurulması ve iptali için Danıştay'da dâva açmışlardır.

Kennedy Cinayeti ve CIA

New Orlean Savcısı Jim Garrison, tanıkların birer birer ortadan kaldırıldığı Kennedy Cinayeti dâvasını, cesaret ve azimle yürütüyor. Garrison, Oswald'ın CIA hesabına çalıştığını açıklamıştır. CİA, Warren Komisyonunu yanıltmak için Komisyonca istenen Oswald'ın bir resmini saklamış, yerine ilgisiz bir başka resim vermiştir.

Oswald'ın bir CIA ajanı olduğu, Kennedy Cineyetini aydınlatmaya çalışan yazarlar tarafından birçok defa ileri sürülmüştür. Şimdi Savcı Garrison, bu düşünceyi doğrulayacak delillere sahip bulunmaktadır.

Kennedy'nin öldürülmesinde CIA parmağı? Bu kabul edilirse, cinayetin nerelere kadar uzanacağı ve Amerika'da kurulu düzenin nasıl temelinden sarsılacağı kolayca tahmin olunabilir. Bu sebeple, Garrison'un çabaları, idareden gelen büyük baskılarla karşılaşmaktadır. Bununla beraber, Kennedy'nin resmen tek katili ilân edilen Oswald'ın bir CIA ajanı olduğunun ortaya çıkması, cinayetin aydınlatılması yolunda önemli bir gelişme teşkil edecektir.

Nitekim Savcı Garrison, CIA ve FBI'nin soruşturmayı çıkmaza sokmak için sıkı işbirliği yaptıklarından şikâyet etmiştir. Garrison, Kennedy Cinayeti konusundaki resmî tezin yanlış olduğunu bilen Warren Raporunun hazırlanışında engelleyici davranışlarda bulunan CIA'nın bu tutumu hakkında Meclis soruşturması açılmasını istemektedir. Herhalde bu kudretli teşekküllerin etkisiyledir ki, kapitalist basın, Savcı Garrison'u çürütmek için kampanya açmıştır. Nitekim News Week dergisi, Garrison'un yalan ifade vermesi için bir tanığa 3 bin dolar rüşvet teklif ettiğini yazmaktadır.

Nâsır ve CIA

Birleşik Arap Cumhuriyeti Başkanı Nâsır, 1 Mayıs günü yaptığı konuşmada, yakından tanıdığı CIA'nın faaliyetleri üzerinde bir kez daha durmak ihtiyacını duydu. Nâsır'a göre, ABD, dünyada karşı - devrim hareketlerinin liderliğini yüklenmiştir.

Nâsır, Mısır istihbarat servislerinin, CIA ajanları arasında geçen bir konuşmayı teybe aldıklarını açıklamıştır. B.A.C. Başkanı, «Bu konuşmalar, CIA'nın bizden kurtulmak istediğini gösteriyor» demiştir. Nâsır'ın belirttiğine göre, B.A.C. Başkan Yardımcısı Mareşal Abdülhakim Amir bir ameliyat geçirmiştir. Ameliyatın başarıyla sonuçlanması üzerine bir CIA ajanı, «Bu adam niye ölmedi? Bu adamların birinden kurtulmuş olacaktık» demiştir.

Nâsır, bu konuşmaları kaydeden teypi Amerikan Büyükelçisi Battle'a dinletmeyi teklif etmiştir. Büyükelçi, Washington'dan aldığı emre uyarak CIA ajanlarının marifetlerini dile getiren teypi dinlemeye yanaşmamıştır!

Bütün bunlar bir masal değildir. Çeşitli nedenler yüzünden Amerikayı nispeten kollamak zorunda olan ve Amerikadan hayli geniş yardım almış bulunan bir devlet başkanının sözleridir. Bu durumda bir devlet başkanı, «Amerika bizden kurtulmak istiyor» derken, herhalde söylemediği daha çok şey vardır.

Nâsır, bu arada Amerikan ekonomik baskısı üzerinde de durarak fakir, fakat kararlı bir ülkenin baskıları hafifletmek için başvurduğu bir çareyi dile getirmiştir: «ABD, Birleşik Arap Cumhuriyeti üzerinde ekonomik ve psikolojik çifte bir baskı uygulamaktadır... B.A.C., Amerikan gıda fazlalarının bir kısmını Mısır parası ile ödemektedir. Ama, bu insanî amaçlarla yapılıyor değildir. ABD Büyükelçiliği, dolarla ödeyeceği masraflarını, bu sâyede yerli parayla karşılamaktadır.

Bizim üzerimizde ekonomik baskılar uygulayanlara karşı nasıl davranacağımızı bilmekteyiz. Ben onlar üzerinde çok daha güçlü bir ekonomik baskı yürütmekteyim. Bu çok basit bir usül: Bana baskı yapılınca, borçlarımı ödemeyi durduruyorum. Böylece ekonomik baskıların faydasız olduğunu gösteriyorum».

Başkan Nâsır
Daha söyliyeceği var

CIA ve TMGT

Türkiye Millî Gençlik Teşkilâtı Genel Başkanı Alp Kuran, Millî Güvenlik Kuruluna başvurarak, 3. Koalisyon kükûmetinin düşürül mesinde CİA parmağı bulunup bu lunmadığının tahkik edilmesini ve Türkiye'deki bütün CIA faaliyetlerinin tesbiti ile kovuşturulmasını istedi. Ne var ki, aradan bir yıla yakın zaman geçmesine rağmen, Haydar Tunçkanat'ın açıkladığı CIA raporu meselesi dahi uyutulmuştur.

Alp Kuran ayrıca, İstanbul Cumhuriyet Savcılığına yazdığı bir yazıda, TMGT'nın CIA faaliyetlerini dile getiren afişlerini, kanunlara aykırı biçimde toplatan ve sansürü hortlatan savcı yardımcısı Fehmi Abbasoğlu'nun cezalandırılmasını istemektedir.

Bir CIA ajanının açıklaması !

CIA'nın özel gruplarla irtibatını sağlamakla görevli eski bir CIA yetkilisi olan Thomas W. Braden, geçen hafta çeşitli kuruluşlara ve sendikalara nasıl para verdiğini açıkladı. Bugün sendikacılığın CIA hizmetinde kullanılmasına şiddetle karşı çıkan ünlü sendikacı Walter Reuther ve kardeşi Victor dahi, Braden'in aracılığı ile CIA'dan 50 bin dolar almış idi! W. Reuther, bu açıklamanın doğruluğunu kabul etmiştir. Fakat asıl CIA parasından faydalananlar, Türk - İş Genel Başkanının «şahsî dostum» dediği ve CIA ile ilişkisi olabileceğini reddettiği J. Lovestone ile Türk - İş kongrelerinden eksik olmayan muavini Irving Brown'dır. Bunlara Avrupa, Asya ve Afrikadaki sendikacılık hareketlerini nüfuzları altına almaları için milyonlarca dolar ödenmiştir.

Açıklamayı yapan Braden, İkinci Dünya Savaşında istihbarat subaylığı yaptıktan sonra, 1950 yılında CIA yetkilisi Allen W. Dulles'in özel yardımcısı olmuştur. Dulles, CIA direktörlüğüne getirilince, Braden, ona CIA parasıyla yerli ve yabancı teşekküllere sızma programını teklif etmiştir. Braden, Dulles'in tasvibiyle, bu işi organize etmiş ve uzun yıllar yürütmüştür. İşte şimdi bu işi plânlayan ve yürüten önemli bir CIA yetkilisi, içte ve dışta sendikacıları, yayın organlarını, gençlik teşekküllerini, profesörleri parayla nasıl kazanmaya çalıştıklarını açıklamaktadır.

Türk sendikacılık hareketinin yetkilileri, acaba bu açıklamadan sonra da, J. Lovestone ve Irving Brown'ı savunmaya cesaret edebilecekler midir?

CIA, Spaak ve Sosyalizm!

Ünlü CIA şefi Allen Dulles'ın yakın çalışma arkadaşlarından eski CIA yetkilisi Thomas Braden, CIA parasıyla sendikaları, aydınları, dergileri nasıl elde ettiklerini Saturday Evening Post ve Los Angeles Times'da anlatırken, Avrupa ve NATO'nun ünlü sosyalisti Paul-Henri Spaak hakkında şu açıklamayı yaptı:

Mr. Braden, Soğuk Harbin en şiddetli günlerinde, CIA'ya yardım talebinde bulunmak için eski dostu Spaak'ı Amerikaya çağırmayı düşünmüştü. Allen Dulles, bu projeden Cumhuriyetçi Partinin Senato lideri William Knowland'e söz eder. Knowland, bir sosyalistin Amerikaya gelmesine şiddetle karşı çıkar. Allen Dulles, aşırı muhafazakâr Knowland'e şu teminatı verir: **«Birçok Avrupa ülkesinde bir sosyalist, bir Amerikan Cumhuriyetçi Parti üyesinden pek az farklıdır.»**

Mr. Braden de 1950'den sonraki yılların Avrupasındaki sosyalistler için şu yorumu yapmaktadır: «Amerikanın komünistlerle ayni sepete koyduğu bu sosyalistler, 1950 sonrası Avrupasında komünizmle mücadeleye istekliydi».

Braden, ayni zamanda, CIA parası verilen sendika, gençlik kuruluşları, yayın ve çeşitli derneklere karşı izlenen CIA politikasının ana kurallarından birini de şöyle açıklamıştır: **«Ancak mevcut bulunan teşekküllerden yararlanınız. Bu teşekküllerin şeref ve haysiyetini koruyunuz. Onları, Amerikan resmî politikasının bütün yönlerini desteklemeye zorlamayınız. Amerikan çıkarlarının önemini maskeleyiniz».**

ARPALIKLAR

Devlet parası ile yaratılmış Kamu İktisadî Kuruluşları ile bunların katkıda bulunduğu kuruluşları, yönetim kadrolarını dolduran Genel Müdür, Genel Müdür Yardımcısı gibi yöneticilerin dışında bir de Yönetim Kurulu, ya da kuruluş özelliğine göre Müdürler Kurulu yönetir. Eski deyimle, «İktisadî Devlet Teşekkülü» denen «Kamu İktisadî Kuruluşları» nın yönetim kurullarında görevli olanları ise halk genellikle, açıktan para alan, hiç bir iş yapmayan, siyasî nüfuz ve itibar sahipleri kabul eder. Bunun için de, Yönetim Kurullarında görevli olanlar, «İdare meclisi âzası» diye bilinenler hep merak edilir.

Gene halka göre, «Kamu İktisadî Kuruluşları» birer «Devlet çiftliği» gibi yönetilir. Halk arasında yaygın kanı, yüzlerce yıllık birikimin verdiği kanı, «devletin malı deniz, yemeyen domuz» deyiminde ifadesini bulan çarpık ama maalesef bilinç altına kaskatı yerleşmiş bir inançtır. Bunun içindir ki, Yönetim Kurullarına birer «arpalık» gözü ile bakılır.

SEÇ SEÇ AL!

Meselâ işe dev bir kuruluş olan PTT'den başlıyalım. PTT'nin Genel Müdürü Necmi Özgül de öteki Kamu İktisadî Kuruluşlarının genel müdürleri gibi, Yönetim Kurulunun, ya da Müdürler Kurulunun doğal üyelerindendir. Yardımcılarından Necdet Tanay da.. Öteki Yönetim Kurulu üyeleri ise İhsan Pulak, Selâhattin Akalın, Zeki Gürsoy'dur... DDY Yönetim Kurulu ise, başta Genel Müdür Kâzım Yurdakul olmak üzere, yardımcıları Hasan Ergeçen ve Mustafa Ersoy ile Sabahattin Baydur, Mehmet Ertuğrul, Salih Selek'den kuruludur. Toprak Mahsulleri Ofisinde ise, başta Genel Müdür Kâmuran Baydur ve yardımcıları Hikmet Delice ile Nejat İzmirlioğlu'ndan başka Bâki Güzey ve Ali Yeniaras yönetim kurulunu teşkil ederler... Ereğli Demir - Çelik Fabrikaları Yönetim Kurulu ise, Daniş Koper, Zafer Pamir, Saim Aybar, Ferhat Nuri Yıldırım, Halil İmre, Ali Çimen, John Aegen, Frank E. Weise'den ibarettir.

BANKALAR SERİSİ

İller Bankası Yönetim Kurulu, Genel Müdür Vedat Önsallabaşlar, Şuayip Onal, Necmeddin Aka, Safiyettin Erbuğ diye devam eder. Halk Bankasında ise bu liste, Halit Taşçıoğlu, Sıtkı Özen, Muzaffer Denizdöven, Nureddin Ertürk, Ayhan Açıkalın şeklindedir. Ziraat Bankası Genel Müdürü Sabahattin Şerifoğlu ve yardımcıları Cavit Oral ile Halûk Kansu'dan başka bu bankanın yönetim kurulunda şu üyeler vardır: Nâsır Zeytinoğlu, Gani Başman, Rahmi Uludağlı... Vakıflar Bankasında ise kadro şöyle kurulmuştur: Sabahattin Tulga, Kemal Demiralay, Atıf Benderlioğlu, Yakup Gürsel, Cemal Yorulmaz, Feramus Berkol... Emlâk Kredi Bankasında: Hayri Seçkin, Sabri Karaman, Mustafa Mesetoğlu, Muhittin Kulin, Hamdi Özer... Turizm Bankasında Davut Giresunlu, Muhlis Demren, Rebii Karatekin, Cahit İnkaya, Naci Selik... Devlet Yatırım Bankasında: Nedim Rüştü Aksal, Vehbi Alpar, Mazhar Sözen, Selâhattin Sürel, Hikmet Turat... Etibank'ta: Suphi Yavaşça, Ahmet Cemil Conk, Afif Sanver, Orhan İlbeyli, Rasim Kurşuncu, Yaşar Özkan... Sümerbank'ta: Şevket Davaslıgil, İbrahim Etçioğlu, Kâmil Cba, Şevket Turgut, Necdet Calp, İbrahim Yalçınoğlu... Şekerbank'ta. Ömer Sunar, Haydar Koyuncu, Ali Şahingil, Hüseyin Con, Şakir Alp, Vecdi Arıner, Hizber Akdeniz... Ticaret Bankasında: Nafiz Ergeneli, Cevat Kanbolat, Edip Kandemir, Sadık Arda, Saim Köknar, Hayati Ataker, Peyami Öven, Feyzullah Köprülü... İş Bankasında: Turan Güneş, Cahit Zamangil, Uluğ İğdemir, Fahir Armaoğlu, Ahmet Muhip Dranas, İhsan Köknel, Ali Said Gönenç, Davut Akça, Sururi Kocaimamoğlu, Talât Orhon...

SİGORTALARA GELİNCE

Devlet katkısı olan sigortalara gelince... Bunlardan Güneş Sigortanın Yönetim Kurulu şöyledir: Zühtü Tingiz, Necati Saner, Fatin Fuat Tözer, Servet Zengin, Haydar... Ray Sigorta: Niyazi Şahin, Emin Heral, Gündüz Güngen, Fahir Bülce, Fethi Işın... Şeker Sigorta: İhsan Emgen, Enver Egeli, Hanifi Ulutekin, Ethem Koru, Afif Gediz, Halit Ataşer, Vehbi Ökten, Nafiz Baysal, Rıdvan Soykan, Metin İlgin, Bilâl Gezgin, Sedat Yılmaz, Bedii Artun.. Güven Sigorta: Izzet Beşkardeş, Avrullah Senger, Ertuğrul Fidan, Zafer Halkır, Muhsin Gökkaya... Sosyal Sigortalar Kurumu Müdürler Kurulu; İlhan Altan, Ekrem Özkılıç, Cemal Kiper, Mehmet Yavuz, Hasan Özgüneş, Naim Malkoç, Burhan Alpagut, Ali Kâzım Kara...

ÖTEKİ KURUMLAR VE ŞİRKETLER

Zirai Donatım Kurumunun listesi de şöyle: İzzet Baykal, Rauf Ali Eğilmez, Nejat Emirli, Akif Çakman, Kemal Cemal Oncel... Azot Sanayii A. Ş.: Abdülkerim Doğru, Rıfat Onat, Haydar Demirarslan, Mehmet Akyemci. Türkiye Petrolleri A.O.: Turgut Gülez, Sabahattin Tanman, Muhsin Özbay, Mazlum Ataman, Kemal Noyan, Mehmet Mutlugil, Hasan Göker... Petkim Yönetim Kurulu: Turgut Gülez, Rasim Onikinci, Yakup Neyaptı, Vehbi Bilgiç, Hamza Batuk... Türkiye Kömürleri İşletmesi: Behzat Firuz, Ahmet Demiryüce, Atillâ Aybay, Ruhi Çalışlar, İsmail Özüt, Mithat Eren... Türkiye Sellüloz ve Kâğıt Fabrikaları: Aziz Gümüş, Nahit Avcı, Ahmet Ülgen, Aziz Gürel, Ekrem Alpagut... Devlet Malzeme Ofisi: Orhan Giray, Cemal Öktem, Mustafa Altındağlı, Fatma Bingöl, Ratıp Ergil... Et ve Balık Kurumu: Enver Batumlu, Fahri Atalay, Kâmuran Arkun, Güner Sarısözen, Mustafa İnceoğlu... Makina Kimya Endüstrisi Kurumu: Mehmet Özgür, Cevat Vural, Mustafa Erener, Ali Tatarer, Saim Arman.

YEM SANAYİİNDEN ŞEKERE

Yem Sanayii T.A.O.'da ise liste şöyle. Hüseyin Altuğ, Selâhattin Tanrıkut, Ömer Yılmaz, İhsan Tonbuş, Mehmet Ali Demir... Süt Endüstrisi Kurumunda da şöyle: Burhanettin Doruk, Tanrıverdi Gökçay, Rasim Giray, Galip Avşar... Şeker Fabrikaları A.Ş. : Hasan Fehmi Yazıcı, İbrahim Mutaf, Mustafa Kepir, Refii Başol, Macit Selen, Tayfur Şırlak... Maden Hurdacılık T.A.Ş., Hamdi Yerden, Mithat Aytu, Mustafa Göksoy ve mürakıplar, İlhan Kutatgu, Hilmi Sonalan... Çimento Sanayii T.A.Ş: Cavit Borçbakan, Asım Bayrak, Nusret Büyüklimanlı, Selâhattin Şabanoğlu, Şekip Akalın... Yapağı ve Tiftik A.Ş.: Baha Öndeş, Halil Kıratlı, Ömer Faruk Sanaç, Mehmet Sami Öztürk... Elektrik Etüt İşleri. Kutlu Büyükdoğucu, Müctaba Buharalılar, Hikmet Kargı, Ertuğrul Algan... Yüksek Öğrenim Kredi ve Yurtlar Genel Müdürlüğü: Akif Erginay, Haydar Furgaç, Saffet İrtenk, Abdullah Emre İleri, Saadettin Cemaligil, Mehmet Aslantürk, Abdurrahman Şahin...

Ankara Palas Oteli Yönetim Kurulu: Vecdi Toker, Mehmet Öz, Vedat Abut, Celâl Akarsu... Güneş Matbaacılık T.A.Ş.: Rahmi Sanalan, Cahit Tokgöz, Ahmet Özdemir, Hüseyin Cahit Aküzüm... Anadolu Ajansı Yönetim Kurulu; Atillâ Onuk, Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Fatin Fuat Tözer, Hakkı Devrim, Abbas Parmaksızoğlu...

Nasıl? Bu uzun listede bir hayli tanıdık ada rastladınız mı? Bu listenin daha eksiği çok. İçinde devlet parası katkısı bulunan daha nice nice kamu kuruluşları ve özellikle de bunların katkıda bulundukları kuruluşlar var. Hem de neler neler? İpraş mı istersiniz. Bilecik Konserve Sanayii mi, Sun'î Tahta Şirketi mi, Turist Seyahat Şirketi mi, Ülfet Gıda ve Sabun Sanayii T.A.Ş. mi, Gima mı, Migros mu, Minnepolis - Moline Türk Traktör ve Ziraat Aletleri A.Ş. mi, yoksa buz dolabı ve çamaşır makinası yapan Arçelik Anonim Şti. mi? Elbette bunların da yönetim kurulları, buralarda üye olan «İdare meclisi üyeleri» var. Bunların tamamını bulup çıkarmakta, millete duyurmakta fayda var. Bizim bulabildiklerimiz bu kadar oldu. Bunlar tamamlansa, kim ne yapıyor, kim ne alıyor bilinse öyle sanıyoruz ki bir hayli faydalı bir iş yapılmış olur...

Parlâmento üyeleri, bir yazılı soruyla devlet katkısı bulunan teşekküllerin yöneticilerinin tam listesini Hükûmetten istemelidirler. 27 Mayıstan biraz önce, yazılı bir soru üzerine Hasan Polatkan, çok eğlenceli fakat hayli uzun bir idare meclisi üyeleri listesi açıklamıştı da...

İlhami Soysal

KAPİTALİST - KOMÜNİST İŞ ORTAKLIĞI

Vietnam savaşındaki tehlikeli «tırmanma» ya rağmen, Moskova-Washington yakınlaşması gelişmektedir. Amerikan Başkan Yardımcısı Humphrey, Avrupa dönüşü, **«Önümüzdeki 20 yıl içinde Demirperdenin yerini açık bir kapının alması»** görüşünü savunmuştur. Sovyetler Birliği New York Times'a, ülkedeki iş imkânlarını Amerikan iş adamlarına anlatan büyük ilânlar vermektedir! Amerikan iş adamları, Sovyetler Birliğinin ve Avrupanın öteki komünist ülkelerinde iş yapmayı çok elverişli karşılamışlardır. Rockefeller bu yolda çoktan kolları sıvamıştır. Hele Vietnam Savaşı da son bulursa, on milyarlarca dolar Amerikan sermayesinin Sovyetler Birliğine akması imkânsız değildir. Genişleme istidadı gösteren bu kapitalist-komünist «business» işbirliğinin, dünya politikasını geniş ölçüde etkileyeceği muhakkaktır.

Şüphesiz, komünist ülkelerde yabancı sermaye yatırımları yasaktır. Komünist ülkede, yalnız yabancılar değil, o ülkenin vatandaşları da fabrika sahibi olamazlar. Bütün üretim araçları topluma aittir. Bu, değişmez bir kuraldır. Yalnız bu değişmez kural çerçevesinde ,kapitalist ülkelerle ortak üretim teşebbüsleri kurmanın formülü bulunmuştur. Aşağıda bir incelemesini okuyacağınız. Colombia Üniversitesi Milletlerarası İş Hayatı (International Business) profesörü Emile Benoit, bu ortak üretim teşebbüsleri için şunları söylemektedir: «Doğu-Batı sanayi ve teknik işbirliği anlaşmaları, milletlerarası iş hayatında günümüzün en büyük hızla gelişen bir iş alanıdır. Amerikan iş adamları, bu anlaşmalar için birden bire büyük ilgi duymuşlardır».

İşte ülkemizde yabancı sermaye hayranlarını mazur göstermek için kapitalistlerin «komünist ülkeler bile yabancı sermaye istiyor» diye giriştikleri propagandaya dayanak yaptıkları, bu ortak üretim teşebbüsleridir. Bu teşebbüslerin mülkiyeti ve yönetimi tamamen komünist ülkeye ait olduğu için, bunlara yabancı sermaye yatırımı demek yanlıştır. Öte yandan bu teşebbüsler, komünist ülkenin tabii kaynaklar ve pazarından yararlanma amacını çok aşan bir özellik taşımaktadır. Kapitalistlere ortak teşebbüsleri câzip gösteren en büyük nedenlerden biri, komünist ülkelerde bol sayıda yetişmiş teknik eleman bulunmasıdır. Ayrıca komünist ülkelerin teknolojisi de Batılıları ilgilendirmektedir. Bu sebeple, bilgili Batılının bilgisiz fakir ülkede üstünlüğü ortak teşebbüslerde söz konusu değildir. Aşağıdaki yazı, dünya politikasında büyük değişikliklere yol açabilecek bu ilgi çekici konuda aydınlatıcı bilgi getirmektedir. Batıda dahi henüz iyi bilinmeyen bu önemli soruna YÖN okuyucularının dikkatini çekmeyi görev bildik.

BIG BUSINESS KOMÜNİZMDEN KORKMUYOR!

Merak uyandırıcı yeni bir olay, kamu oyunun dikkatini çekmektedir. Bu, Doğu ile Batı arasındaki sınai ve teknik işbirliğidir. Sovyetler Birliği, Romanya ve Bulgaristanın otomobil üretiminde büyük bir sıçrama yapan Fiat ve Renault anlaşmaları büyük reklâm konusu olmuştur. İki anlaşmanın değeri, muhtemelen milyar doları bulmaktadır. Bu anlaşmaları, otomotiv sanayii ile ilgili büyük çapta bilimsel ve teknolojik bilgi mübadelesi izlemiştir. Dev İngiliz kombinası Imperial Chemical Industries (ICI) ile Sovyetler Birliği arasında plâstik, petrokimya ve sentetik iplik konusunda varılan anlaşma ise pek az reklâm edilmiştir. Anlaşmaya göre ICI'nın teknik bilgisine karşılık, Soveytler akademik bilgi sağlayacaklardır. Anlaşma, Sovyetlerin geçenlerde Milletlerarası Patent Anlaşmasını imzalamasıyla gerçekleşmiştir. Sözleşmeyi imzalamakla Sovyetler, ICI tekelinin sırlarını saklamayı kabullenmişlerdir. Sovyetlerin büro makinaları imâl eden Olivetti ve kimyevî maddeler üreten Montecatini gibi dev İtalyan firmalarıyla bu nitelikte anlaşmalar imzaladıkları bilinmektedir. Bir Fransız grubu ile de renkli televizyon işinde anlaşmışlardır.

EN PARLAK İŞ ALANI KOMÜNİST ÜLKELERDE!

Bundan böyle ITC adı verilen Doğu Batı Sanayi ve Teknik İşbirliği anlaşmaları, milletlerarası iş hayatında günümüzün en büyük hızla gelişen bir iş alanıdır. Amerikan iş adamları bu anlaşmalara birden bire büyük ilgi duymuşlardır. Sovyetler Birliği dâhil, Doğu Avrupanın millî geliri hâlen Batı Avrupaya yaklaşmaktadır. Doğu Avrupa, bugünkü kalkınma hızının çok altında bir tempo ile dahi, 1970'den sonraki yıllarda bugünkü Amerikan ekonomisi seviyesine erişecektir.

Çoğunlukla daha küçük Batı şirketleri ile Sovyetler Birliği dışındaki Doğu Aşrupa ülkeleri arasında bir seri ITC anlaşmaları imzalanmıştır. Bu konuda bir örnek, İsveç İKEA mobilya firmasıdır. İKEA, kendi teknik kontrolu altında, yarı mamul mobilya imali için Polonya'ya makina ve model sağlamaktadır Yarı mamul tamamlanmak ve pazarlanmak için gemilerle İsveç'e götürülmektedir. Başka bir örnek, İngiliz Walmsley (Bury) Group Ltd. İngiliz firmasıyla yapılan anlaşmadır. Anlaşmaya göre, firma, Polonya (ve öteki Sovyet Bloku ülkelerine) kâğıt imâlinde kullanılan makinalar ihraç edecektir. Fakat ayrıca teknik yardımdan da yararlanan Polonya Metal Export teşebbüsü, makinanın bazı kısımlarını yapacaktır.

Şimdiye kadar Amerikan şirketlerinin Doğu-Batı ortaklığına katılması önemsiz kalmıştır. Amerikan firmaları, esas itibariyle, Avrupadaki şirketleri yoluyla Doğu işbirliğine girişmişlerdir. Meselâ, Badger Co. Of Cambridge, Massahusetts'in bir kuruluşu olan Badger-France ve Fransız ENSA firması, Romanya sanayii ile işbirliği hâlinde, Pitesti'de bir akrilik fibr tesisi için 15,5 milyon dolar yatırmaktadır. Tesis Ohio Standard Oil Co'nin geliştirdiği SOHIO sürecini kullanacaktır. Bununla beraber, Cleveland'daki American Tower Corporation - ki Doğu Avrupada otel inşaatı, lâstik ve aliminyum tesisleri ve çeşitli lisans anlaşmaları yapmaktadır - Rockefeller'lerin Güney Amerika kalkınmasını hızlandırmak için kurdukları büyük sermaye şirketi Basic Economy Corporation ile yüzde 50-50 bir ortaklık yaptıklarını açıklamıştır.

ITC ANLAŞMALARI NEDİR?

ITC anlaşmaları, birbirlerinden farklı olmakla beraber, aşağıdaki unsurların birini ya da birkaçını kapsamaktadır.

1 — Geniş çapta plânlı teknolojik ve bilimsel bilgi mübadelesi,

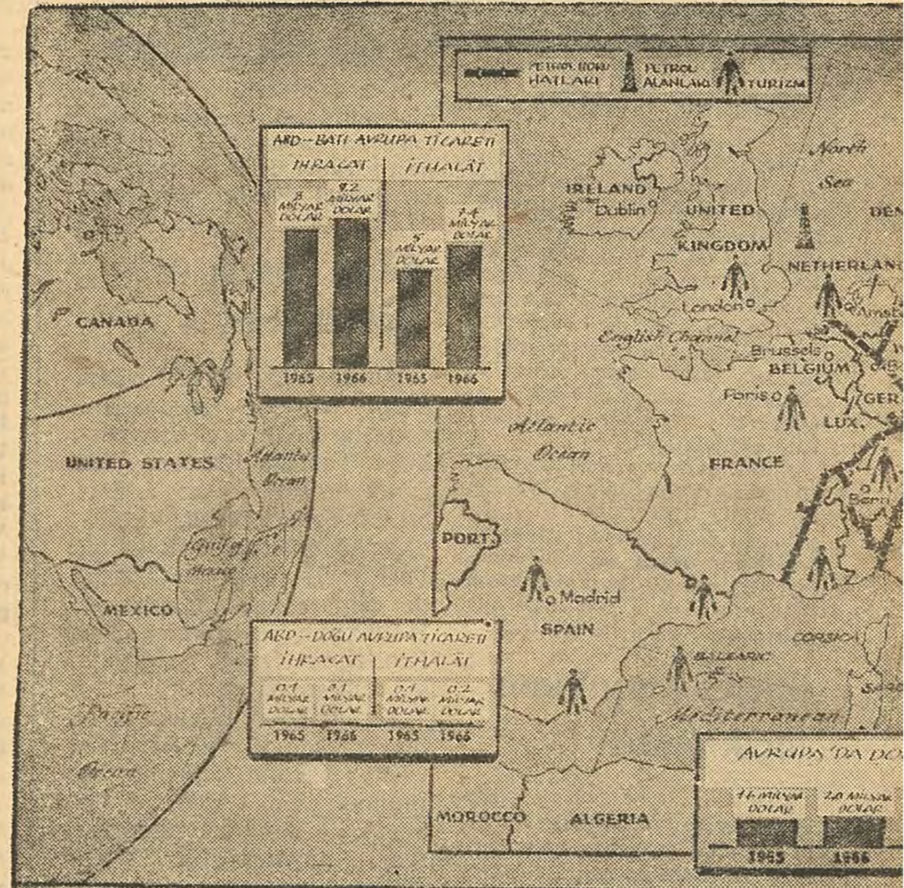
2 — İstişari nitelikte yöneticilik hizmetleri de dahil, belli patentlerin, markaların ve know-how'ın lisansı,

3 — İki taraflı özel kredi ve ödeme anlaşmaları çerçevesinde -tam ve ya kısmî olarak- fabrika ya da geniş çapta makina ihracı,

4 — Ortak üretim teşebbüsleri.

Bu sonuncusu, Batı firmaları ile komünist devlet teşebbüsleri arasında kurulan garip ,fakat gittikçe rağbet gören bir iş ortaklığıdır.

Bu teşebbüslerde Batılı ortak, genellikle, makina, teknik yardım, yönetim (istişari) ve dünya pazarlarına satış imkânlarını getirmektedir. Doğu Avrupalı ortak ise, fabrika binası, işçi, ham madde ve ekseriya öteki bazı unsurları sağlamaktadır. Komünist ülkelerde, özel sermaye yatırımı tabu'dur. Bu engel, makinaların kredi ile satışı (ya da muhtemelen kiralama) yoluyla aşılmaktadır. Lisans ve yönetim hizmetleri dolayısiyle de, Batılı ortak, kâr yerine royalty ve ücret almaktadır. Milletlerarası ödeme anlaşmaları basit olmaktan uzaktır. Bu anlaşmalar, genellikle, üretimin büyük kısmının ihracını öngörmektedir. Batılı ortağa, ihracata yöneltilmiş üretimin bir kısmının verilmesi ya da ihracat gelirinden pay ayrılması suretiyle ödenmektedir. (Üretilen mal, Fiat otomobilleri durumunda olduğu gibi, iç pazar için ise, ödeme, başka bir ihraç malının -meselâ petrol- ikamesiyle yapılmaktadır.)

Doğu-Batı ticareti henüz pek fazla gelişmiş değil
Doğu-Batı ekonomik ilişkileri büyük çapta gelişeceğe benzi

KOMÜNİST ÜLKEDE FABRİKA KURMANIN AVANTAJLARI:

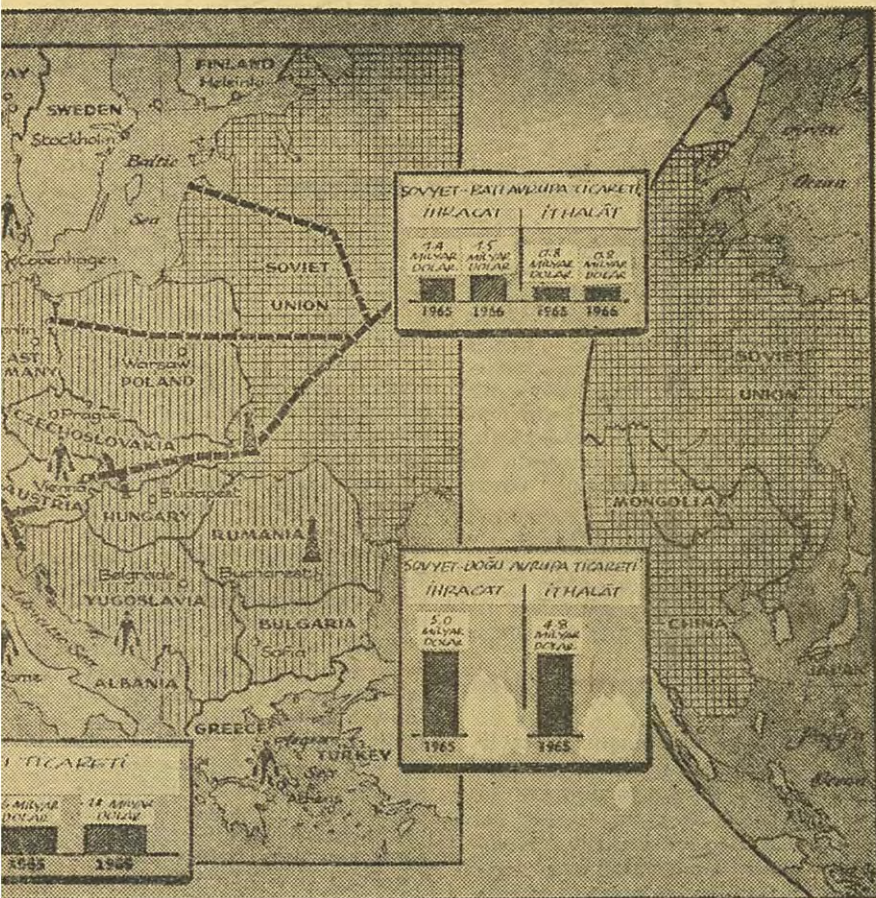
ITC anlaşmaları, Batılı ortak için, şimdiden birçok avantajlar sağlamaktadır:

1) Ortak teşebbüslerde kullanılacak techizat, yedek parça ve malzeme satışı, 2) Ortak teşebbüslerin ürettikleri malların satışından sağlanan kazançtan pay, 3) Teşebbüslere getirilen hizmetler dolayısiyle alınan ücret ve royalty ya da Doğulu ortağın teknoloji ve know-how'ından yararlanılması, 4) Doğu Avrupa yetkilileri ile kurulan iyi iş ilişkileri sonucu, Batılıların ajan, aracı olarak ya da kendi hesaplarına ek ihracat ve ithalat işi elde etmeleri, 5) Daha ileri olduğu alanlarda Doğu teknolojisinden yararlanma.

Bununla beraber, en önemli avantaj, işbirliğinin ötekiler için ödeme imkânları sağlamasıdır. Böylece, Doğuda üretilen mallar Batıya ya da Üçüncü Dünya ülkelerine ihraç edilmektedir. Bu imkân, Doğunun bol miktarda yetişmiş ve ucuz teknik iş-

ücüne sahip bulunmasından doğmaktadır. Doğu ülkeleri, geniş sayıda kalifiye işçi, tekniker, mühendis e bilim adamı yetiştirme yolunda üyük çaba göstermişlerdir. Sanayi çin zorunlu bu tip kişiler, Batıda enellikle kıttır. Öte yandan Doğu Avrupa hayat standardları nisbeten düşüktür. Ücretler, Batı standardları ın çok altındadır. Üstelik sendikaların resmî karakteri, grev hakkının lmayışı, üretim ve üretim maliyetlerinin önceden bilinmesini ve istikarlı çalışmayı kolaylaştırmaktadır. Bu nedenlerle, Batıya ya da evvelce atıdan beslenen üçüncü pazarlara ıracat için ek taşıma giderlerine rağmen, imalâtı Doğu Avrupada yapılak son derece kârlı olabilir.

Ortak üretimin bu yönü, Doğu - Batı ticaretini geliştirme konusunda ortaya çıkan temel meseleye, yani Doğunun Batıda gerçekten aranan

...nünist-Kapitalist sanayi işbirliğine dayanan ortak üretim teşebbüsleri ile ...te yandan, Sovyetlerin Avrupayı petrol borularıyla örmesi dikkat çekici.

...k az satacak mala sahip olması durumuna, özgül bir çözüm getirmektedir. Ortak üretim teşebbüsleri, Doğunun (Batı modeli ve Batı kalite özellikleri çerçevesinde), Batıda hâlen iyi bir pazarı bulunan malları üretmesine yardım edecektir. Gerçekten Batılı ortak, milletlerarası pazarlama meselesinin tamamını üzerine alabilir. Bu şartlarda, ihracat için üretim yapan sektöre, eskiden olduğundan çok daha büyük bir öncelik tanınabilir.

LİBERMAN, YOLU AÇTI

Doğu Avrupa üretiminin getirdiği bu ekonomik avantajların bazıları yeni değildir. Fakat Doğu Avrupadaki son ekonomik gelişmeler, şimdi bunlardan yararlanma imkanını getirmektedir. Bu ekonomilerdeki «liberalleşme» ve ideolojinin sulanması - ki Yugoslavyada özellikle güçlüdür -, Batı firmalarıyla iş ortaklığını kolaylaştırmaktadır. Bu tip işbirliği, komünist liderlerinin çoğu için, saçma ve ideolojik açıdan nefret edilecek bir şey olmaktan çıkmıştır. Üretim araçlarının münhasıran kamu mülkiyetinde olması gibi komünizmin birkaç kutsal ilkesine dokunulmadığı sürece, komünistlerde, sonuç veren her şeyi deneme arzusu vardır. Sovyet iktisatçısı Liberman'ın ismine bağlanan ve uzun süre tartışıldıktan sonra, tedricen gerçekleştirilme yoluna giren ekonomik reformlar, tarafların benzer dil konuşmasına ve benzer kavramlar kullanmasına imkân vererek, ITC anlaşmaları için gerekli atmosferi, büyük ölçüde getirmektedir. Doğu Avrupa'da, kârın rolü, yatırım önceliklerini tesbit için, başarılı bir endikatör ve yararlı bir klavuz olarak, yeniden değerlendirilmektedir. Bununla beraber ,sermayenin üretime bağımsız iştiraki, böylece faizin meşruiyeti veya üretimin maliyetlerinin hesabında, yatırımların asgari maliyetle yöneltilmesinde, en verimli üretim sürecinin seçilmesinde faize benzer bir şeyin kabulü, bu anlamda açıkça ilân edilmese bile, fiilen değerlendirilmeye başlamıştır. Bu değişiklikler, Doğu ve Batı muhasebe metodları ile onların iş faaliyetlerini değerlendirme usulleri arasındaki muazzam ayrılıkları azaltmaktadır. Bu farklılık, Doğu-Batı işbirliğini evvelce imkânsız kılmaktaydı. Hâlen Doğu Avrupada gerçek üretim maliyetlerinin objektif ölçülerle tesbitine ve rekabeti kamçılayacak teşfiklere, büyük ihtiyaç olduğu kabul edilmektedir. Bunlar, ekonomilerini, dünya piyasa fiyatlarına dayandırılan Batı üretim metodlarına ve Batı mamûllerine açmak suretiyle, en uygun biçimde sağlanabilir.

VİETNAM VE BUSINESS!

İki tarafta da, Soğuk Harp düşmanlığının işbirliğini gayritabii gösteren, güçlü geleneksel davranışları yaşamaktadır. Vietnamdaki, kısmî ve dolaylı çatışma, bu bakımdan ek mukavemetler yaratmaktadır. Meselenin en şaşırtıcı yönü, Vietnam Savaşına rağmen, iki tarafın da yakınlaşma yönünde çabalar yapmasıdır. Bu tutum, iki tarafında vakınlaşmayı gerçekten istediğini göstermektedir. Nitekim Başkan Johnson, en fazla müsaadeye mazhar ülke maddesinden bazı Doğu ülkelerini yararlandırmak için yetki talebinde bulunmuştur. Sovyetler birliği ise, Amerikan iş adamlarını çekmek için New York Times'a ilnlar vermektedir.

İHTİLALCİLER VE TEKNOKRATLAR

Bu gidişin gerisinde yatanları anlamak için Doğu Avrupada ekonomiyi modernleştirme yolunda girişilen büyük hamlenin iç dinamiği göz önünde tutulmalıdır. Bu, genç, dinamik ve pragmatik yönetici elit ve onun uzman ve teknisyen müttefikleriyle kudretini geçmisteki ihtilâl hareketinden alan yaşlı politik ve ideolojik yönelişli liderlik arasında iktidar mücadelesine yol açmaktadır. Yeni «teknokratlar», iktidar temellerini güçlendirmek ve en yüksek sorumluluk mevkilerine gelişlerini hızlandırmak için politik başarılar elde etmeye şiddetle muhtaçdırlar. Hayat seviyesinde önemli yükselmeler sağlayacak başarılı sanayii modernleştirme programı, bu bakımdan biçilmiş kaftandır. Geniş çapta bir ITC programı, bu gidişe büyük katkıda bulunacaktır.

Ekonomik reformların elbette bazı tehlikeleri vardır. yeniliğin yaratabileceği geçici düzensizlik, merkeziliyetçilikten uzaklaşan bir sistem ve pirestij ve nüfuzlarını (sonunda mevkilerini) yitirmekten korkan bürokratların pasif ya da aktif mukavameti güçlükler yaratabilir. Doğu Avrupa teknisyenleri, bu güç ayarlama dönemini aşma hususunda,batıdan gelebilecek her türlü yardımı kabule. özellikle isteklidirler

İŞ ORTAKLIĞI BARIŞ GETİRECEKTİR

Bu yardımı geliştirmek, Batının çıkarlarına uygun mudur? Âşikâr rizikolara rağmen, Batının en akıllı devlet adamları ve iş liderleri. bu soruya evet cevabını vermektedirler. Zira Doğu Avrupada Stalinizme geri dönüş, felâket olacaktır. Doğu Avrupada üretici zihniyette ilımlı bir liderlik. silâhlanma yarışını hafifletme ve tatminkâr bir dünya güvenliği kurma yolunda tek gerçekçi ümittir

Yalnızca Doğu — Batı ticaretinde bir artısın uzun vâdeli avantajları, kolayca tartışma konusu yapılabilir. Fakat büyük ITC programlarının çok daha derin ve uzun süreli etkileri olacaktır. Bu programlar, yüksek seviyedeki teknik ve yönetici personel arasında sıkı işbirliğini gerektirmektedir. Özellikle ortak üretim teşebbüslerinde, ideolojik farklara rağmen, taraflar, kâr saiki ile, gerçek işbirliği yapmak zorundadır. Bu işbirliği, Doğu Avrupa prodüktivitesinde hızlı bir yükselme sağlamakla kalmıyacak, aynı zamanda karşılıklı anlayış ve işbirliği alışkanlığını geliştirme bakımından, önemli bir okul teşkil edecektir. Ayrıca modernleşme kampanyasını yürüten Doğu Avrupanın yeni teknokratlarının mevkiini kuvvetlendirecektir. Başarıları, onların politik yükselmelerini sağlıyacaktır.

Doğuda, ortak teşebbüsler, şüphesiz güçlü mukavemetler yaratacaktır. Rakip işletmelerin yöneticileri, ortak teşebbüslerin üstün kârlılığını kıskanacaklardır. Bu teşebbüslerin, daha yüksek ücret ödeyebilme ve daha iyi iş şartları sağlama imkânlarını kötü gözle göreceklerdir. İdeal çözüm yolu, eğer imkân varsa, en verimli teşebbüslere, ötekilerin katılması suretiyle bulunacaktır. Verimli teşebbüsler, kârlarının bir kısmını emekli yöneticilere tatminkâr emekli ücretleri ve primleri sağlamakla kullanabileceklerdir. Birçok halde bu yetmiyecek, yerini kaybeden yöneticilere yeni prestij mevkileri vermek gerekebilecektir Denizaşırı ülkelerdeki câzip diplomasi ve istihbarat görevleri. bu imkânları sağlayabilir. Bu bakımdan Batı, Doğu ülkelerinin sefaret ve konsolosluk personelini arttırmalarına müsaade ederek yardımcı olabilir.

MİLLETLERARASI ÜRETİM NEDİR?

Meseleye alışılmış açıdan bakılırsa, milletlerarası ilişkileri, esas itibariyle. askeri ve diplomatik temaslar ve ticaretten ibarettir. Son zamanlarda kültürel ilişkilere önem verilmiştir. Ekonomik bakımdan da ödeme dengesi ve dış yardım politikaları dikkati çekmektedir. «Milletlerarası üretim» olayını, yukarıda zikredilenlerden farklı bir şey olarak yeni anlamaya başlamaktayız Milletlerarası üretim, iki ve daha fazla ülkenin teknoloji ve yönetim işbirliğinin bilinçli bir kompozisyonuyla yaratılan üretimlerdir. Bu işbirliği, her iki tarafın da yararına olarak, bir milletin teknoloji ve yönetim bilgisi ile öteki milletin iş gücü ve tabii kaynaklarının birleştirilmesi suretiyle de gerçekleştirilebilir

Kabaca yaptığım hesaplara göre, 1965 yılında, Amerikan şirketlerinin ABD dışındaki üretimleri, 80 milyon dolar civarındadır. Bu, Fransa ve İngilterenin toplam millî gelirlerinin üstünde muazzam bir rakamdır 80 milyon dolar dış ülkelerdeki Amerikan üretimi ile karşılaştırılınca, 1965 yılındaki 4,9 milyar dolarlık ABD direkt yatırımı, 4,3 milyar dolarlık ABD dış yardımı ve 26,2 milyar dolarlık ABD ihracatı — ki bunlar bir milletin öteki milletlere olan ekonomik etki ve katkısının normal yollarıdır — çok küçük kalmaktadır Üstelik bu 80 milyar rakamı, yalnız Amerikan şirketlerinin milletlerarası üretimini temsil etmektedir. Avrupa. Japon ve öteki milletlerarası firmaların milletlerarası üretimi hesaplanmış değildir.

Doğu Avrupada hâlen gördüğümüz olay, bu az anlaşılmış, fakat muazzam üretici gücün, karşılıklı düşmanlık ve anlayışsızlık yüzünden kapalı kalmış bir bölgeye uygulanmasından başka bir şey değildir

Böylece ITC. Doğu — Batı teşebbüslerini kâr saiki ile birleştirerek, Doğu — Batı işbirliğinin ilgi çekici potansiyel bir aracı olabilecek ve daha barışçı bir dünya kurulmasını sağlıyabilecektir. Bu araç hakkında hâlen çok az şey bilinmesi, gerçekten şaşırtıcıdır Hâlen iş adamlarının ITC'nin kârlılığını ve rizikosu konusunda aydınlanmalarını ve devlet adamlarının onun politik imkânları ve sınırları hakkında daha açık fikirlere kavuşmalarını sağlayacak gerekli araştırmaların finansmanı bulunma yolundadır.

94 yaşındaki Lord Bertrand Russel

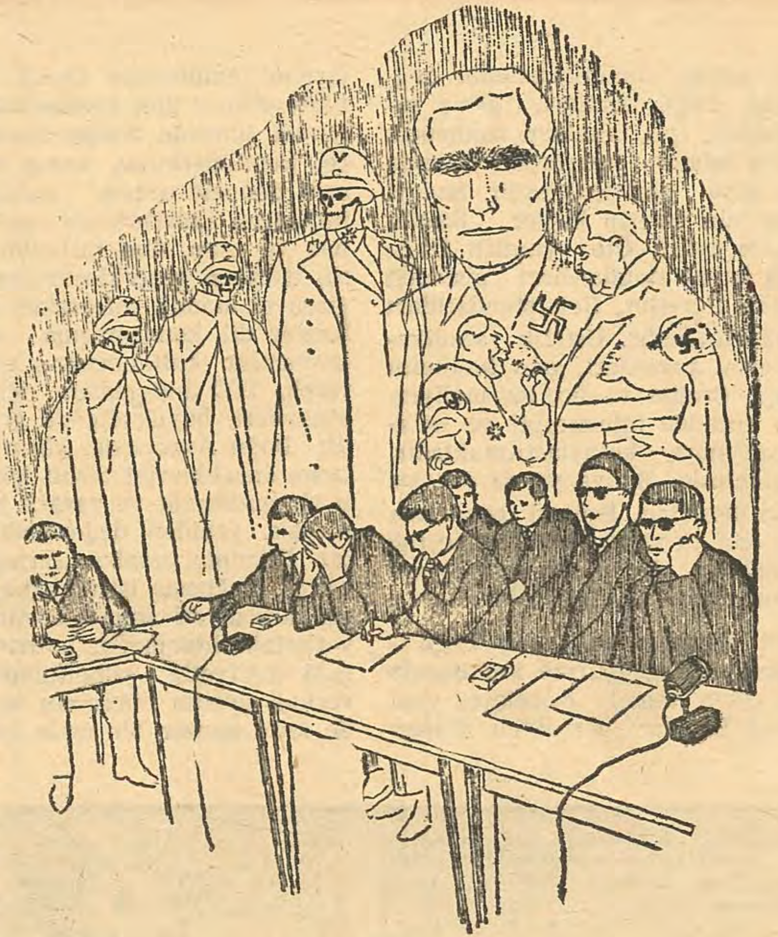
Russel Mahkemesi

SUÇLULARIN TELÂŞI

«Bizden korkuyorlar» diyen Russel Mahkemesi Başkanı J. P. Sartre'a hak vermek gerek. Kamu oyu önünde ilk kez Russel Mahkemesinden söz eden Amerikan yetkilisi Dean Rusk, «suçluların telâşı» içinde bulunduğunu, **94** yaşındaki ünlü filozofa hakaret etmeye kalkışarak ispatladı. Amerikan Dışişleri Bakanı Rusk, Mahkeme Başkanı Sartre tarafından, Amerikan görüşlerinin de bilinmesi ve böylece tahkikatın noksansız olmasının sağlanması amacıyla Mahkemeye çağrılmıştı. Ne var ki Rusk, bu dâveti, «94 yaşında bir ihtiyar İngiliz'le eğlenmeye gitmeye hiç hevesli değilim» diye yakışıksız bir biçimde reddetti. Cevap o kadar kaba idi ki, Russel Mahkemesini pek önemsemeyen Le Monde gazetesi dahi, «Dean Rusk'ın Vietnam'daki Amerikalıların **kendini beğenmiş ırkçılığını, sertliğe ve kuvvetini kötü yolda kullanmaya dayanan ahlâkını** mahkûm eden Bertrand Russel ile anlaşmazlık hâlinde bulunması normaldir. Ama Russel'i ileri yaşından dolayı suçlamak, yalnızca bir kabalıktan ibaret değildir. Rusk'ın daha kuvvetli bir delile sahip olmadığı için böyle davrandığına hükmetmek gerekmiyecek mi?»

Sartre, Dışişleri Bakanının kaba cevabını, lâyık olduğu biçimde cevaplandırmakta kusur etmedi. Ünlü yazarın sözleri özetle şöyledir: «Dean Rusk'ın cevabı, bu zavallı adamın son derece basit bir kişi olduğunu göstermektedir, sanırım...

Amerikan Dışişleri Bakanlığının alelâde bir memurunun kendisini, 94 yaşında olsun olmasın, Lord Russel ile mukayeseye kalkışması cür'ettir. Dâvâ bir yaş meselesinden ibaretse, Lord Russel ile rekabet etme arzusunda olmamakla beraber, belirtelim ki, biz çok daha genciz. Aramızda yaşı Dean Rusk'tan küçük olanlar vardır. Son olarak hatırlatalım ki, meselâ bilyalı bombalar konusundaki suçlamalara cevap verme durumunda kalmak, herhalde eğlenceli değildir.»

NÜRENBERG MAHKEMESİ

MAHKEME NEDİR, NE DEĞİLDİR?

Mahkeme, Dean Rusk'ın iddiasının aksine, bir oyun değildir. Vietnam Savaşı konusunda Amerikan, Fransız, İtalyan, Japon v.s. profesörlerin, hukukçuların raporlarına, yerinde gezilerine ve olayları yaşamış tanıkların ifadelerine dayanarak, mevcut hukuk kurallarına uygun titiz bir çalışma yapmaktadır. Hâkimlerin, **Vietnamda Amerikanın savaş suçları işlediğine peşinen inanmış kişilerden kurulu** olduğu iddiası, Mahkemenin ciddiyetini bozacak değildir. Zira kişisel kanaatler değil, yalnızca belgeler konuşturulmakta, doğruluğu kesinlikle tesbit edilen olayların, milletlerarası hukuk kurallarına uygun düşüp düşmediği araştırılmaktadır. Böyle bir çalışmada, duygulara, peşin fikirlere pek az yer kalmaktadır. Başkan Sartre, Mahkemenin ne olduğunu, ne olmadığını, bütün tereddütleri ortadan kaldıracak biçimde açıklamıştır. Sartre şöyle demektedir: «Niçin kendimizi böyle bir iş için seçtik? Çünkü kimse bu işi yapmıyordu. Bunu ancak hükûmetler ve halklar yapabilirler. Ama hükûmetler, hesap verme rizikosu olmadan savaş suçları işleme imkânını muhafaza etmek istiyorlar. Bu sebeple, savaş suçlarının hesabını soracak bir mahkeme kurulmasına yanaşmadılar. Halklara gelince, ihtilâller dışında, onlar mahkeme kuramazlar, yani bizi seçemezlerdi.

Esasen Mahkememiz, hiç bir zaman mahkûmiyet kararı vermeyi düşünmemiştir. Mahkeme, tanıkların ifadelerine, bir kısmı Kuzey Vietnamda incelemeler yapan uzmanlar komisyonlarının raporlarına dayanarak, sonuçlar çıkarmaya çalışacktır. Sonuçlar, Amerikan Ordusu tarafından girişilen şu ya da bu fiilin mevcut milletlerarası kanunlara göre suç teşkil edip etmediğini ortaya koyacaktır. Eğer suç varsa, ayni mahiyette fiiller için Nurenberg Mahkemesinde ne ceza verildiğini belirtecektir. Ayrıca Briand - Kellog Paktı ve ABD'nin Vietnam'da riayet etmediği Cenevre Konvansiyonu esas alınacaktır.

Ulaşacağımız sonuçlar, birkaç kişinin hükümleri olarak kaldığı takdirde, önem taşımıyacaktır. Azamî dürüstlükle bilgisine sunulan sonuçların kütleler tarafından tasdiki gereklidir.

Kendimiz bilgi edinirken, kütleleri de bilgi sahibi ediyoruz. Temennimiz napalm ve bilyeli bombalar (çok ufak parçalara ayrılarak sivil halkı öldürme amacı güden bombalar) kullanılması konusunda, kamu oyunun da bizim duygularımızı yaşaması ve bizim vardığımız sonuçlara onun da varması...

Kütlelere ulaşmak için, komisyon raporlarımızın geniş ölçüde yayılması gerekli. Basın bu konuda büyük rol oynayabilir. Bazı gazeteler, duruşmalara yer verecek. Ama biliyorum ki, birçok yayın organı, Mahkemeye birkaç satır yer ayıracak ve hemen yayınını durduracak. Bu sebeple, kamu oyunu bilgi sahibi kılma kampanyasını kendimizin yapması gerek. Bütün ifadeleri ve uzman raporlarını topladıktan ve sonuçlara vardıktan sonra, bir **Beyaz Kitap** yayınlıyacağız. Elimizdeki bütün imkânlara başvurarak, gösteriler yapılmasını, sendikaların, gençliğin seferber edilmesini sağlamaya çalışacağız. Taahhüdümüzde sonuna kadar gideceğiz. Mahkemenin giriştiği eylem, böylece gerçek anlamını kazanacak.

Ama biz, mevcut hiç bir mahkemenin yerini almıyoruz. Mevcut olması gereken milletlerarası mahkemenin yerini alma iddiasında da değiliz. Biz, General de

---

tehdidini görmektedirler. Bu krallar, Suudi Arabıstanın Faysal'ı, Ürdün'ün Hüseyin'i, Libya'nın İdris'i ve Fas'ın Hasan'ıdır.

Liste, öteki diplomatları ve bazı Washington gözlemcilerini irkiltmektedir. Bu kralların ülkelerinde, statükodan hoşnutsuzluk kökleşmiştir. Daha fazla demokrasi talepleri güçlüdür. Dışardaki milliyetçiler bundan yararlanmaktadırlar. Bölgede ABD'nin özellikle bu rejimlerin safında daha geniş bir rol yüklenmesine karşı olanların bazıları, Kore ve Vietnam'da Syngman Rhee ve Diem'in benzer rejimlerini desteklemenin yüksek maliyetini hatırlamaktadırlar.

İSLÂM AYAKLANMASINDAN KORKULUYOR

Müslüman krallıkların akibetinden endişe eden çevreler, meselenin çok daha genisleyebileceğini ileri sürmektedirler. Onlara göre, hareket, yalnızca Kuzey Afrika ve Orta Doğu'daki Arap bölgelerinde kalmayıp Siyah Afrikanın önemli bir kısmına da yayılabilecektir. Müslümanlar, Afrika arazisinin yarısını kaplamaktadır. Sahra yakınındaki 18 ülkenin halkları, tamamen ya da kısmen müslümandır. Ortak din - dil ve kültür bağlarıyla - Kahire'yi bölgenin tabii politik merkezi yapmaktadır. Fransız ve Fransa nüfuzundaki Afrika ülkelerinin diplomatları, bu yayılma tehdidini belki de kendi seçkinlerinin davranışları dolayısiyle ilk görenler arasındadır.

Mısır tarafından plânlanmış olsa da olmasa da, böyle bir büyük İslâm tehdidinden duyulan endise, Washington'da hâlen bölgede bir Sovyet makyevelizminin uyandırdığı korkudan çok daha az yankı bulmaktadır.

KIZIL DENİZ, YENİ BİR VİETNAM OLMIYACAK

ABD yetkililerince ileri sürülen görüşler, meseleye bütünüyle bakmaktan kaçınarak, belli konulardaki özel çıkarları yansıtmaktadır. Holmes Komitesinin önlemek istediği, bu dar görüşlülüktür. Dar görüşlülüğün bir örneği, **ABD tutumunu, Amerikanın geniş taahhütlerle bağlandığı Suudi Arabistana karşı** Mısırın davranışının tâyin edeceği düşüncesidir.

Mısır Büyükelçiliğinden Orta Doğu ve Güney Asya Dışişleri Bakan Yardımcılığına getirilen Lucius D. Battle, geçe Salı Senato Dış Münasebetler Komitesinde ihtiyatlı bir görüş ileri sürmüştür:

«Son birkaç aydır, Sovyetler, Orta Doğuda artan bir ilgi göstermektedirler. Sovyet davranışları, dikkatle izlenmelidir». Bakan Yardımcısı, sözlerine şunları eklemiştir: Amerika, Aden'de «patlamaya elverişli durumun daha kötüleşmesini» Birleşmiş Milletlerin önleyeceği ümidindedir. Böylece, bölgede ABD'nin daha geniş bir rol yüklenmesine ihtiyaç kalmıyacaktır.

Geçen Ocak'ta Savunma Bakanı McNamara, biraz daha geniş bir görüşü dile getirmiştir. McNamara'ya göre, İran - Fas Somali üçgeni, **«Afrikanın ABD'yi en yakından ilgilendiren bölgesi»**dir.

Üçgenin gelecekteki Sovyet - Amerikan çatışmasına sahne olacağını düşünenler, Kızıl Deniz havzasındaki tehlike belirtilerinin dışında, bölgedeki başka tehlikelere de dikkati çekmektedirler: Batının CENTO müttefiki İran, Sovyetler Birliği ile, tabii gaz karşılığı 110 milyon dolarlık askerî malzeme vermeyi öngören bir anlaşma yapmıştır. Cezayir, belirtildiğine göre son 18 ay içinde 60 bin kişilik bir ordu için Sovyetlerden [illegible] uçak, 200 tank, uçaksavar füzeleri ve başka techizat almıştır. Cezayir ile anlaşmazlık hâlindeki Fas'a Amerikanın yaptığı askerî yardım ise 15 milyon dolardan ibarettir. Tunus ve Libya'nın askerî gücü zayıftır. Komşularıyla ciddi anlaşmazlıklara düşerlerse, bu iki ülke de muhtemelen Batı yardımına muhtaç olacaktır.

İngiliz Economist dergisi, geçenlerde Amerikan politikasını hâlen işgal eden Vietnam Savaşı sona erse bile, Sovyet - Amerikan rekabetinin devamının muhtemel olduğunu belirtmiştir. İki büyük devletin, nisbî uzak duruşuna rağmen, ilerde bir çatışma vuku bulacaksa, Economist bunun üçgen bölgede olacağını ileri sürmektedir:

«Avrupa ve Güney Doğu Asyada olduğu gibi, bu bölgede, ABD ve Sovyerler Birliği doğrudan doğruya karşılaşmamaktadır. Belli bir meseleyi çözmekte çok daha geniş tercih imkânlarına sahiptirler. Askerî ve ideolojik şerefleri hemen söz konusu olacak değildir.

... Ne Rusyanın, ne de Amerikanın bölgede vazgeçilmez çıkarları vardır. Başlıca ilgileri, savundukları politik ve ekonomik fikirlerin bölgede başarısını ispatlamaktır.»

Bu mesafeli duruş, daha dar bir çerçeve içinde, Sovyetlerin bölgede Kruscov zamanındakinden daha ihtiyatlı davrandığını ve Yemen yükünün ağırlığını gören Mısır'ın Aden'de yükü hafif tutmayı tercih ettiğini söyleyen Amerikan yetkililerinin tutumunda da gözükmektedir.

Bununla beraber Kızıl Deniz havzasında Batı nüfuzunun gerilemesinden en fazla endişe duyan Batı diplomatları, Washington'un üçgene yeni bakışının, pahalı durum kurtarma çabalarına ihtiyaç duyulmadan önce, bölgenin stratejik önemini daha iyi kavramaya hizmet edeceği ümidindedirler.

Gaulle'ün deyimi ile (özel kişiler) olarak bir teşebbüse giriştik. Kendimizi bilgi sahibi ederek, ötekileri bilgi sahibi kılıyoruz. Hükûmetlere hatırlatıyoruz ki, her türlü adaletin kaynağı kütlelerdir».

Görüldüğü gibi Russel Mahkemesi, azamî dürüstlükle bilgileri toplayarak kamu oyunu aydınlatma ve kütleleri harekete geçirme amacını gütmektedir. Çıkarları söz konusu olunca rahatlıkla savaş suçları işleyen hükûmetlere karşı, kütlelerin müeyyidesini dikmek istemektedir. Nurenberg, çok kısa ömürlü olmuştur. Hükûmetler bir gün sanık sandalyesine oturma korkusuyla, savaş suçlarını yargılıyacak bir milletlerarası mahkemenin kurulmasına karşıdır. Halklar, böyle bir mahkeme kuracak olanaktan yoksundur. Bu durumda ünlü aydınların ortaya çıkması ve sâdece belgelere ve mevcut hukuk hükümlerine dayanarak dünya kamu oyunu seferber etmeyi denemesi, gerçek bir ihtiyacı cevaplandırmaktadır. Teşebbüsün ne ölçüde başarı sağlıyacağı ayrı bir sorundur. Ama Russel Mahkemesi bir «fantezi», bir «romantik teşebbüs» diye dudak bükülecek bir konu değildir. Savaş suçları ile mücadele edebilmenin mümkün olan tek yolu olduğu için Mahkeme kurulmuştur. Bu çabalar, gerçek bir milletlerarası mahkemenin kurulmasına yol açarsa, fazlasıyla mükâfatlandırılmış olacaktır. Nitekim açış konuşması sırasında Sartre, bu noktaya dikkatleri çekmiştir: «Russel Mahkemesi, giriştiği tahkikatta ve verdiği sonuçlarda herkese bir milletlerarası teşekkülün zorunluğu olduğunu anlatmaya çalışacaktır. Mahkeme, böyle bir kuruluşun yerini alabilme imkânlarına sahip değildir, ne de böyle bir arzu taşımaktadır. Bir milletlerarası kuruluş, Nurenberg'de ölü doğan **jus contra bellum**'a yeniden hayat verecek ve orman kanunu yerine, ahlâk ve hukuk kurallarını getirecektir.»

ÜNLÜ TANIKLAR DİNLENİYOR

Mahkemenin ciddiyeti, dinlenen tanıkların kişilikleri ve tarafsızlıkları ile, daha başında görüldü. Hukuk Komisyonu Başkanı Avukat Leon Matarasso, ABD ve müttefikleri için ileri sürülen savaş suçları konusunda milletlerarası hukuk kurallarının neler olduğunu uzun uzun anlattı. Amerikan Yüksek Mahkeme Avukatı ve Devletler Hukuku Uzmanı Samuel Rosenwein, Briand-Kellog Paktı, Nurenberg Mahkemesi ve Birleşmiş Milletler Antlaşmasına dayanarak, savaşın hukukî yönlerini belirtti. Amerikalı Yüksek Mahkeme avukatı, «Buraya tanık olarak geldim. Çünkü ABD nin milletlerarası hukuku çiğnediğini göstermek meslekî ve medenî görevimdir.

Vietnam Savaşı, bir tecavüz savaşıdır ve bunun içindir ki, milletlerarası hukuku ihlâl etmektedir» dedi. Pennsylvania Üniversitesi Tarih profesörü Gabriel, 80 sayfalık raporuna dayanarak, ABD'nin son 20 yılda Asya'da izlediği emperyalist politikayı açıkladı ve «Kuzey Vietnam'ın Güneye müdahalesinin bir efsane olduğunu, ABD'nin Vietnam hareketiyle 1954 Cenevre Anlaşmalarını ihlâl ettiğini» söyledi. İlk gün ayrıca, Kuzey Vietnam olaylarını yaşayan görgü tanıkları dinlendi. Kuzey Vietnamda çekilmiş, dört saat süren bir film seyredildi. Daha sonraki günlerde, Amerika'nın napalm ve fosfor bombaları kullandığını ispatlayan 4 tanık dinlendi. Tanıklardan biri 8 yaşında Do Van Ngoe idi. Çocuk soyularak vücudundaki naplm bombaları yanıklarına bakıldı. Yüzü ve elleri biçim değiştirmiş bir öğretmen ile fosfor bombaları ile yanmış bir köylü, öteki tanıklar arasındaydı. (Fransa'da Yargıtay avukatı Bayan Gisele Halimi de, Roma Üniversitesi Fizik Enstitüsü Profesörü Cini ve Paris Tıp Fakültesi Profesörü Kahn ile birlikte, Mahkeme adına Kuzey Vietnam'da yaptığı inceleme gezisinde, çocukların napalm ile nasıl yakıldığını görmüştü.)

Dean Rusk
Cevabını Sartre'dan aldı!..

İlgi çekici başka bir tanık, California Berkeley Üniversitesi Biyokimya Profesörü J. B. Neilands oldu. Martta Hanoi'ye giden profesör, ABD'nin Kuzeyde sivil halka karşı isteyerek ve sistemli biçimde hücumlara giriştiğini söyledi. Neilands, köylerin hiç bir ayırım yapmadan bombalandığını, okullara, kiliselere, hastahanelere hücum edildiğini belirtti ve «Demokrat Partili olduğunu, Johnson'a şevk içinde oy verdiğini» anlattı.

Bilimsel Araştırma Millî Merkezi araştırıcılarından Fransız Ordusunun eski silâhlanma uzmanlarından Jean - Pierre Vigier, askerî hedefler üzerinde hiç bir etkisi olmayan bombaların sivil halka karşı, moral bir çöküntü sağlamak amacıyla, nasıl kullanıldığını geniş teknik açıklamalarla ortaya koydu. Ayrıca kara savaşı kanunları konusunda uzman Amerikalı Frank Pestana İngiliz Profesörü Dr. M. Caldwell, Hanoi Yüksek Mahkemesi Başsavcısı Bach tanıklık ettiler. Kamboçya Devlet Başkanı Sihanouk, Genelkurmay Başkanı Kurudet'i tanıklık için Stockholm'a göndermişti. General Kurudet, ülkesinin sınırlarının her gün nasıl çiğnendiğini anlattı.

Berkley Üniversitesinden Prof. Gabriel Kolko, açlık ve taşkınlara yol açmak için sulama sistemlerinin ve barajların plânlı biçimde bombalandığını bildirdi. Japon Tsurushimo, İkinci Dünya Savaşında Hollanda su tesislerini bombalatan nazinin Nürenberg'te idama mahkûm edildiğini hatırlattı. Japon profesörü Saburo Kugai, «ABD yeni silahlarının denemesini, yalnızca Asyalılar üzerinde yapıyor. Avrupalılara karşı bunu yapmaya cesaret edemez» dedi. Fransız tarih profesörleri Jean Chesneaux ve Charles Fourniau, Vietnam savaşlarında Amerikanın baş rolü oynadığını anlattılar ve Amerikan müdahelesini, Amerikan yetkililerinin çok sevdiği bir deyimle, «yıkıcı faaliyet» olarak nitelediler. Japonya Bilim Konseyi üyesi Fukushima, Pakistanlı Tarık Ali ve daha birçok kişi gördüklerine dayanarak, misket bombalarının nasıl kullanıldığını, ev, okul ve hastahanelerin nasıl tahrip edildiğini söylediler.

Böylece Amerika'nın savaş suçları işlediğine dair deliller, bir çok Amerikalı profesörün ve hukukçunun tanıklığı ile günden güne yığılmaktadır. Oturumları yöneten tanınmış Yugoslav Hukukçusu Vladimir Dedijer, durumu şöyle değerlendirmiştir: «Kuzey Vietnam'da sözleşmeyle kabul edilmiş savaş kanunları üstüste ihlâl edilerek, sivil hedeflere şarapnel bombaları atıldığını gösterdik. Bu silâhlarla napalm bombalarının kullanıldığını ispat eden deliller ortaya koymakta devam edeceğiz. Amerikan Hükûmetinin Vietnam'da savaş suçları işleyip işlemediğini Amerikan halkının da bilmek istediğine inanıyoruz ve geniş delil kolleksiyonumuzu Amerika'da halka göstermek için, Amerikan Hükûmetinin cevabını bekliyoruz.»

Ne var ki, Amerikan Hükûmeti, Mahkemede kendi görüşlerini açıklamaktan kaçındığı gibi, Amerikan ve dünya kamu oyunun Vietnam'da işlenen savaş suçlarını öğrenmesini engellemek için elinden geleni yapmaktadır.

Mahkemenin etkili olduğu ve Johnson yönetimini fena halde ürküttüğü muhakkaktır. İsveç Başbakanı Erlander'in açıkladığına göre, Johnson, Mahkemenin toplanmasına izin verdiği için İsveç'i protesto etmiştir.

Vietnam olaylarından bir örnek

Petrol ve Emperyalizm

Abdullah El Tarikî, Teksas Üniversitelerinde okumuş, Teksas ve Kaliforniya petrol şirketlerinde (1945-49) uzun süre çalışmış bir Suudî Arabistanlıdır. Suudî Arabistanda Petrol ve Maden Kaynakları Bakanlığı yapmıştır. 1962 yılında Suudî Arabistandan ayrılarak Cezayir ve Lübnan hükûmetlerinin petrol müşavirliğine geçmiştir. Aşağıdaki yazı, birkaç yıl önce Beyrutta toplanan Arap Petrol Kongresine sunulan rapordan alınmıştır. Arap dünyasının petrol politikasında temel bir doküman teşkil eden bu rapor, El Tariki gibi doktriner olmaktan hayli uzak, diplomasi zorunluluklarını gözönünde tutan bir teknisyenin eseridir. Ama Amerikada yetişmiş bir teknisyen dahi, sırf teknik nedenlerle, petrolün millileştirilmesini kaçınılmaz bir zorunluluk saymaktadır:

Petrol sanayii ile ilgili üç ayrı grubun varolduğu düşüncesinden hareket ediyoruz. Bu gruplar, üretici devletler ve halkları, petrolü çıkartan, taşıyan, tasfiye eden ve pazarlayan şirketler ve petrolü tüketen ülkelerin hükûmetleri ve bu ülkelerin halklarıdır.

Aslında bu üç grup, iki gruptan ibarettir. Şirketler ayrı bir grup değildir, tüketici ülkeler hükûmetlerinin ve halklarının bir parçasıdır. Bütün petrol şirketlerinde, hükûmetler, büyük millî çıkarlar gerekçesiyle, taraftırlar.

British Petroleum (B.P.)'da İngiliz Hükûmeti yüzde 51,6 hisseyle ortaktır. Aynı zamanda bir veto yetkisine sahiptir ve bu veto yetkisini, şirketteki hissesi yüzde 25'in üstünde olduğu sürece kullanabilecektir. Üretim ve rezervler bakımından B.P., Orta Doğuda çalışan şirketlerin en büyüğüdür. Rezervlerin yüzde 28,5'ine ve toplam üretimin yüzde 28,4'üne sahiptir.

Fiyatların tesbitinde, indirilip yükseltilmesinde, öteki şirketlere işareti vermek, geleneksel olarak, bölgedeki en büyük şirkete aittir. B.P. konusunda veto yetkisine sahip olduğuna göre, İngiliz Hükûmeti, böylece eski sömürgeci devlet yetkisini, değişmeden sürdürebilmektedir. Zira bir sömürge, kaderini, danışmadan ve rızasını almadan bir başka devletin keyfince tayin edebileceği bölge demektir.

Petrol şirketleri karşısında Amerikan Hükûmetinin durumu da pek farklı değildir. Amerikan şirketleri, Orta Doğu rezervlerinin yüzde 56,7'sine ve üretimin yüzde 56'sına sahiptirler. Amerika dışında faaliyet gösteren bu şirketler, ABD kanunlarına tâbidirler. Meselâ antitröst kanunu, fiyatlar konusundaki anlaşmaları yasaklamaktadır. Vergi kanunları, 35 Amerikan petrol şirketini, bunların yıllık bilânço rakamlarına göre 2,21/1 oranında vergi ödemeye zorlamaktadır. Bu vergi yetkisi, ABD Hükûmetine, şirketleri hükûmet politikasına uygun biçimde sevketmek ve onlara Washington'un hoşlanmadığı ve ilişkiler kurmadığı devletlerle ticareti yasaklamak bakımından büyük imkân sağlamaktadır.

Bu sâyededir ki, Washington, adam başına petrol tüketimi en düşük olan 650 milyon nüfuslu

Çin'e Orta Doğudan petrol gönderilmesini yasaklayabilmiştir. **Petrole susamış bir büyük pazara, petrolümüzün satılmasını ABD Hükûmeti engellemiştir. Bir hükûmetin öteki halklara, hele çıkarlarına aykırı biçimde, kendi kanunlarını uygulamaya hakkı olmamak gerekir.** Aramco (Suudi Arabistan'daki Amerikan petrol şirketi) bunu yapmıştır: ABD Hükûmetinin tavsiyesi üzerine, Suudi Arabistanın asfaltını Yemen'e satmaktan vazgeçmiştir. Şu sebeple ki, Yemen kaldırımlarını asfaltlayacak olan firma, bir Çin teşebbüsü idi!

Hâlen petrol üreticileri ve tüketicileri arasındaki ilişki, sömürge - sömürgeci ilişkisidir. Tüketici ülkeler, kelimenin tam anlamıyla, üretici ülkelerin tabii kaynaklarını yutmakta, buna karşılık üretici ülkeleri ancak hayatta tutacak kadar birşey vermektedirler. Örneğin Suudi Arabistanda 7 milyon kişinin geliri, esas itibariyle petrolden gelmektedir. Petrol, ülkenin gelirinin yüzde 90'ını sağlamaktadır. 1961 yılında bu gelir, 397 milyon dolardı, adam başına 56,7 dolar düşmekteydi. Bu miktar, şehirleri geliştirmeye ve aç mideleri doyurmaya aslâ yeterli değildir. Kuveyt hariç, bölgenin bütün halkları ayni durumdadır.

Orta Doğu hükûmetleri, safiyet ve cehalet içinde, son zamanlara kadar petrol şirketlerine güvenmişlerdir. İnanmışlardır ki, petrol şirketleri, ülkelerinin refahına yardımcı olacaktır. Bu inanç, şirketlerin, bölge halklarının temennilerinin ötesine giderek, kârların şirketler ile hükûmetler arasında paylaşılmasını kabul etmeleriyle güçlenmiştir. Fakat Orta Doğuda bu metodun uygulanışı, şirketlerin, az gelişmiş ülkelerin fakir halklarının güvenlerini nasıl boşa çıkardıklarını göstermektedir: Orta Doğu halkları, Venezuella'da yürürlükte bulunan anlaşmaların uygulanmasını isteyince, onlara denmiştir ki, Venezuellâ Hükûmeti, şirketlerin net kârlarının ancak yarısını almaktadır. Aslında Venezuellâ Hükûmeti, bütün şirketleri vergilendirme konusunda tam serbestiye sahiptir. Ayrıca, Hükûmetin geliri, şirketler gelirinden alınacak herhangi bir yüzdeden ibaret değildir. Şirketler önce, toprağın mâliki olarak, Venezuellâ Hükûmetine bir arazi rantı ödemek zorundadırlar. Sonra, bütün iş adamlarından alınan vergi gelmektedir. Nihayet gümrük resimlerini ve öteki vergileri hesaba katmak gereklidir. Sonuç şudur ki, Venezuella Hükûmeti, petrol sanayiinin net gelirlerinin yüzde 69'unu almaktadır. Orta Doğuda ise, şirketler, mülk sahibinin arazi rantının vergiye dahil edilmesi hususunda hükûmetleri ikna etmişlerdir. Vergi de net kârların yüzde 50'si değildir. Ancak bütün giderler çıktıktan sonra, şirketlerin net kârlarından hareket ederek hesapladıkları yüzde 50'yi tamamlamaktadır.

Suudi Arabistan'da, şirketler Hükûmete varil başına 57,5 santim ödemektedirler. 80 santim ise şirketlere kalmaktadır. Bu sâyede, **yarı yarıya kâr paylaşması, aslında, Sudi Arabistan Hükûmetine yüzde 41,8, şirkete ise yüzde 58,2 oranında** olmaktadır.

Halbuki petrol üreticisi ülkeler, mutabakat hâlinde, kendi **petrollerinin fiyatını kendileri tesbit edebilmelidirler.** Bu doğal ve kutsal bir haktır. Bu haktan aslâ vazgeçilmemelidir. Eğer tüketici ülkeler, bu hakkın kötü kullanıldığı düşüncesine varırlarsa, mesleyi çözmek için, gerekirse Birleşmiş Milletler kanalıyla, milletlerarası bir konferans toplanabilir.

Amerika ve Batı Avrupa'daki tüketici ülkelerin hükûmetlerince desteklenen petrol şirketleri, üretici ülkelerin millî çıkarlarına aldırmaksızın Orta Doğu petrolünü en kısa zamanda çıkarma çabası içindedirler. Bunun içindir ki, İkinci Dünya Savaşından sonra tüketici ülkeler, petrolün üretim bölgelerinde rafine edilmesinden kaçınmışlar, rafineri tesislerini tüketici ülkelerin topraklarında kurmuşlardır. Hulbuki rafinerilerin üretici ülkelerde kurulması, onların sanayileşmesine yardımcı olacak, bu ülkelerin kendi tabiî kaynaklarından hareket ederek sanayileşme hakkı korunacaktı. Rafinerilerin çoğalması, petro — kimya alanına yayılması, vatandaşlara millî sanayide iş sağlamaya ve hayat seviyesini yükseltmeye imkân verecekti. Üstelik, üretici bölgelerde rafinaj maliyeti, tüketici ülkelere nazaran çok düşüktür. Orta Doğuda rafine edilen bir varil petrolün ortalama kârı yüzde 80'dir. Tüketici ülkelerde, özellikle Batı Avrupada ise bu oran yüzde 60'tır.

İkinci Dünya Savaşından sonra, Avrupa'nın yeniden inşasını ve sanayileşmesini hedef alan politika, Orta Doğudaki üretici ülkelerin sanayileşmesini engelleme pahasına gerçekleştirilmiştir. Sanayileşme, tüketici ülkelere özgü bir imtiyaz sayılmıştır.

Orta Doğu ülkeleri, 194 milyon varille dünya rezervlerinin yüzde 61'ine sahiptir. Dünya üretiminin yüzde 24,3'ünü Orta Doğu yapmaktadır. Buna karşılık dünya petrol sanayiindeki toplam yatırımın ancak yüzde 3,3'ü Orta Doğudadır!

Sonuç olarak, ülkelerimizin petrol sanayiini kendi ellerine almalarını isetmekteyiz. Bu istek, milliyetçi bir coşkunluk dalgasıyla ileri sürülmüş değildir. Bütün olaylar göstermektedir ki, dünyada gidiş, petrol kaynaklarını hükûmetlerin eline verme yolundadır. ABD Hükûmetinin inşa hâlindeki rafinerilerindeki payı, bir yılda yüzde 25'ten yüzde 33,3'e geçmiştir. Fransa, giderek ülkedeki bütün petrol sanayiini kontrol altına alacak bir teşekkül kurmuştur. Endonezya, petrol kaynakları üzerinde tam yetki sahibi bir devlet kurumu kurmuş ve petrol şirketlerini basit işletici hâline getirmiştir. İngiltere'de İşçi Partisi, bütün rafinerileri yönetecek bir teşekkül kurmayı teklif etmektedir. İtalyada ise, ENI'nin eylemi herkesçe bilinmektedir.

Orta Doğu petrol sanayiinin hükûmetlerin eline verilmesini isterken, ilerleme kanununun empoze ettiği bu doğal olayı belirtmekten öte bir şey yapmıyoruz.

Habeş Kahvesi

Oğuz Koyutürk

Geçenlerde yurdumuza gelen İmparatoriçe Haile Selasie'nin Habeş kahvesi, başka yerleri bilmiyorum ama, Samsun'u birbirine kattı! Bu, herhalde kahvenin kahve olarak nefasetinden çok, rotatiflerin günümüzdeki beyin yıkama ve halk gütme gücünden olacak. Çünkü, çok satışlı bir İstanbul gazetesinin günlerce reklâmını yaptığı, adına kur'alar düzenleyip, yurdun dört bir köşesindeki kahvehanelere dağıttığı bu ünlü Habeş Mocca kahvesinden ben de içtim. Bir şeye benzemiyordu. Bayağı kahve işte. Ama, gelgelelim kedi pisliği de olsa rotatiflerin eline geçen her şeyin bu halkı nasıl avlayıp birbirine kattığını gözlerimle gördüm.

O sabah millet birbirini yiyordu! Demek kapitalistler isterlerse bu şaşkına dönen halkın kafasından her şeyi silip beyinleri tek bir doğrultuda, istedikleri noktada tutabiliyorlardı! Oysa ortalıkta zincirleme zamlar vardı. Millet gaz bulamıyordu, geçim sıkıntısı çekiyordu. Ama unutulmuştu hepsi. Herkes, sadece, «Habeş kahvesi» diyordu! En aklı başında adamlar bile, kapıdan şöyle bir görünüp, «İçtin mi?» diye soruyorlardı. O zaman korkmaya başladım. Bu herifler, bu milleti gerçekten çılgına çevirmiş, akıllarını başlarından almışlardı. Dünya nirde, biz nirde?.. Artık her iş bitip, sıra ünlü Habeş Mocca kahvesi içmeye mi gelmişti? Gelmişti ya!.. Kapitalistler isterse çakıltaşını bile halka Lokman Hekimin ilâcı gibi sunabilirlerdi. Zaten neler yutturmuyorlardı ki.., Habeş kahvesi sadece bir örnek.

Dışarı çıktım. Kuyruklar gördüm. Maarif Kıraathanesinin nerdeyse camları kırılıyordu! Herkes Habeş kahvesi içmek, Tekirdağlı kahve tiryakileri gibi tadına doyamadıkları Habeş kahvesi hâtırası resimleri çektirmek istiyordu! Trafik aksamıştı. Kahveci terlemişti. Önce, «Canım, kuzum» derken, sonra küfürler etmeye başladı, «Hayvan» diyordu. «Memlekette demokrasi var. Parayla değil, sırayla. Canın beklemek istemezse defolup gidersin.» Kuzu kuzu dinliyordu herkes. Yoksa Habeş kahvesi giderdi.

Sonra daha komik bir olay oldu. Gece, sosyeteden bir hanım konuklarının içinde sinir buhranları geçirdi, kendisini yerden yere vurdu, kocasını Habeş kahvesi alamadığı için suçladı. O istediği kadar zengin olsundu, umurunda değildi kadının. İlle, varsa yoksa, «Mocca, diyordu. Bir tutam da olsa Mocca beceremedin. Getiremedin...»

İşte böyle. Habeş kahvesi kapitalistlerin elinde Samsun'u birbirine kattı. Ama bu sadece bir kahve... Gerisini artık siz düşünün, ben bir şey söylemiyeyim.

Güney Kore'de Filipin Demokrasisi

Özgürlük adına yüzlerce şehit verdiğimiz Güney Kore'de bu ayın başlarında seçim yapıldı. Eski Cumhurbaşkanı Park, hiç bir sürprize yer bırakmadığı için, çok önceden kesinlikle bilindiği üzere, seçimi rahatlıkla kazandı.

Bu sürprizsiz seçimli ülke, Johnson'un ve öteki Amerikan yetkililerinin Üçüncü Dünyaya gösterdikleri kalkınma ve demokrasi örneklerinden biridir. **Bu kalkınma ve demokrasi örneğini gerçekleştirmek için biz de şehitler verdik.** Ama Kore demokrasi halkında bilgi sahibi olanlarımızın sayısı birkaç kişiyi aşmaz.

Aslında ABD'nin «Özgürleştirdiği» Güney Kore'de, Filipin tipi demokrasi şaheser biçimde uygulanmaktadır. İktidarda Başkan Park'ın Demokratik Cumhuriyetçi Partisi (DRP) vardır. Yeni Demokratik Parti (NDP) hayli ilimli bir muhalefeti temsil etmektedir. Bunun dışında iktidar partisinin finansmanını sağladığı söylenen birçok ufak parti mevcuttur. Hattâ Kore'de bir Demokratik Sosyalist Parti (DRP) vardır. Yeni Demokratik parti (NDP) hayli ılımlı bir muhalefeti temsil etmektedir. Bunun dışında iktidar partisinin finansmanını sağladığı söylenen birçok ufak parti mevcuttur. Hatta Kore'de bir Demokratik Sosyalist Parti (DSP) bulunmaktadır. **Ne var ki bu sosyalist partinin başkanı Su Min ho hapsedilmiş ve serbest bırakıldıktan sonra iki yıl süre ile politik faaliyette bulunması yasaklanmıştır.** Sosyalist liderin suçu, Başkan seçildiği takdirde, Kore'yi ikiye bölen sınır çizgisi üzerinde Kuzey Kore Başbakanı ile ülkenin birleştirilmesi için konuşmalar yapacağını açıklamasıdır. Almanyanın birleştirilmesini istemek haklı bir taleptir, Kore'nin birleştirilmesini istemek ise suçtur.

Bunun gibi, Amerika'nın ve onun dünyaya örnek gösterdiği ekonomik sistemin eleştirilmesi suçtur. **Ana muhalefet partisi, ülkesinin Güney Vietnama 45 bin asker göndermesini dahi, bir «hayat gerçeği» diye filozofça kabullenmektedir!** UPI' nin Asyada uzun yıllarmuhabirliğini yapan Albert Axelbank'ın yazdığına göre, Kore, **«Asyada en az milliyetçi ülke»** dir. Bununla beraber, Amerikaya karşı reddedilen milliyetçilik, **bir ölçüde Japonyaya karşı işlemektedir.** Artan Japon ekonamik nüfuzundan şikayet edilmektedir.

General Park
Filipin dengesi uzmanı

Başbakan Chung, Kore toprakları üzerinde bir tek Japon Barış gönüllüsünün bulunmasına müsade etmiyeceğini iftiharla açıklamıştır. (Geçen yıl Japonya da bir barış gönüllüleri örgütü kurmuş ve hemen Asya ve Afrikaya gönüllü genç teknisyenler göndermiştir).

Asyanın bu en az milliyetçi ülkesinde, hayatî konularda tabularla çevrili bulunan muhalefet, ancak hırsızlıklar, seçim emniyeti gibi meselelerde kıyameti koparmaktadır. Mesela geçenlerde bir milletvekili, bakanların da adlarının karıştığı bir sakarin , yolsuzluğu dolayısıyle, bir kutu içindeki insan pisliğini, «işte, sakarin, yiyiniz» diye bakanların üzerine fırlatmıştır. Muhalefet seçimlere hile karıştırmakta bir hayli marifet sahibi olan yerli malı Kore CIA örgütü ile hükümete bu konuda veryansın etmektedir. Muhafelete göre, Park hükümeti, «gizli bir askerî rejim» dir. Kore CIA'sı seçimlere fesat karıştırmıştır.

Ne var ki, iktidara çok sağlam yerleşmiş olan Park Hükûmetinin bu iddialara aldırış bile ettiği yoktur. Seçim hileleri normal karşılamaktadır Sandviç oyu, piyano oyu, gece oyu bu hileleri dile getiren teknik terimlerdir. Sandviç oy, rakipler lehindeki oy pusulalarının iktidar partisine verilen oy pusulalarına karıştırılması ve bütün bu oyların iktidar partisine yazıl-

masını ifade etmektedir. Piyano oyu, mürekkebe batırılmış ellerle rakipler lehindeki oy pusulalarının kirletilmesi yoluyla bu oyların geçerli sayılmasını engellemeyi amaç edinen seçim operasyonudur. Gece oyu, pusulaların güneş battıktan sonra sayılması ve karanlıkta, hoşa gitmiyen oyların sırra kadem basması anlamına gelmektedir.

Bu seçim marifetlerinin yanı sıra, özgürlüğünü kurtarmak için yüzlerce şehit verdiğimiz Güney Kore'de basın, Hükûmetin emrindedir. Haddini bilmiyen gazeteleri Kore CIA örgütü cezalandırmaktadır. Seçimlerden önce, 25 Şubat 1967'de yerli malı CIA, başkentin ön plandaki gazetelerinden Choson İlbo'nun bürolarını basmıştır. Siyasî muhabirlerden dördünü götürerek 48 saat nezarette tutmuştur. 29 Aralık 1966'da polise çok yakın bir örgüt Tonga İlbo gazetesini basmış, gazetecileri dövmüş ve idarehaneyi tahrip etmiştir. Polis bu tahribata nedense seyirci kalmıştır. Kangwon İlbo gazetesinin bir yazarı, geçen yıl üniformalı bazı kişiler tarafından dövülmüş ve bıçaklanmıştır. Kore Gazeteciler Derneği, sık sık tevkif edilen gazetecilere yapılan baskıların nitelediğini araştırmak zorunda kalmıştır.

İşte Amerikalıların «özgür» kalkınmalarını, öteki üçüncü Dünya ülkelerine örnek gösterdikleri bu ülkede demokrası böyle işlemektedir. Özgürlük çoktan rafa kaldırılmıştır. Üstelik pısırık bir muhalefetin bile kazanma şansı yoktur. UPI ajansının eski Asya muhabirlerinden Axelbank'ın yazdığına göre, kazara muhalefet kazansa eski General Park'ın ekibi mutlaka bir hükûmet darbesi düzenleyecektir! Bereket Başkan Park çok ustadır ve seçimleri o kadar iyi plânlamaktadır ki, Yunanistanda görülen tarzda müdahaleye ihtiyaç kalmamaktadır!

Demokrasi bâbında, «özgürlüğünü» sağladığı Güney Kore'yle yeteri kadar iftihar edemiyen ABD, daha çok Güney Kore iktisadî mucizesi üzerinde durmaktadır. Denmektedir ki, 1962 yılından beri ihracat üç kat artmıştır. Tarım üretimi yüzde 40 oranında yükselmiştir. Uzun görüşlü ağaçlandırma programı başarıyla yürütülmektedir. Bu gelişme sayesinde, Kore bütçesine giden ABD yardımı yüzde 37'den yüzde 24'e düşürülmüştür. Ne var ki, Güney Korede adam başına millî gelir ancak 110 dolardır ve 27 Nisan 1967 tarihli The New Republic dergisinde, UPI ajansı temsilcileri, Kore'deki Amerikan yetkililerinin, nüfusu ancak Güney Kore'nin yarısı civarında bulunan Kuzey'in ekonomik bakımdan çok iyi durumda bulunduğunu özel olarak söylediklerini yazmaktadır. Kısaca, Üçüncü Dünyaya ABD'nin demokrasi ve kalkınma yolunda örnek diye gösterdiği Güney Kore'de «Ne ekmek ve ne de özgürlük» vardır. Pısırık muhalefetin «gizli askerî diktatörlük» iddiası, bu Filipin tipi demokraside gerçeğe uygun gözükmektedir. Üstelik Asyanın bu «en az milliyetçi» ülkesinde, ufak, ufak mide bulandırıcı bazı olaylar olmaktadır. Meselâ geçenlerde ABD birliklerine bağlı 200 Koreli asker, öfkeye kapılmış ve bir açlık grevine girişmiştir. Şu sebeple ki, kantinde görevli bir ABD çavuşu, ekmeklerinin üzerine çok fazla jambon koyuyorlar diye Kore lilere kızmıştır. Çavuş, elindeki çatalla bir Korelinin sol gözünü çıkarmıştır. Sonra da tabancasını çekerek, fazla jambon tüketen ötaki Koreli askerlere meydan okumuştur.

İşte böyle bir özgürlüğü kurmak için Kore'de yüzlerce şehit verdik..

BEYAZ SARAY'DA BIR TEKSASLI

Victor Perle

Eski Başkanlardan Warren Harding'in, Beyaz Saray'ı «Ohio Çetesi» ile doldurulduğu zamandan bu yana Başkan Johnson en dar görüşlü devlet adamı olmuştur. Etrafını saran Teksaslı şahsî danışmalarıyla beraber devlet işlerinin çoğunu Teksastaki çiftliğinden yönetmektedir. Ve Teksaslı kapitalist dostlar onun yüksek mevkilerde bulunduğu sürece pek tatlı işler yapmışlardır.

Bu, özellikle askerî işlerde görülmektedir. Askerî konularda uzman gazeteci Hanson Baldwin «Senatör ve Başkan Yardımcısı olarak Johnson yalnız iyi bir savunma avukatı olmakla kalmayıp Teksaslı iş adamlarına askerî tesis mukavelelerinin büyük bir parçasını kopartmakta da büyük başarı sağlamıştır» diyor (1)

Eldeki rakamlar, bu başarısının Başkan Yardımcılığında daha da büyük olduğunu göstermektedir. Askerî kontratlar millî seviyede 1962 ye göre 1965'de küçük bir azalma kaydetmiştir. Vietnam Savaşı, Kore Savaşının son yılı olan 1953'e göre 1966 da üçte iki, 1962 mali yılına göre yüzde 27 bir sıçrama göstermiştir.

Ne var ki, Teksas'lı iş adamlarına verilen büyük siparişler 1962 mali yılından beri her yıl artmıştır. Henüz Vietnam savaşı etkisini göstermeden önce 1965 yılında yüzde 44 bir sıçrama vukubulmuştur. Bu çatışmanın ilk yılında 1965 seviyesini yüzde 58, 1962 seviyesini yüzde 128 aşmıştır. Aşağıdaki tablo bunu belirtmektedir.

Dört yılda Teksas'ın siparişlerdeki payı %4.0 dan %7.2'ye çıkmış, ve eyaletler sırasında da yedincilikten (Kaliforniya ve New York'tan sonra) üçüncülüğe yükselmiştir.

Aşağıdaki üç örnek, Beyaz Saray'ın yakınlarında Johnson gibi bir dosta sahip olmanın iş adamlarına sağlıyabileceği faydaları gayet güzel göstermektedir.

MORRISON'DAN BROWN'A

Brown ve Root, Teksas'ta en büyük inşaat şirketidir. Firmanın başkanı George R. Brown, milyarlık **Teksas Eastern Transmission** şirketinin de idare meclisi başkanı ve bazı büyük şirketlerin müdürüdür. Brown ailesi Mr. Johnson'un yakın dostudur ve Johnson 1955'deki kalp krizini, Brown'ların Virginia'daki malikanelerini ziyareti sırasında geçirmiştir.

Vietnam'daki inşaat işleri başlangıçta Morrison - Knudsen ve Raymond International tarafından yapılmakta idi. Johnson'un tırmanma savaşını emretmesi üzerine Vietnam'daki inşaat işleri on kat arttı ve Brown ve Root şirketi de yeni siparişler aldı.

Johnson'un, başkan yardımcısı olmasından hemen sonra 1961 yılında Brown ve Root firması, Mohole Projesi'ni (bu projeye göre okyanusun dibinde arzın kabuğunda bir delik açılacaktı) bir başka kumpanyanın elinden aldı. Bu işi, ihaleye giren beş büyük firmanın en sonunda yer aldığı halde elde edebilmişti. Savunma bütçesini denetlemekle görevli Baş Komptroller bu ihaledeki yolsuzluğu ima etti ve Science Magazine, ihalenin Millî Bilimsel Araştırmalar fonunun idaresinden sorumlu Senato Tahsisat Komitesi başkanı ve Johnson'un yakınlarından Teksas'lı Kongre üyesi Albert Thomas'ın kayırmasıyla Brown ve Root firmasına verildiğini açıkça yazdı.

Brown ve Root projenin masrafını, hemen hiç bir şey yapmadığı halde ilk tahmini bedel olan 5 milyon dolardan 67 milyon dolara yükseltmeyi becerdi. Muhafazakâr kongre üyeleri bu durum karşısında Başkan Johnson'un bütün çabalarına rağmen projeyi 1966 yazında durdurmayı başardılar. New York eyalet temsilcisi Charlos E. Goodell şöyle diyordu:

«25.000 dolar, Teksaslı iş adamı Mr. George R. Brown ile yakın akrabaları tarafından **Başkanlık Kulübünün** kumar masasına yatırıldı. Bu miktarın 23.000 doları, Senato Tahsisat Komitesinin milyonlarca dolara ulaşan bu derin deniz incelemelerini yürütmeye mahsus fonu 1967 yılı bütçesinden kestiği tarih ile Başkan Johnson'un projenin devamı için kongre'ye gönderdiği özel mesajın yazıldığı tarih arasında Başkanlık Kulübüne yatırılmıştır.» (2)

JOHNSON UÇAĞI!

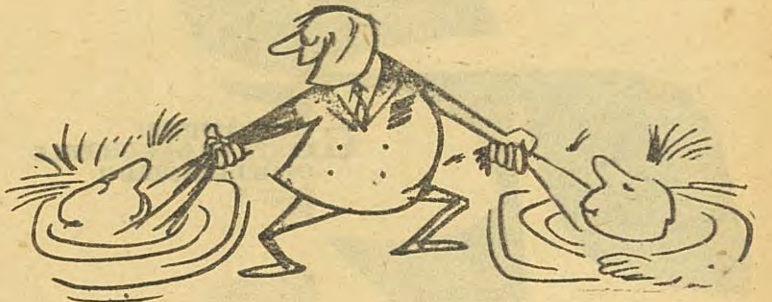
Johnson ile ilgili daha büyük başka bir iş F-111 delta kanatlı süpersonik jet uçakları meselesidir. Boeing ve General Dynamics şirketleri bu 7 milyar dolarlık iş için 1961 ortasından 1962 sonuna kadar mücadele ettiler. General Dynamics işi Teksastaki Fort Worth'daki fabrikalarında yapılabileceğini söylüyordu. Askerî uzmanlarca yapılan dört plân denemesinin hepsini de Boeing hem performans hem de masraf bakımından kazanmıştı. Her seferinde Savunma Bakanı McNamara projeyi üzerinde daha fazla çalışılması mütalâası ile geri çevirdi ve neticede ihaleyi de General Dynamics'e verdi.

Müsabakanın teferruatlı bir incelemesini yapan Fortune dergisi verilen kararda politikanın büyük rol oynadığını ortaya koyuyordu: «Teksaslılar el ele vermiş ve bu neticeyi almışlardır.» diyordu. Johnson'un, Teksas Valisi Conelly'nin, Bahriye Bakanı Fred Korth'un ve Fort Worth'lu Kongre üyesi Wright'in bu işte büyük rolleri olduğunu yazıyor. Johnson'un rolü üzerinde özellikle duruyordu: «General Dynamics'in tarafını tutan ve **Teksasta yapılmış** (Made-in-Texas) etiketine aşırı düşkünlük gösteren Başkan Yardımcısı Lyondon B. Johnson yüzünden Pentagon'un alaycı uzmanları uçağa LBJ adını takmışlardı.» (3)

Uçak vadedilenden çok daha pahalıya çıktığı gibi performansı da düşüktü. Uçağın donanma tipi olanı maksada uygun bulunmadığı için donanma herhangi bir siparişte bulunmayı reddetti. Mamafih, Johnson'un ısrarı üzerine 1.75 milyar dolarlık ilâve 210 adet FB-111 stratejik bombardıman uçağı siparişi daha verildi. McNamara bu yeni siparişin «profesyonel askerlerin şiddetli itirazlarına rağmen ekonomik mülâhazalarla yapıldığını» övünerek söylüyordu. (4)

Teksas'lı büyük iş adamları Johnson'un bu hizmetlerinde, Başkanın şahsen idare ettiği **seçim fonuna** yaptıkları cömertçe bağışlarla mukabele ediyorlardı. Bu fona yapılan bağışların %57.4 ünü 1966 yılının ilk beş ayında Perry Bass, George R. Brown, John W. Mecom, Don W. Moody, Clint Murchison, Will E. Odom, J.R. Parten ve - hepsi de dehşetli reaksiyoner - diğer mülti milyoner Teksas'lı petrol kralları ve bankerler yapmıştır. (5). İkinci sırayı ise Teksas'ın sınırdaşı petrolcü ve ırkçı Louisiana eyaleti işgal ediyordu.

(1) New York Times, Kasım 4, 1966
(2) Kongre tutanakları 30 Ağustos 1966
(3) Fortune, Mart 1963
(4) Wall Street Jaurnal, 13 Aralık 1965
(5) Kongre zabıtları, 31 Ağustos 1966.

TEKSASLILARA VERİLEN SİPARİŞLER

Mali Yıl	Milyon dolar	Toplam Sipariş Oranı	Eyaletler Sırasında
1962	1.006	% 4.0	7 inci
1963	1.203	4.8	5 inci
1964	1.294	5.3	4 üncü
1965	1.447	6.2	3 üncü
1966	2.291	7,2	3 üncü

Kaynak: Savunma Bakanlığı Bültenleri

KİTAPLAR samih emre

FIRTINA ÇOCUKLARI

Büyük acıların imtihanından geçmiş toplumcu bir yazar olarak Themos Kornaros'un Türkçeye gelen ilk eseri «Haydari Kampı»nı (Ataç Yayınları, 1962) ilgiyle okumuştum. Bu yakın komşu ülke insanlarının faşist işgallere karşı koyan yurtsever çatışmalarında çektiklerini, Nazi yöntemli toplama kamplarında kişi onurunu ezmeye çalışan pis angaryalara rağmen hem insanî hem artistik plânda nasıl bir yücelişe eriştiklerini iyice hatırlıyorum: Acı çeken insan karşısında duyulan o utangaç küçülüş ve insan iradesinin zaferine bağlanan ortak büyük umutla. Ne var ki hem Yunan edebiyatı hem yazarı hakkında başka hiç bir şey bilmemenin özür tanımaz ihmalini de düşünmüştüm okurken. Dolambaçlı anlatımı, tekrarları seven tutumu duygusal alanda yoğunlaşan tasvir ve seslenmeleriyle okuyucuya biraz yadırgatıcı gelen «Haydari Kampı», dış düşman karşısında birleşen ulusal bir cephenin kaynağını Helen olmak gururundan alan güçlü direnişini anlatıyordu. Ulusal bir onur direnişinin bütün yoksunluklarla eziyetleri yenen tutsaklık hayatı. Ne umutlarla bağlandığı bir kurtuluş ve barış varınımı bekleyerek çelikleşip güzelleşmesi.

«Aradan yıllar geçti, işte o günden beri.» Yunan Edebiyatından bir Seferis'in Destansı Öykü şiri (De Yayınevi), bir Kazancakis'in Aleksi Zorba'sı (Ataç Yayınevi) çevrildi Türkçeye. Ne Nato ortaklığı, ne Balkan kaderi, ne Unesco iyiniyeti yetti bizi yaklaştırmaya: Aliki filimleriyle turistik otobüs gezilerinin başlattığı bir komşuluk yakınlaşması, kimbilir kaç ticaret projesini de iflâsa sürükleyerek kaybolup gitti yeniden: Kıbrıs soğuğu esiyordu arada yıllardan beri.

Kornaros'un Türkçede ikinci eseri «Fırtına Çocukları»nı, gene Nevzat Hatko çevirisiyle gördüğüm zaman sevindiğimi hatırlıyorum. Ne var ki büyük eserler basımıyla dikkati çeken yeni bir yayınevinin (May) dizisi içinde çıkan bu kitabı, bilmem neden, okumakta geciktim iyice. Şimdi 21 Nisan darbesinin ardından gelip her gün birike birike taşınmaz bir yük olmuş kara haberlerin içinde okuduğum için hiç esef etmiyorum gecikti ğime. Themos Kornaros'un Fırtına Çocukları (To Pedio tis Thielas) sıcağı sıcağına işte tam bugün, muhakkak okunması gerekli sanat tanıklarından biri. Yunanistan'ın bugününü açıklarken yarınını bilmemizi mümkün kılan geçmişten gelen gerçek bakıcılardan biri; toplumsal nedenlerle, yakın geleceklerde direnecek cephe güçlerini iyice belirten bir gerçekler belgesi. (MAY Yayınları, Yunanca aslından çeviren Nevzat Hatko, Kasım 1966, 302 sayfa, 10 lira.)

Şimdi bütün ajanslarla gazete haberleri neler iletiyor bize oradan? Kiralık silahların gece darbesi, otoriter, yasaklar, rütbe güçlüleri, saray ve kompradorlarla elele demokrasiyi öldüren anayasa değişikliği, faşist yöntemlerle 'n safsız bir insan avı Fransız Parlâmento heyeti üyelerinin tanıklığıyla kesinleşen 12000 aydının tutuklanışı kapatılan partiler sendikalar dernekler basın sansürü ve uyutucu reform vaadleri denetlemesiz uygulama yargılamasız suçlama kelepçe, hapis, sürgün kurşuna dizme tehditleri iftira ve ihanet, ülkü ve uğraş çabasını doğmadan mahküm eden hazır damgalar, düşünce özgürlüğünü öldüren süngü emirleri, ihtilâl gerekçesiyle yutturulan toplu yok etmeler....

Hepsinin arasında bir haber tutuklanan aydın ve liderlerin hayatsız bir adada, hemen kurulmakta olan barakalarda toplandığını açıklayan küçük paragraf, bir sancı gibi yansıdı içimde. Tam o sırada Themos Kornaros'un yirmi şu kadar yıl önce anlatmış olduğu o ülkücüler hapishanesinin savaşçılarının önünde beliren Makronisi Adası karabasanı sayfalardan taşıp tekrarlandı yeniden: «Kupkuru, susuz ufacık bir ada orası; sipsivri kayalar... yağmur düşmez oraya.. güneşin ateşinden yemyeşil, kopkoyu bir ağu akmakta. İşte orada senin ruhunu ameliyat masasına yatıracaklar. yeryüzünde yaşamanın mutlu kılınabilmesi için anıların ışık saçmaması gülmenin gül açmaması dayanışmanın miskokular saçmaması, dostluğun huzur hazları, kardeşliğin inanc saçmaması gerek... Orada hiç kimseye sesini duyuramıyacaksın; yoğun bir acının iniltilerinden başka hiç bir şey duyamıyacaksın orada.... İdamların durdurulacağı söyleniyor. Önderlerini yok edip halkta panik yaratmaktı amaçları aslında. Ama tutmadı, gerçekleşmedi bu amaçları. Ölü savaşcı canlısından daha da açık konuşur yaşayanlarla... Büyütmüyorum, hem olanı biteni de tam anlatmıyorum. Anlatılması imkânsız Bütün ömrünün kâbuslarını bir arada bir nefeste umutsuzca amaçsızca yaşamak gibi bir şey bu... İnsan birden kendini yitiriyor. Birkaç saniye sonra da yeniden buluyor; ama insan artık bir köpek bir solucan bir çamur yığınınından başka bir şey değil! Başının üstüne bir çatı kurmuşlar, hepsi o kadar. Yaşama anlam veren herşeyi yok etmişler Makronisi adasında Kupkuru kalıveriyorsun ortalarında, verilen yemekleri kül sanıyorsun, duyularını sis yanındaki arkadaşın kurumuş insan yüreğini yalıyarak karnını doyuran bir köpek. Kin nefret! Sadece kin ve nefret Sadece kin ve nefret kaplamış dört bir yanı. Bundan öte ne yaptıkların, ne yapacakların umurunda... —Dayanan olmadı mı hiç Andon Usta? —Olmadı. "(248-257)

Bir umutsuzluk, bir yenilgi itirafı mı Fırtına Çocukları? Tam tersine Ölümler birleşip hayat olur: Stavro Amca'nın Bataryas'in Andon'un, Alamanlis'in Kapsalis'in Spiromilios'un Elektra'nın... kurbanlıkları boş değil Hepsinin ardından daha bilenmiş Mihal'ler, pişmanlığının kurtuluşunu bulan Zervoslar çıkar ortaya. Elini dilini ayağını tutamıyan Andon, "Makronisi Adasında insanlık dışı işkenceler altında imzaladığım nedamet beyannamesini geri alıyorum" diye yazar taş tahtasına, Stavro milli marşını söyler ağzına toprak doldururlarken, kalanlar Cehennemi aşmağa andiçerler sessizce Artık Makronisi adası da korkulu bir düş değildir....

Stefan Zweig, «Yalnızlık Kâbusu»nda uykusuzluk ve sorgu işkencesinde tutuklu bir insanın satranç kitabıyla başbaşa kaldığı süre sonunda nasıl korkunç bir hayal gücüne sahip olduğunu anlamıştı. Yıllar ve yıllar kâğıtsız kitapsız kalemsiz hapsedilmiş Themos Kornaros'da uzun bir anılar monoloğunu bilinç altı taşlamalarla birlikte atlaya atlaya arada tutulmaz bir isyan davranışının heyecanlı tiradlariyle iletiyor bize. Mezohohora işletmelerinde madenci ve çiftçi emekçilerin İngiliz şirketlerinin sömürüsündeki hayatlarını, tek tük önderlerin işaretleriyle bilinçleşip Kurtuluş savaşında birleştiklerini barış günlerinin politik değişme aşamalarında nasıl ve neden hapishanelerde güçlendiklerini gösteriyor. Uzun ve bitmez bir savaş bu Dün Nadir Nadi Bayan Vlahu'nun bugün Abdi İpekçi Madam Vlahu'nun sansürü Protesto için gazetesini kapatma jestini övmekte birleştiler (8 Mayıs 1967) Bir resim altı ise yeniden tutuklanan Themos Kornaros gibi yazarların kurtulmaları için barış dünyasından gelen telgraflardan haber veriyordu. Dünyanın bu kadar çabucak karşısında birleştiği bir kötülük yönetimi Fırtına çocukları'na ıstırap çığlıklarından doğan iyimser umuduyla söylemek gerekince yaşıyamıyacaktır uzun süre. Makrosini örneğine özenen Varos barakaları hayatsız adalara sürülmek istenen aydın düşünceyi engelliyemiyecek. Örneğin Fırtına Çocuk'larını okuyan her insan, insanı hor gören bütün güçlerin karşısında aynı sevgi ve ülkü açısında birleşerek. İnsan dramından doğan sanat eserinin gücü burda işte.

Kornaros'un büyük amacı, insanın yüceliğini göstermek. Hapis işkence korku tehditlerle büyültülen kuruntular kişinin kendi kendini paniğe uğratan çözülme sanısı, dostuna, inanç arkadaşına kötülük yapma endişesi bir inanca lâyık olma yolunda geçilen iç engeller, kişisel hesaplaşmalar ruhsal derinlikler Bunları anlatmak istiyor Kornaros, hepsini kendinde denemiş olmanın ustalığıyla, Ve insan evrenin efendisidir; ülküsü uğrunda iradesiyle bu açıdan fırtına çocukları eylem içinde gelişen bir psikolojik gerilim romanıdır; çeşitli insan örneklernide aynı deneyin tekrarlandığı, röportaj ögelerinden yararlanan değişken görüntülerini hatırlamasiyle. Anılar ve hayaller öne geçince de zorunlu tekrarlar doğaldır; bunları da ayrı bir güç gibi kullanma yöntemi bulunabilir, Kornaros'un uyguladığı gibi.

Fırtına Çocukları'nı günlük olaylarla paralel giden bir konunun verdiği doğal ilgiyle okudum. Yazılmış şeylerin hepsinin şimdi şu an yeniden tekrarlanmakta olduğunu düşünmenin dehşetiyle...

PERİŞAN SİNEMA

Bülent Habora

«Anthony Mann nerede? Hasan Kazankaya nerede? Biri Amerika'dan kalkmış Norveç dağlarına gitmiş, öteki İstanbul'dan kalkmış Uludağ'a çıkmış! (......) Harp filmlerinin «Telemark Kahramanları» isimli olanı, bu yıl İstanbul'da gösterildi. Tabii, herkes gibi Hasan Kazankaya da üç liralık bir bilet alıp filmi seyretti. Sinemada «The End» perdede görünürken: «Yahu ben niçin buna benzer bir film yapmıyorum? Amerikalıların milyonları varsa, benim de milyonlardan çok değerli bir kafam var...» dedi. (....) Kazankaya, Sevinç Pekin'e de: «Peki!» dedirtti. Çünkü «Telemark Kahramanları'nda Ulla Jacobson adlı bir sarışın kadın vardı. Sarışın Sevinç ile Ulla arasında ne fark vardı ki? Yalnız Sevinç 5.000, Ulla 500.000 liraya oynuyordu. Ulla daha bacak kadarken kayak yapmış, Sevinç ise «kayak»ı filmlerde görmüştü. (....) Kazankaya bu baskın sahnelerini çektikten sonra Büyük Otel'de ayaklarını uzatıp pürosunu yakıyor: «Ben yürüttüğüm filmleri saklamam... Ama benden copyright denilen telif hakkını alacak olanın da alnını karışlarım!» diyordu...»

Yukarıdaki yazı «BİR KLEPTOMANİ ÖRNEĞİ DAHA - TELEMARK KAHRAMANLARI; TÜRK KOMANDOLARI OLDU» başlığiyle 25 Nisan 1967 günlü Ses'te yayınlanan bir röportajın içinden gelişigüzel alınan parçalardan meydana gelmiştir. Bu dergi, genellikle etliye-sütlüye dokunmaz. Ama PERİŞAN SİNEMA, en sonunda Ses'i bile uyandırdı ve hiç olmazsa bu yazıyı yazdırdı.

Bu olay ne ilk'tir, ne de sonuncu olacaktır. Dönelim Eylül 1965'e ve Türkiye'nin en çok satan gazetesindeki şu satırları okuyalım:

«Ne yazık ki yerli filmleri sevenler, Türk filmi adı altında, aktarma filmler de seyredecekler. Bu filmler de şöyle sıralanıyor du: Zenda Mahkûmları'ndan «Yalancı», Harlow Kumarbazı'ndan «Kumarbaz», Arka Sokak'tan «Seven Kadın Unutmaz», Aile Tuzağı'ndan «Şeker Gibi Kızlar», Marsilya Âşıkları'ndan «Uzakta Kal Sevgilim», Palyaço'dan «Soytarı», Aşk ve İntikam'dan «Dağların Oğlu», Monte Cristo'dan «Güneşe Giden Yol» ve Çiçekçi Kız'dan aynı isimli beş film çevrilmektedir.»

Ve şimdi de «Telemark Kahramanları hırsızlığı» olayından sonra TÜRK SİNEMASI'nın rengi tam anlamiyle ortaya çıktı: HIRSIZ SİNEMA... «Bir Avuç Dolar» adlı film dolayısiyle Erman Film'in dağıttığı teksiri okumalı bizim sinemacılarımız. Bu teksirde «Bir Avuç Dolar»ın aslında bir Japon filmi olduğu ve İtalyanların hırsızlığını anlatıyor. Bir yerinde de şöyle deniliyor: **«Japonlar işi en geç haber aldılar ama temiz aldılar. Uluslararası telif hakları gereğince, Tokyo'dan dört Japon hukukçusu, İtalya'ya geldi ve «Unidis» le görüşmelere başladı. Japonların başlangıçtaki talepleri 50.000 dolar üzerindeydi. İtalyan sinemacıları bu teklife hayır dediler. Bu yetmiyormuş gibi de «Hangi taş sertse, gidin başınızı ona vurun, diye Japonlara ayrıca akıl öğrettiler. (....) Böylece, başlangıçta kabul edilmeyen 50.000 dolar, çıka çıka 400.000 dolara çıktı ve İtalyanlar parayı ödeyip dünya vizyon hakkını kazandılar.»**

İyi ki Batılı sinemacılar Türkiye'deki meslekdaşlarına değer vermiyorlar. Eğer bir de önem vermiş olsalardı. Türk sinemacıları, mahkemelerin gedikli müşterisi olmaktan başka yol yoktu.

HALK SİNEMASI'ymış, gülerim bu lâfa. Halktan böylesine uzak, halktan böylesine kopmuş bir sinema yoktur dünya üzerinde. Sadece çıkarcıların, üç kuruş için girilmedik boya bırakmayan kişilerin yarattıkları SÖMÜRGE DÜZENİ'nden yararlanarak halkı soymaktan, ULUS ÇIKARLARI'nın zararına çalışmaktan başka birşey değildir bu.

SÖMÜRGE DÜZENİ

Evet SÖMÜRGE DÜZENİ'dir bu, başkaca da birşey degildir. Bakın ne diyor Akşam Gazetesinin sinema yazarı 28 Ocak 966'da:

«Yeşilçam'ı çevreleyen sokaklarda bir sürü film şirketi var... Film yapanlar ortada, biliniyor. Film yapmayanlar da ortada... Onlar da biliniyor... Ya bir de bilinmeyenler... Bir masa, üç kırık dökük iskemle koyup, yazıhane kiralayan herkes film prodüktörü oluyor... Filmlerde «Yardımcı kız» oynayanlarla mukavele yapılıyor... Üç filmlik, beş filmlik... Ödenmeyen bonolar, karşılıksız çekler sıkıştırılıyor ellerine... Çoğu kere figüranların paraları ödenmiyor... Yazıhane kapılarında sızlanıyorlar. Üstelik para sızdıranlar da var... Bir plânda görünebilmek uğruna para ödiyen figüranlar var... Ve bütün bu düzenbazlıklardan sonra «ticaret serbesttir» ...Ne ticareti?... «Ticaret» adına ne canlar yakılıyor?...»

Ama öteki yanda da film oyuncusu oldukları iddia edilen bir takım güzel elbiseli bayanlar ve bayların çevirdikleri filmler ve onlara ödenen paralar var. 22 Ağustos 1965 tarihli Milliyet gazetesinin ekinde şu başlık var: **«Ocak'tan Ağustos'a kadar 8 ayda 3.456.000 lira ödendi ve ... 21 oyuncu 211 film çevirdi».** Örneğin bu listeden Sevda Ferdağ adlı oyuncuyu ele alalım. Ferdağ 8 ayda 18 filmde oynamış, film başına 10-12.500 lira, toplam olarak da 180.000-225.000 lira almış. Ve bir filme ayırdığı zaman kabaca 14 gün... Örneğin Ayhan Işık adlı oyuncuyu ele alalım. Bu bay 8 ayda 10 filmde oynamış. 40 la 60 bin arasında para almış film başına, toplam olarak da YARIM MİLYON LİRA kazanmış... Öteki tarafta ise bir plânda görünebilmek için para ödeyen figüranlar, ödenmeyen bonolar, karşılıksız çekler...

Evet evet, bal gibi SÖMÜRGE DÜZENİ, SÖMÜRGE SİNEMASI ve giderek PERİŞAN SİNEMA'dır Türk Sineması denilen şey. Dönelim 28 Ocak 1966 tarihli Akşam gazetesine. Şöyle diyor sinema yazarı: **1966 yılının ilk büyük rekorunu ise rejisör Ümit Utku kırdı. Utku da bu konuda eli çabuk rejisörlerdendi. Ve «Burçak Tarlası» adlı filmini «dört» günlük bir çalışmayla bitiriverdi.»**

Görüyorsunuz değil mi HALK SİNEMASI'nı (!)?

Türk sinemacılarının yarattığı DEV gittikçe daha büyüyor, daha bir ağırlığını koyuyor bu toplumun üzerine. Kocaman kocaman adımlarıyla eziyor, çiğniyor geçtiği yerleri. Ve karşısındaki «yeni aydın sınıfı»nın temsilcileri Metin Erksan'lar, Halit Refiğ'ler, Memduh Ünler, Lütfü Akat'lar, Duygu Sağıroğlu'lar, Atıf Yılmaz'lar, Ertem Göreç'ler susuyorlar, yahut «tâviz» veriyorlar, yahut da o düzenin içinde ötekilerle kaynaşıyorlar. Oysa bu «yeni aydın sınıfı» sinemada çoğunluğu ellerinde tutuyorlar, Ama bu kişilerin durumu hakkında en iyi ve en doğru yargıya Tuncan Okan varıyor: **«En verimli çağlarını bu başıbozukluğa uyarak harcayan Metin Erksan'lar, Memduh Ün'ler, Atıf Yılmaz'lar, Halit Refiğ'ler, Ertem Göreç'ler kolay kolay yollarından çarkedebilirler mi?... Çarketseler dahi yeniden yaratıcı güce nasıl kavuşabilecekler?... Beyinleri mi yıkanacak?...** (22 Ağustos 1965 - Milliyet)

SONUÇ:

Kısacası Bergman'ıyla, Resnais'iyle, Truffaut'suyla tüm dünya sinema ustaları gelse Türkiye'ye ve de sinemacılarımızın beyinleri en iyi deterjanlarla yıkansa bile, bu düzeni uyguladıkları sürece değişmez sinemamız.

Attilâ İlhan'ın defteri

SİYAH AFRİKA'NIN UZAK TAMTAMLARI

3 MAYIS ÇARŞAMBA

«— ... **İnter... İnter... İnter!...»**

Spikeri duymasam da, on binlerce ağızdan bu ünlü adın tekrarı önemli bir maç yakaladığımı hemen belli ediyor: Milâno'da, Avrupa Şampiyon Kulüpler Turnuvası çeyrek finalinde **İnter**'le ne gücü ne de ünü ondan aşağı kalan **Real Madrid** karşılaşıyorlar. Spikeri izlerken, **İnter**'in hayli katı, karşı takımı saitrayla kendi ceza çizgisi arasında tutarak, ânî çıkışlarla gole giden oyununu; **Real**'in, Gento ve Amoncio vasıtasıyla çok hızlı anaforlar çevirerek karşı savunmayı allak bullak edişini görür gibi oluyorum. **San Siro**'nun uğultusu. Maç heyecanı. Alkış sesleri. Islıklar.

Radyo, devre arasında, haberleri veriyor. İçlreinden birine, herhangi bir gazete sekreterimizin üstünde bile durmadan çöp sepetine atacağı bir habere takıldım: Afrika'da **Mali "sosyalist" Federasyonu,** frank bölgesine alınsın diye Fransızlara başvurmuş. O da mı? Hemen bir çağırışımlar zincir içimsıra örülmeğe başlıyor: Üç yıl önce televizyonda **Gine Cumhuriyeti'nin** (önceleri Fransızlarla işbirliğine yanaşmayan bu tek eski sömürgenin) bilmem kaç yıllık bir küslükten sonra Fransa'yla barışması üzerine bir yayın izliyorum: Yedek parçasızlıktan sokaklarda çürüyen Sovyet kamyonları, Çin traktörleri; «yine de bağımsızlığımıza toz kondurmak istemeyiz» diyen o gülümsemesi bütün zencilerinki gibi aydınlık, bütün zencilerinki gibi acı Dışişleri Bakanı.

Arkasından haydi Diop'la kapışıyoruz. Sıfırın altında pırıltılı bir soğuk dayanılmaz basıncıyla **Bagatelle** çevresindeki sokak lâmbalarını **ufalıyor, yamyassı ediyor. Diob'un Senegal**'den iliklerine biriktirdiği ne kadar sıcaklık varsa hepsi basıp gitmiş. Sedef çakıntılı dişlerini birbirine vura vura:

«— Sosyalizmin, diyor, bütün ana ilkeleri müslümanlıkta kesinlikle vardır. Az buçuk gayretle...»

Bu Diop'da bizim bazı doğulu aydınlarımızdan bir şeyler yok mu? Hani için için kendilerini kürt sayıp dıştan turancı geçinirler!... O da davranışlarıyla düpedüz gerici: Kadınları insandan saymaz, hiç bir hak tanımaz onlara, için için medrese eğitimini yeğler, fitre ve zekâtla da sosyalizm kuracağını sanır.

Geçenlerde **Kâtip Yasin** de bu konuda vermişti dumanı. **Kâtip Yasin,** bilirsiniz, az buz değildir. Cezayir'li devrimci aydınlardan, «devrim içinde bir devrim, eylem içinde başlıbaşına bir eylem.» Ona bakarsanız «Arap sosyalizmi» dedikleri uygulamada pek acayip bir islâmlık, sosyalizm, sömürge ahlâkı karışımı olmuş. Yarım aydın subayla, müftünün ve ağanın kendilerini bir başkaları sanmasıymış. Sömürgeciyle savaşta (tabiî bu savaş olduysa, bazısında o da olmadı) savaşı yöneten kadro bunlar, devrimin temel direkleri de bunlar oluyor, o zaman, onların sosyalizmi bizim halifeci ağaların bir tarihteki cumhuriyetçiliğini andırıyor. (Burada gel de, Mustafa Kemal'in ilk elde lâikliği benimseyip dinî devrimin ayaklarına dolaşmaktan alıkoyuşunu hayranlıkla anımsama!) Bu garip karışıma bir de herkesin aklına birtakın kötü şeyler getiren «Yahudi düşmanlığı» nı kattınız mı?..

Peki, üçüncü dünya ülkelerinin kurtuluşuna karşı mıyım? Ne münasebet! Sosyalizm yoluyla kalkınmalarını istemiyor muyum? O nasıl lâf! Altını çizmek istediğim gerçek gelişme süzgecinin bu alışılmış şemadan epeyse farklı aşamalar geçirmekte olduğu gerçeği. Bir de bizi onlarla karşılaştırmanın bir yerde aksayabileceği. İlk geldiğim günlerde **«Demokrat İzmir**'in İstihbarat salonunda tartışırdık. Bir takım genç toplumcular yeni bir âdet edinmişler. Türkiye'yi bu ülkelerle ayni sıraya koyuyor, çok, pek çok da gerilerde sayıyorlardı. Atatürk ihtilâlini ağzımıza yüzümüze bulaştırmış da olsak, yeniden ulusal bağımsızlık uğraşına da girsek, farklıdır durum: Türkler yalnız Ön Asya'da on yüzyıldır «Bağımsız» devlet yönetmektedirler, hem ne demek olduğunu bilirler bunun, hem de temel bütün kurumlarını tekrar tekrar kurmuşlar, bozmuşlar, geliştirmişlerdir: Ordu, Polis, İçişleri, Adliye, Üniversite, Basın, vb. Oysa üçüncü dünya ülkeleri genellikle «Devlet olabilmek» telâşları içindedir, henüz. Gazetelerini teksir makinelerinde basanları az değildir. Çok generalleri sömürge ordusunun eski başçavuşlarıdır. Otuz yaşlarında bir **Kongo** Bakanının televizyonda demeç vererek «Batıda gece kulüplerinde dans etütlerinde bulunduğunu» açıkladığını kulaklarımla duymuşumdur ben. Bir keresinde o siyah zenci güzelliği aynalara sığmayan, zarif ve alıngan **M'ba,** bana hem **Myriam Makeba**'dan **Zulu** şarkıları dinletmiş, hem de demiştir ki:

«— ... Neyi neyin üstüne koyacağız? Ulusal kurumlarımız yok. Varsa, sömürgecinin kontrolunda, zaten ulusal bilinci ayakta tutabilecek bütün örgütlerimizi, ilkel de olsa, ustalıkla dağıtmışlar. Bize «Bağımsızlık» vermeleri, gerçekte bir hiç olan olanaklarımızla bizi ortada, yâni kendilerine muhtaç bırakmaları demektir.»

M'ba'yı o gün bu gün hep **Makeba**'nın hüzünlü ezgileriyle bir arada anımsarım: Uzun parmaklı kara ellerini bir balıkçıl boynu gibi dalgın kımıldatışını, iyi ve sıkılgan gözlerini. Daha o zamandan **N'krumah**'ı biraz fazla «hayâlperest» buluyor, **Gana**'yı topun ağzında sayıyordu. Dedikleri de çıktı. Üçüncü Dünyanın o kolay sosyalizmlerini toplumculuğun erken başarılarından çok, yeni sömürgeciliğin yaman bir hınzırlığı diye düşünmek artık fantezi olmaktan çıkmıştır. **Yön**'de ara sıra Afrika'daki ilerici kadronun ne türlü güçlüklerle uğraşmak zorunda kaldığını birlikte okuyoruz. Üstelik **CIA, İntelligence Service** ve **Deuxieme Bureau'**dan boş kalan bütün yerleri bilinen küstahlığıyla şıp diye dolduruyor. **Güney Afrika** aşağılık ırkçılığını sürdürmekte, **Rodezya** skandali uzayıp gitmektedir. **Observateur**'ün son Afrika yazılarından birine koyduğu başlığı bilmem gördünüz mü: **Karanlık Yıllar.**

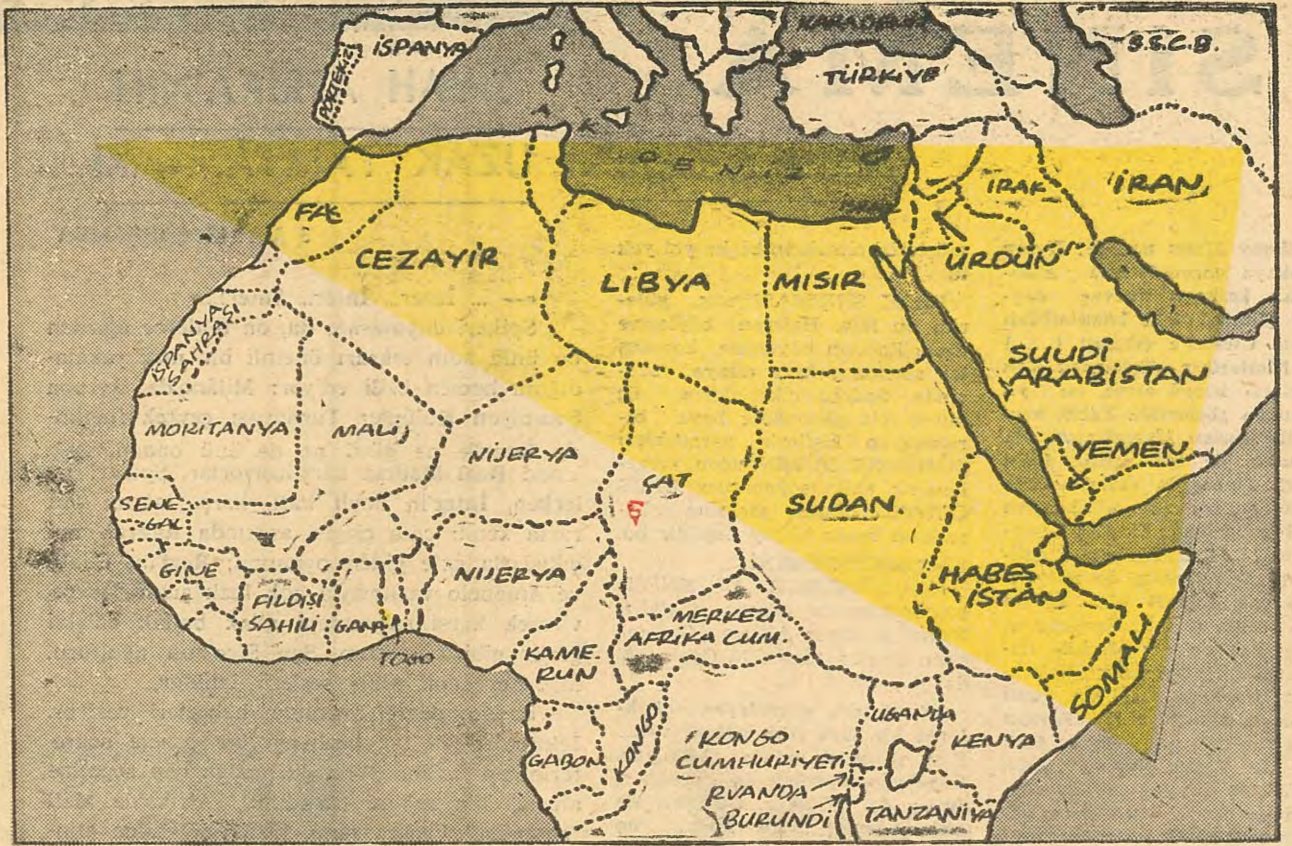
Peki çâresi? Onlar da arıyorlar çaresini: **Mozambik**'te, **Angola**'da, **Portekiz Ginesi**'nde silâhlı kurtuluş hareketleri, komşularının; asıl müthişi kurtarmak istediklerinin «sağırlığına» rağmen bir şeyler yapmaya uğraşıyor. Şu ara **Cezayir**'de ilerici Arab partileri ya toplandı, ya ya toplanacak. Geçen ay **Kahire'de Birleşik Arab Cumhuriyati Tarzanya, Moritanya, Cezayir** Başkanlarıyla, **Yeni Gine** Başkan Yardımcısı başbaşa verip siyah ve acılı kıtanın gittikçe daha çetrefilleşen temel sorunlarını tartıştılar. Çetrefilleşen çünkü, «barış içinde yanyana yaşama» ilkesi Sovyetlerle Amerika Birleşik Devletlerinin yeyrüzünü paylaşıp sonra da **statu quo**'yu korumaları biçiminde yorumlandıkça; ya henüz kurtulamamış, ya da erken, üstelik çoğu da yukardan aşağıya kurtuluş hareketleri yapmış ülkelerin geleceğini olumsuz olarak etkiliyor. Burada yine **M'ba**'nın yumuşak, o fısıltıya yakın sesiyle söylediklerini düşünmemek olası mı:

«— ... Batı'yla doğu'nun savaşından bize ne, hattâ size ne? Artık Rusların da zincirlerinden başka kaybedecek şeyleri vardır. Yarın Çinlilerin de olur. Asıl karşıtlık kuzeydeki endüstri ülkeleri ile güneydeki ham madde pazarları arasında keskinleşiyor. Ayrıca bunu görmek için **Marx**'ı okumaya da lüzum yok.»

YARININ BUHRAN BÖLGESİ

(Fas-Somali-İran Üçgeni)

Vietnam Savaşından sonra, Moskova ve Washington'u karşı karşıya getirebilecek bir buhran nerede çıkabilir? Batılı uzmanlar bu soruya, Fas-Somali ve İran arasında kalan üçgen cevabını vermektedirler. Türkiye, üçgenin — yani buhran bölgesinin — dışında kalmaktadır. Washington Post, 9 Nisan 1967 tarihli sayısında buhran bölgesi ve Doğu-Batı çatışmasının yeni biçimleri konusunda önemli bir yazı yayınlamıştır. Türkiyenin güneyinde dönen oyunları iyi bilmemiz gerektiği inancıyla, bu bölkede Amerikanın yeni bir politika sahneye koymak üzere bulunduğunu belirten ilgi çekici yazıyı okuyucularımıza duyuruyoruz.

Gelecekteki Sovyet-Amerikan karşılaşması, üçgen içindeki bölgede olacaktır.

SOVYETLERİN ARKA KAPISI

Kızıl Deniz havzasındaki artan huzursuzluk ABD'yi Orta Doğuda İran'dan Fas'a kadar giden ve Güneyde Siyah Afrikaya uzanan üçgen biçimdeki stratejik ve istikrarsız bölgede yeni bir tutum takınmaya zorlamaktadır.

Kızıl Deniz havzasında şu çıkarlar söz konusudur:

— Avrupa ve Asya arasındaki başlıca irtibat yolunun kontrolu. Basra Körfezi petrolünün akışı, bu yola bağlıdır.

— Habeşistan Eritresinin merkezi olan Asmara'daki Amerikan Kagnew haberleşme merkezinin nihaî kaderi. Kagnew merkezi, büyük önceliğe sahip bir askerî tesistir. Tesis, bir elektronik sevk merkezi, dinleme ve izleme istasyonu olarak kullanılmaktadır.

— Bazı diplomatlar, bütün Arap yarımadası, Kuzey Afrika ve Batı ve Doğu Afrikanın genişçe bir kısmı için bölgeyi stratejik bir anahtar saymaktadırlar.

Bir kısım diplomatlar, Kızıl Deniz havzasındakı Batı nüfuzu yıkılırsa Mısır veya Sovyetler Birliğinin ya da ikisinin birlikte bölgenin kontrolunu kazanmaya çalışacaklarından endişe etmektedirler. Bu diplomatlar, hiç değilse, havzada artan bir Sovyet mevcudiyetini Afrika ve Orta Doğuya bir **arka kapı açma** teşebbüsü olarak değerlendirmektedirler. Böylece Batı Avrupa - Yunanistan Türkiye İran'dan geçen Batı askerî hattının gerisine düşmeyi denemektedirler.

Öteki bazı diplomatlar ise, Mısırın ...gısını ve artan Sovyet mevcudiyetini doğal karşılamaktadırlar. Durumu Batı kontrolunun gevşemesinin rekabetçi sonucu saymaktadırlar. Bunlara göre üçgen bölgede, son yıllarda Sovyet kötü maksatları artmakta şöyle dursun azalmıştır.

KIZIL DENİZDE DÜNYA JANDARMALIĞI

Washington'da bazı ABD yetkilileri, bölgenin potansiyel tehlike listesinin en başında yer aldığını ve alması gerektiğini söylemektedirler. Fakat genel kanı odur ki, böyle durumu çok yakından izlemekle beraber, dramatik bir ABD müdahelesine gidilmiyecektir. ABD Vietnamda suçlandığı gibi dünya jandarmalığına teşebbüs etmiyecektir.

Bölge durumu, son zamanlarda, Dışişleri Savunma CIA ve öteki dairelerin yetkililerinden kurulu bir komite tarafından araştırılmaktadır. Komite, daha önce çalışmalarını Komünist Çin'e teksif etmişti. Şimdi bölgedeki Sovyet nüfuzunun derecesini ve anlamını değerlendirecek, geniş politika ve strateji alternatifleri ortaya koyacaktır. Dışişlerinin Kuzey Afrika, Doğu Afrika ve Orta Doğuyu ayrı ayrı ele alan metodunu bırakarak, komite, bölgeyi bir bütün olarak inceleyecektir.

Komitenin başkanı meslekten bir diplomat olan Julius C. Holmes'tir. Onun bürokratik darlıktan sıyrılacağı beklenmektedir. Çalışmanın tamamlanması, aylarca sürecektir.

Komitenin dar bir açıdan politika çizmeyi, Sovyet, Mısır, Suudî Arabistan ve Habeşistan konusunda endişelere kapılmayı cesaretsizlendirecek geniş görüşlü bir çalışma yapacağı ümit edilmektedir. Bu görüşü savunanlar, bölgede gerginliklerin artmasını önlemek gerektiğine inanmakta ve şöyle demektedirler: «Bir şeyi başlatırsanız, kontrolu kim elinde tutacaktır? Neyin bir infilâke yol açacağını kimse bilemez.» Onlar, şimdiki şiddet ve karışıklık seviyesini «müsamaha edilebilir» bulmakta ve bir müdahelenin ters baskıları harekete getirerek daha büyük bir patlamaya yol açmasından endişe etmektedirler.

Ne var ki bölge ile ilgili diplomatlara göre, Kızıl Denizde gerginlik şimdiden artmaktadır (...)

MISIR ARAZİ MAYİNLERİ

Şiddet zinciri 1962 Eylülünde geri ve çorak Yemen Krallığında başlamıştır. 1964'te Aden'e yayılmıştır. Son zamanlarda Afrika kıyısına atlamıştır.

Bölgede koordine bir Sovyet plânının yürütüldüğüne inanan diplomatlar, karışıklık olan yerlerde artan Sovyet yardımına ve tesislerine dikkati çekmektedirler:

— Yemen'de Hodeyda'da Sovyetler bir liman inşa etmişlerdir. Sana başkentinde jetlerin kullanabileceği bir hava meydanı yapmışlardır. Hodeyda ve Taiz arasında yol inşaatına girişmişlerdir. Sovyetler Birliği, Çin ve öteki komünist ülkeler, Mısırın desteklediği Yemen Cumhuriyetine 140 milyon dolar yardım sağlamışlardır. (ABD, Yemen'e 41,8 milyon dolar gıda yardımı vermiştir.)

— Somali Cumhuriyetinde Sovyetler, Aden'in tam karşısında Berbera'da bir liman yapmışlardır. Mosko... ekonomik yardım taahhüdünde bulunmuştur. Güçlendirilen Somali Ordusunu 35 milyon dolarlık bir eğitim ve donatım programı ile Sovyetler desteklemektedir.

— Birçok bakımdan Batı dostu olan Habeşistanda, Sovyetler, Assab limanında bir rafineri kurmuşlardır. Uzun süredir uyuyan liman, bu sâyede hareket kazanmıştır. (Liman, Dünya Bankası yardımı ile inşa edilen bir yolla Adisababa'ya bağlanmıştır. Başka bir Habeş limanı Massava'da Bulgarlar bir et dondurma tesisi kurmuşlardır. Bazı Habeşler, tesisin, Eritre âsilerine silâh sağlamak için bir örtü olarak kullanıldığından şüphe etmektedirler.

Öte yandan bölgede Mısır nüfuzu da artmaktadır.

Nâsır, Yemen Krallığını devirme teşebbüsünü kendisi tertiplememiş olsa bile, Krallığın yerini alan Cumhuriyet Hükûmetinin çabucak Kahire'nin egemenliğine düştüğü muhakkaktır. Bugün, 4 yıl iç harpten sonra dahi, 50 binden fazla Mısır askeri ülkenin Kuzeyindeki Kral Kuvetlerine karşı durmaktadır.

Aden'de, İngiliz yetkilileri, milliyetçi terör kampanyasının, komşu Yemen Cumhuriyetinden yöneltildiği inancındadırlar. Aden'e silâhlar Yemen'den akıtılmaktadır. Bağımsızlık günü tesbit edildiği halde, Kurtuluş Cephesi (FLOSY) Yemen'deki karargâhından faaliyet göstermekte devam etmekte ve Aden'in Yemen'e katılmasını sağlamaya çalışmaktadır.

Somali'de, sınır bölgelerinde Mısır arazi mayinleri görülmeye başlamıştır. Somali âsileri, komşu Kenya ve Habeşistandaki ihtilâf konusu topraklar için savaşmaktadırlar. Bu müslüman göçebe millete Mısır nüfuzu direkt politik teşvikten Lâtin alfabesi yerine Arap alfabesi kabul edilsin diye kulis yapmaya kadar gitmektedir.

Cep sömürgesi Fransız Somalisinde yetkililer, geçen Ağustosta General de Gaulle'ün ziyareti sırasında vuku bulan kargaşalıklardan Mısır ve Somali'yi suçlu tutmaktadırlar. Ayaklanma bir referanduma yol açmış, Somali, bağımsızlık yerine Fransa ile ortaklığı seçmiştir.

Fransız Somalisi, bölgede Batının bir tutunma hareketinin hayati temel taşı hâline gelmiştir. Önceki tutumuyla, İngilterenin Kızıl Deniz havzasından uzaklaşmasına yardımcı olan ABD, şimdi İngiltereye Aden'de kalması için ricada bulunmaktadır. Ayaklanmalarla General de Gaulle'ün suratına indirilen tokatın zevkini çıkartmayı bırakıp, Washington, bu ufak ve çıplak sömürgede Fransız egemenliğinin devamını desteklemektedir. Fakat orada da bir terör kampanyası gelişmektedir, mesele kapanmış değildir.

Birleşmiş Milletler nezaretinde 1952'de Habeşistan ile bir federasyon kuran, fakat daha sonra Habeşistan tarafından ilhak edilen Eritrede de bağımsızlık isteği, geçen yılın sonunda bir gerilla ayaklanmasına yol açmıştır. Asilere Mısırlı müşavirlerin yardım ettikleri söylenmektedir. Asilerin ayni zamanda Sudan, Yemen ve Suudi Arabistandan silâh ve para yardımı gördüklerine inanılmaktadır.

Son dört ay zarfında, Habeş kuvvetlerinin hücumlarından kaçan 9 bin mülteci Sudan'a sığınmıştır. Müslüman Eritrede mollaların, hiristiyan Habeş Hükûmetinden ayrılmayı körükledikleri belirtilmektedir.

Hiç şüphe yok, Güney Kızıl Denizin iki yakasında bulunan müslüman milliyetçiler, kendilerini tek bir milletin insanları görmektedirler. Daha iki hafta önce, Aden'den geçen bir yabancı gazeteci, hava meydanında Eritre Millî Kurtuluş Cephesi üyelerinden birini karşısında bulmuştur. Bu temsilci, Asmara'daki âsilerle temasa geçirmeyi gazeteciye teklif etmiştir.

İLK HEDEF HABEŞİSTAN

Şimdilik, Fransız Somalisi meselesinin sıkı biçimde kapanmasından sonra, bölgede ilk hedefi Habeşistan teşkil eder görünmektedir.

Eritre tehdidi dışında, Habeşistan ve Somali hududunda baskılar artmaktadır. 1965'te Amerikanın desteklediği Habeş Ordusu ile Sovyetlerin techiz ettiği Somali birlikleri kısa bir süre çarpışmışlardır. Ayrıca, Habeşistan, Güneydeki Galla aşiretinin ayaklanma tehdidiyle karşı karşıyadır. Bir kısmı dinsiz, bir kısmı müslüman olan aşiret üyelerinin, Somali'deki kamplarda gerilla eğitimi gördükleri söylenmektedir. Galla'lılar ve Somali'liler biribirlerini «kuzen» saymaktadırlar.

Habeşistandaki başlamış ve başlaması beklenen müslüman hareketlerinin gerisinde, Habeş yetkilileri, Sovyetler Birliğinden teşvik gören Nâsır'ın parmağı bulunduğunu ileri sürmektedirler.

Bazı Batılı diplomatlar, bu görüşe katılmamaktadırlar. Haile Selasiye'yi tehdid eden küçük bulutta -ki bunu, Kızıl Deniz havzası savaşına hazırlık saymaktadırlar- İslâm dünyasının Batı taraftarı krallıklarına karşı patlayacak büyük bir fırtına

(Sonu 10. sayfada)